

Lluïsa GRACIA i SOLÉ

LA TEORIA TEMÀTICA

Tesi Doctoral dirigida per la Dra. Gemma RIGAU i OLIVER

*Gemma
Riau*

Departament de Filologia Catalana
Facultat de Lletres
Universitat Autònoma de Barcelona

Bellaterra, desembre de 1986

AGRAÏMENTS

El període d'elaboració d'una tesi doctoral acostuma a ser força llarg, i aquest és el meu cas. Des del 1983, quan vaig començar a tenir les primeres idees sobre el que havia de ser aquest treball, fins ara són moltes les persones que d'alguna manera m'ha ajudat a tirar endavant els propòsits inicials.

El capítol d'agraïments --com els altres-- ha de tendir a una certa concentració i mai no pot ser exhaustiu. Les persones a qui hauria d'expressar la meva gratitud són moltes i per motius molt diferents, però exposar-ho aquí podria provocar que aquest "capitole" esdevingués tan llarg com els altres, cosa que sembla que no es pot fer. Em limitaré, doncs, a les persones que més directament i d'una manera continuada m'han ajudat a arribar a port abans d'ofegar-me.

En primer lloc, vull agrair a la Gemma Rigau la seva dedicació pacient i incansable com a directora de la tesi. Sense la seva presència constant i "lluitadora" aquest treball, en el millor dels casos, hauria acabat essent un tractat de metafísica.

Agraeixo també totes les facilitats que m'ha donat el Departament (l'antic Departament de Filologia Hispànica i l'actual Departament de Filologia Catalana) per a tirar endavant el meu projecte i la confiança que en tot aquest temps ha posat en mi. Més concretament, vull fer constar el meu deute al Grup de Lingüística Teòrica de la UAB i d'una manera molt especial a l'Anna Bartra, en Josep M. Brucart i la M. Lluïsa Hernanz per les moltes hores que han perdut llegint i escoltant milers de versions prèvies d'aquesta tesi i pel suport moral que molt sovint m'ha fet sortir del pou.

El curs que vaig passar a la Universitat de Venècia em va permetre de posar-me en contacte amb una gran part dels lingüistes generativistes d'Itàlia, reunits cada any als "Incontri Informali". Vull agrair la disponibilitat i la col.laboració dels dos professors amb qui vaig treballar a Venècia: Guglielmo Cinque i Sergio Scalise. L'ajut que he rebut des d'aquell moment del professor Cinque, que ha llegit curiosament diverses "primeres versions" del treball, ha estat fonamental per al desenvolupament de la tesi.

De l'altra banda d'Itàlia, Giuseppe Longobardi i Alessandra Giorgi han seguit molt de la vora tot el procés. A ells dec molts comentaris, idees i material i, sobretot, l'ajut moral i la confiança absoluta en les meves capacitats.

Agraeixo també la col.laboració de tots els lingüistes que han respot a les meves cartes i m'han enviat els seus "papers": Ray Cattell, Yosef Grodzinsky, Jacqueline Guéron, Kiell-Åke Gunnarson, Ken Hale, Karatuparambil Jayaseelan, Tom Roeper, Laurice Tuller i Eric Vehrli.

A més dels col·legues lingüistes amb qui he treballat, vull expressar el meu reconeixement per l'avorrida tasca de fer de "parlants-oidors ideals" a les persones que he utilitzat com a informants italians, particularment a Giovanni Albertocchi, Laura Brugè, Roberto Dolci, Franco Rossi i Irene Zannier. Gràcies també al Servei de Prestèc Interbibliotecari de la UAB, concretament a l'Anna Roca, per l'interès que sempre ha demostrat perseguint pels llocs més exòtics del món certs treballs que la meua "curiositat intel·lectual" desitjava conquerir.

Però fer una tesi no implica només un treball intel·lectual. Sense el suport moral i la companyia dels amics molt probablement no hauria pogut arribar fins aquí. Les persones que durant tot aquest temps han estat al meu costat són moltíssimes i sé que "agli amici non si dice «grazie»", però no em puc estar de recordar aquí els amics que han seguit tot el procés més d'aprop. Gràcies, doncs, a la Laura Ripoll, que ha suportat amb una força i una paciència extraordinàries totes les pujades i baixades del meu humor. Gràcies també a la Rosa Bertoldo i a la Irene Vogel que, independentment de la distància física, m'han demostrat sempre la seva "vicinanza" i una confiança sense límits. A en Joaquim Llisterrí dec, avui, la seguretat de molts anys d'amistat i l'estímul constant de qui té esperit competitiu.

Finalment, he de donar les gràcies als meus pares que, en darrer terme, són els que han patit més directament les meves "crisis tèsiques". Sense el seu ajut moral i material les coses se m'haurien complicat moltíssim. La tesi la dedico a ells i a l'àvia, per tantes altres coses.

í NDEX

PART I: LA TEORIA- θ DINTRE DEL MODEL GB

1. DE CHOMSKY (1981) A CHOMSKY (1984)

1.1.	El model de <u>Lectures</u>	1
1.1.0.	Introducció general al model	1
1.1.1.	El component de la Base	3
1.1.2.	El <i>Principi de Projecció</i>	4
1.1.3.	La Teoria Temàtica	5
1.1.4.	La Teoria del Cas: relacions amb la Teoria- θ	9
1.2.	Eliminació de les regles de la Base: Stowell (1981) i la Teoria del Cas	13
1.2.1.	Problemes de les regles categorials	13
1.2.2.	La Base sense especificació categorial	15
1.2.3.	L'ordre dels constituents: la Teoria del Cas	16
1.3.	Eliminació dels trets de subcategorització estricta ...	20
1.3.1.	Determinació del nombre d'arguments: la Teoria- θ . 20	
1.3.2.	La selecció categorial: selecció semàntica i Teoria del Cas. Pesetsky (1982)	23
1.3.3.	La proposta de Chomsky (1984)	25
1.3.4.	Alguns problemes	27
1.3.4.1.	Les "Null Complement Anaphora"	27
1.3.4.2.	Els complements preposicionals	29
1.4.	Teoria del Cas i Teoria- θ a Chomsky (1984)	32
1.4.1.	La noció de <i>llicenciament</i> i el <i>Principi</i> <i>d'Interpretació Plena</i>	32
1.4.2.	La <i>Condició de Visibilitat</i> i les cadenes	34
1.4.3.	L'obligatorietat de l'assignació de paper- θ	37
1.4.4.	Cas Estructural i Cas Inherent	38
Notes	(capítol 1)	40

2. QÜESTIONS SINTACTIQUES ENTORN DE LA TEORIA- θ : L'ASSIGNACIÓ COMPOSICIONAL DE PAPER- θ	
2.1. Assignació composicional de paper- θ	43
2.1.1. Una observació sobre el Criteri- θ	44
2.1.2. Jayaseelan (1984): promoció de papers- θ	49
2.1.3. Recapitulació	53
2.2. Assignació de paper- θ als SPs regits	55
2.2.1. Assignació al SP o al SN objecte de P? El <i>Principi de Resistència al Cas</i>	55
2.2.2. Preposició bàsica o inserida?	58
2.2.3. Determinació de la preposició: els papers- θ	62
2.2.3.1. Verbs amb doble valor: transitiu i intransitiu	62
2.2.3.2. Complementos oracionals	65
2.3. Assignació de paper- θ a la posició del subjecte	70
2.3.1. Asimetries subjecte / objecte	70
2.3.2. Posicions de subjecte no-temàtiques	73
2.3.3. L'assignador del paper- θ del subjecte	78
Notes (capítol 2)	87
3. ASPECTES SEMÀNTICS DE LA TEORIA- θ	
3.1. La selecció semàntica a la GGT	93
3.1.1. De la TE a la TEA	93
3.1.2. El Model <i>GB</i>	94
3.2. Papers- θ i Selecció-s: un o dos nivells?	100
3.2.1. Diferències entre les dues nocions	100
3.2.2. El nivell de selecció-s	101
3.2.3. El nivell temàtic	108
3.3. Relacions entre nivells: formalització de les RCE	116
3.3.1. Tres tipus d'informació semàntica	116
3.3.2. Trets inherents al nom i papers- θ	118
3.3.3. Trets de selecció-s i papers- θ	120
3.3.4. Formalització de les RCE	124
Notes (capítol 3)	128

4.	ESTUDI D'UNS CASOS CONCRETES: LES CONSTRUCCIONS ITALIANES AMB PARTÍCULA I ELS PREDICATS COMPLEXOS	
4.1.	Construccions italianes amb partícula: estructura bàsica	131
4.1.1.	Estructura bàsica	133
4.1.2.	Kayne (1984c) i les construccions amb partícula de l'anglès	141
4.1.3.	Nivell d'aplicació de la regla	144
4.2.	Els predicats complexos	147
4.2.1.	La noció de <i>predicat complex</i>	147
4.2.2.	Estructura bàsica	151
4.3.	Una solució lèxica unitària	161
4.3.1.	Formalització de la regla	161
4.3.2.	Teoria del Cas i Teoria- θ a les construccions complexes	164
	Notes (capítol 4)	169

PART II: CAP A UNA DETERMINACIÓ DELS PAPERS- θ :
LES POSICIONS DE SUBJECTE I D'OBJECTE

	Introducció a la segona part:	172
1.	1. Criteris per a la definició semàntica dels papers- θ	174
2.	2. Tipus semàntics de predicats	176
3.	3. Posicions, funcions gramaticals i papers- θ	178
	Notes (introducció part II)	185

5. ELS PAPERS- θ DE LA POSICIÓ DEL SUBJECTE

5.1.	Agentivitat i estativitat	187
5.2.	Els predicats d'acció	197
5.2.1.	Agents animats i inanimats amb verbs "agentius" .	199

5.2.2.	Els anomenats verbs "causatius": subjectes Instrumentals, Causes i Agents	200
5.2.3.	Els verbs "causals" i la Causa	207
5.2.4.	Verbs amb subjectes sempre inanimats	211
5.3.	Els predicats estatus	219
5.3.1.	Predicats de posició	221
5.3.2.	Predicats psicològics i verbs de sentiment	224
5.3.3.	Verbs de possessió	237
5.3.4.	Verbs de mesura	245
5.3.5.	Verbs de percepció sensible i intel·lectual	257
	Notes (capítol 5)	262

6. ELS PAPERS- θ DE LA POSICIÓ D'OBJECTE

6.1.	Transitivitat: objectes afectats i objectes resultants .	272
6.1.1.	El concepte de <i>transitivitat</i>	272
6.1.2.	Objectes <i>afectats</i> i objectes <i>efectuats</i>	277
6.2.	Objectes afectats i objectes no-afectats	286
6.2.1.	La passiva i el paper- θ de l'objecte	291
6.2.2.	Objectes Directes preposicionals en castellà	301
6.2.3.	La preposició dels complements nominals	311
6.2.4.	Recapitulació	319
6.3.	Els objectes resultants	323
6.4.	Els SNs dels verbs ergatius i dels verbs inacusatius ...	334
6.4.1.	Verbs ergatius vs. verbs inacusatius	334
6.4.2.	Els verbs inacusatius	341
	Notes (capítol 6)	352

<u>Apèndix:</u>	Els papers- θ dels SPs regits	365
1.	Els complements preposicionals dels verbs intransitius	367
2.	Verbs amb doble règim	376
3.	Complements preposicionals de verbs transitius ..	378
4.	Verbs amb alternança de règim	381
	Notes (apèndix)	389

7. DEL LÈXIC A LA SINTAXI: CONCLUSIONS

7.0. Introducció 392

7.1. Una proposta d'organització interna dels papers- θ des
d'un punt de vista semàntic 398

7.2. Formalització de les *Realitzacions Canòniques*
Estructurals 403

BIBLIOGRAFIA 414

PRESENTACIÓ

Dintre de l'actual model gramatical, l'anomenada Teoria del Règim i el Lligam (Teoria GB, de l'anglès *Government & Binding*), una de les qüestions que reclamava amb més urgència la dedicació pacient d'algú era la Teoria Temàtica o Teoria- θ . Allò que en un principi, cap al 1981, era gairebé un problema secundari, amb el pas dels anys i amb l'evolució del model ha esdevingut un punt important que calia aclarir: sempre ha estat més o menys clar quan, com i qui assignava els papers- θ , però *quin* era el paper- θ assignat era un dels grans misteris de la teoria.

La idea original que teníem quan ens vam proposar d'estudiar els papers- θ era ben diferent del que es podria pensar després de la lectura d'aquest treball. En efecte, havent topat diverses vegades contra el mur de la vaguetat que envolta els papers- θ , vam decidir abandonar qualsevol altre projecte fins que no s'hagués enderrocat aquesta muralla.

Vam iniciar el treball amb un atac directe: si el problema era la manca de definicions dels papers- θ des d'un punt de vista semàntic, calia abordar aquest tema fins a les últimes conseqüències, clarificar-ho absolutament tot, no deixar cap fil penjant. Havíem d'oferir una base semàntica sòlida per a qualsevol estudi sintàctic posterior. Ben aviat, però, ens vam adonar que les nostres ambicions eren irrealitzables. No podíem, de cop i sols, enderrocar la muralla. Potser calia començar per fer-hi una petita esquerdada.

D'una banda, vam abandonar els nostres propòsits exclusivament semàntics. Si era cert que la teoria- θ tenia dos aspectes, un de sintàctic i un de semàntic, no podíem arraconar-ne cap. No podíem caure en allò que criticàvem: l'abandó d'un d'aquests dos aspectes, però ara des de l'altre costat. Si només haguéssim tingut en compte el contingut semàntic de la teoria ben segur que només hauríem aconseguit de crear un altre mur paral·lel al que ja hi havia, però mai no hauríem pogut arribat a entendre la teoria com un tot complex. Calia, doncs, aprofitar la base sintàctica d'estudis anteriors per construir una teoria integrada i coherent.

Simultàniament, ens vam adonar que pretendre estudiar des de tots els punt de vista tots els aspectes que podien estar relacionats d'alguna manera amb la teoria- θ era una empresa abocada al fracàs més absolut des del començament. L'omnipresència d'aquesta teoria en tota la gramàtica fa que un estudi complet hagi d'esdevenir una obra enciclopèdica o una llista superficial de qüestions. Hem evitat de pecar en el segon sentit. El primer, l'obra enciclopèdica, no era al nostre abast: cal reconèixer que les limitacions d'espai i de temps van sempre acompanyades d'una limitació, encara que sigui "provisio-nal", de les capacitats personals de l'autor. No ha estat en cap moment la nostra intenció donar una visió exhaustiva de tot allò que es podria tractar en parlar de la teoria- θ . En aquest moment ha estat necessari prendre una sèrie de determinacions, delimitar amb el màxim de claredat possible quines eren les qüestions que ens proposàvem de tractar i com havíem d'enfocar l'estudi.

Des del punt de vista metodològic, cal dir que vam optar per centrar-nos en el marc teòric de la Gramàtica Generativa i, més concretament, en l'últim dels models proposats, el de Chomsky (1981) i (1984). En cap moment no hem fet una presentació històrica dels temes que tractàvem. Només quan ens servia per a la nostra argumentació hem acudit a les gramàtiques tradicionals i a estudis clàssics dintre d'alguns models anteriors de la Gramàtica Generativa, especialment de

l'època de la Semàntica Generativa, que, en una de les seves versions (la Gramàtica de Casos de Fillmore), es va ocupar de qüestions molt semblants a les nostres.

Pel que fa als arguments que constitueixen el nucli del nostre estudi, s'ha de dir que no han estat escollits a l'atzar. D'una banda, ens ha interessat aprofundir en un problema que sentíem latent i que exigia una solució: el de l'*assignació composicional* de papers- θ . Sota d'aquesta etiqueta ens semblava que s'amagaven una bona colla d'interrogants que afectaven punts crucials de la teoria sintàctica, especialment la relació entre el subjecte i el verb. D'altra banda, hem volgut desbrossar una mica el terreny de la semàntica en relació als papers- θ i a les exigències que imposen els verbs als seus arguments, el que abans s'anomenava *selecció seleccional*.

La definició i determinació dels papers- θ , el propòsit inicial que ens va moure a treballar en aquest camp, l'hem limitada a dues posicions sintàctiques, la del subjecte i la de l'objecte. Si els papers- θ expressaven la relació entre un element amb valor predicatiu i els seus arguments, ens ha semblat convenient organitzar el treball partint precisament de les posicions que en poden rebre i del valor semàntic dels verbs. Certament, s'haurien pogut tractar moltes altres posicions, però això ens hauria portat a l'enciclopedisme o a la superficialitat de què parlàvem abans. Les dues posicions que hem triat són suficientment il·lustratives i representatives. A partir d'aquí i de les breus observacions sobre els objectes preposicionals que hem donat en un apèndix, es podrien començar a estudiar totes les altres qüestions que hem deixat de banda. Caldria, doncs, ocupar-se amb més profunditat de tots els complements preposicionals, incloent-hi els no-regits i els anomenats *datus*. Hauríem pogut parlar de tot allò relacionat amb la *predicació secundària*, en el sentit de Zubizarreta (1982), però hem considerat que s'allunyava una mica del conjunt de temes que volíem estudiar i, a més, ja existien dues obres recents que se n'ocupaven, la de Zubizarreta (1982) per al castellà i la d'Espinal (1985) per al català. Tampoc no ns hem dedicat a gairebé

res que estés relacionat amb la subordinació: les construccions causatives amb *fer*, doncs, les hem excloses del nostre estudi. I l'altre punt important que hem deixat de banda és el de les construccions atributives: hem considerat que totes les estructures oracionals en què hi pogués haver assignació de paper- θ per part d'un element que no fos el verb calia estudiar-les separatament.

Hem partit de la base que la Teoria- θ pot ser estudiada des de dos punts de vista, el sintàctic (assignació de paper- θ sota determinades condicions) i el semàntic (relació semàntica entre l'assignador i el receptor). Aquests dos aspectes que *a priori* podrien ser independents, estan relacionats i és possible establir generalitzacions que recullin les connexions.

L'evolució del model *GB* en allò que afecta la Teoria- θ la presentem al capítol 1. Amb l'eliminació dels trets de subcategorització estricta i la simplificació de les regles de la base, el pas del lèxic a la sintaxi es fonamenta en la Teoria- θ . Més concretament, serà a partir dels papers- θ presents a les entrades dels elements lèxics que s'hauran de formular les *Realitzacions Canòniques Estructurals* (RCE), unes regles que especificaran com s'han de realitzar sintàcticament (categorialment) cada un dels arguments d'un nucli.

Al capítol 2 hem discutit la qüestió de l'*assignació composicional* a què ens hem referit abans i ho hem exemplificat observant com es produïa l'assignació de paper- θ a la posició del subjecte i als complements preposicionals.

El capítol tercer l'hem dedicat als aspectes semàntics generals de la Teoria- θ i hem distingit tres tipus d'informació semàntica, els trets inherents als noms, la selecció semàntica o selecció-s i els papers- θ . Hem arribat a la conclusió que els trets de selecció estaven lligats als papers- θ i que les RCE s'havien de formular tenint en compte totes dues nocions. Aquesta hipòtesi i la que hem formulat sobre l'assignació composicional les hem contrastades amb un problema

empíric en el capítol 4, on hem volgut demostrar l'adequació de la nostra proposta a l'hora d'explicar l'estructura interna i les relacions temàtiques dels *predicats complexos* i de les construccions italianes formades per un verb i una partícula.

A la segona part de la tesi ens hem enfrontat amb allò que havia estat el nostre propòsit inicial: determinar el valor dels papers- θ . Com ja hem dit, ens hem limitat als que poden ser assignats a la posició de subjecte (capítol 5) i a la d'objecte (capítol 6). Només molt superficialment tractem els papers- θ dels complements preposicionals regits en un apèndix al capítol 6. En aquesta part és on hem intentat de relacionar les anàlisis sintàctiques de diverses construccions amb l'estructura temàtica dels elements predicatius, sense renunciar, fins on ens ha estat possible, a cap dels dos aspectes. Les conclusions de la nostra recerca les exposem al capítol 7: d'una banda volem oferir una proposta de com podria organitzar-se el contingut semàntic de la Teoria- θ i, de l'altra, formulem una hipòtesi sobre la forma de les RCE (centrada bàsicament en el català) i sobre la participació dels altres components i teories de la Gramàtica en el pas del lèxic a la sintaxi.

Som conscients que la muralla no l'hem enderrocada, però ens sembla que una petita esquerda ja ens permet de veure-hi una mica més clar.

PART I

LA TEORIA TEMATICA DINTRE DEL MODEL GB

CAPÍTOL 1

DE CHOMSKY (1981) A CHOMSKY (1984)

"Todo pasa y todo queda,
pero lo nuestro es pasar"

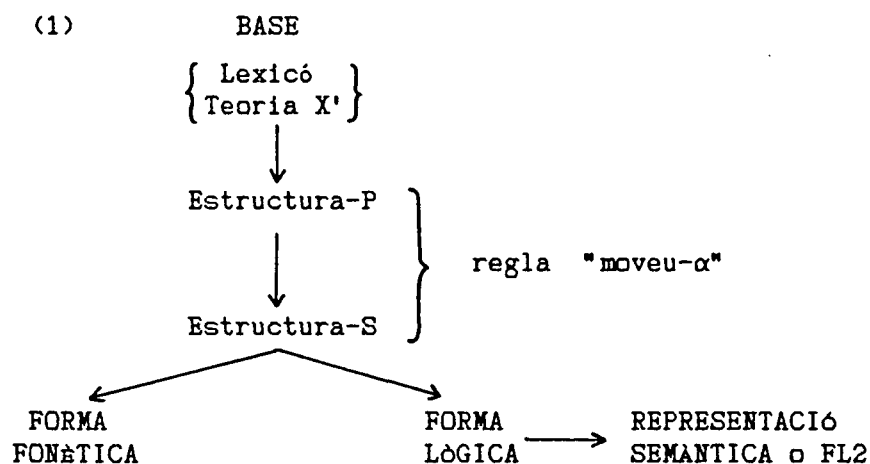
(A. Machado)

1.1. EL MODEL DE «LECTURES»

1.1.0. INTRODUCCIÓ GENERAL AL MODEL

El model de gramàtica proposat per Chomsky (1981) està organitzat de la manera que es representa a l'esquema de (1):

El pas de la Base a l'estructura-P es fa aplicant les regles de la Teoria de la X' d'acord amb les exigències dels elements --que es troben especificades a les entrades lèxiques-- i respectant alguns principis bàsics i generals de què parlarem més endavant.

L'única transformació que té la teoria actual, la regla anomenada "moueu-α", ens permet el pas de l'estructura profunda o inicial (estructura-P) a l'estructura de superfície (estructura-S). Les regles fonològiques i altres regles com ara la que interpreta els quantificadors o les relacions anfòriques fan el pas de l'estructura-S als dos components interpretatius de la gramàtica, respectivament, la Forma Fonètica (FF) i la Forma Lògica (FL).

Pel que fa a la Representació Semàntica (o la FL2), se'n parla ben poc en aquest treball de Chomsky, però se suposa que és el nivell en què les seqüències són interpretades semànticament en la seva totalitat. S'ha dit també que és el punt en què poden actuar regles discursives o pragmàtiques.

En aquest model, les regles que permeten el pas d'un nivell a un altre estan sotmeses a un conjunt de principis que s'organitzen en "subsistemes de principis" que donen lloc a les sis teories de què consta el model:

- (2) teoria de l'afitació (*bounding*)
- teoria de la recció (*government*)
- teoria temàtica (o teoria- θ)
- teoria del lligam (*binding*)
- teoria del Cas
- teoria del Control

La teoria de l'afitació imposa condicions de localitat a certs processos. El principi més important d'aquesta teoria és el Principi de Subjacència. La teoria de la recció dóna compte de les relacions entre el nucli de la construcció i els elements que en depenen. Són importants en aquesta teoria nocions com les de "recció", "recció pròpia", "comandament categorial" (o "c-comandament"). La teoria- θ fa referència a l'assignació de papers- θ d'un element als seus arguments i està controlada pel Criteri Temàtic o Criteri- θ . La teoria del lligam, amb els tres principis bàsics, ha d'explicar la relació entre els elements anafòrics, pronominals i referencials i els seus possibles antecedents. La teoria del Cas, amb el Filtre de Cas com a principi fonamental, delimita les possibilitats dels elements de rebre i assignar Cas abstracte. I, finalment, la teoria del Control fa referència a les propietats i possibilitats d'aparició de la categoria buida PRO.

Per sobre de tots aquests principis hi ha el Principi de Projecció que supervisa i regula tot el procés derivacional des del Lèxic fins a la FL.

El nostre treball se centrarà especialment en el pas del Llexicó a l'estructura-P, i les subteories que ens afectaran més directament són la teoria del Cas i, òbviament, la teoria Temàtica. En aquest apartat explicarem el funcionament d'aquestes dues teories i del component de la Base tal i com són presentats en el treball de Chomsky (1981). Les altres teories de la gramàtica seran tractades en el moment en què la nostra argumentació ho exigeixi.

1.1.1. EL COMPONENT DE LA BASE

Com es veu a la figura (1), la Base és l'*input* de l'estructura-P. Tradicionalment, ja des de Chomsky (1965), aquest component de la gramàtica estava format per dos subcomponents: d'una banda el Llexicó --format pel conjunt d'entrades lèxiques dels mots d'una llengua-- i, d'altra, pel component categorial o "regles de la base". Si bé aquesta estructura s'ha mantingut al llarg de tota la història de la GGT (ortodoxa), el contingut i la funció de cada subcomponent ha variat substancialment cada vegada que el model ha sofert un canvi important.

L'any 1981 el llexicó ja no és només el "calaix de sastre" que recollia, gairebé com a funció primordial, totes les irregularitats de la llengua.² El canvi fonamental en aquest sentit s'esdevé el 1970 amb la publicació de l'article de Chomsky, "*Remarks on Nominalization*", que suposava el pas de l'anomenada Teoria Estàndard a la Teoria Estàndard Ampliada; el pas cap a la teoria lexicalista, que concedia al llexicó la capacitat de recollir importants generalitzacions --ampliada el 1975 per Jackendoff amb la proposta de les regles de redundància--. Moltes de les qüestions que abans eren explicades transformacionalment, ara són vistes com una qüestió lèxica.³

A Lectures, doncs, el llexicó inclou un conjunt d'entrades lèxiques cada una de les quals porta especificades l'estructura

morfofonològica del mot, els trets categorials, els trets de subcategorització estricta i la informació del paper- θ que assigna si l'element té aquesta capacitat.^{4.5}

Pel que fa a les regles categorials, es manté la teoria de la X' (proposada també per primera vegada a Chomsky (1970) i desenvolupada posteriorment per Jackendoff (1977)) que generalitza les diferents regles de reescriptura que la Teoria Estàndard donava per a cada categoria. La forma general del sistema de regles de la X' és la que es veu a (3):

- (3) $X'' \rightarrow \text{Esp.} X', X'$
 $X' \rightarrow X, \text{complements}$

on X és una variable que equival a qualsevol de les categories lèxiques majors: Nom (N), Verb (V), Adjectiu (A) i Preposició (P) i Esp. significa "Especificador".

1.1.2. EL PRINCIPI DE PROJECCIÓ

El pas del lèxicó a l'estructura-P està regulat bàsicament pel Principi de Projectió que, com ja hem dit abans, s'ha de mantenir a tots els nivells de representació. Chomsky (1981, p.29) el formula així:

- (4) Projection Principle (PP)
Representations at each syntactic level (i.e., LF, and D- and S-structure) are projected from the lexicon, in that they observe the subcategorization properties of lexical items.

Aquest principi converteix l'estructura-P en una projectió de les exigències sintàctiques que els elements lèxics porten especificades a

les entrades del lexicó. D'aquesta manera, com suggereix el mateix Chomsky, es crea una redundància dintre de la gramàtica.

Amb el PP, el poder de les regles de la base queda reduït al mínim. Ja no caldran aquelles complicadíssimes regles de reescriptura que proposava Jackendoff (1977), amb elements opcionals, perquè un verb, per exemple, només podrà portar els complements que s'especifiquin a la seva entrada lèxica. Si es generés una estructura amb més o menys complements seria rebutjada pel PP. Per tant, les regles de la base enteses en el sentit tradicional desapareixen i queda només la formulació general explicitada a (3). Com diu Chomsky (1981, p.32):

"Given the Projection Principle and the general properties of X-bar theory, the categorial component for a particular grammar will be quite meager."

Però serà Stowell (1981) qui portarà fins a les últimes conseqüències aquesta suggerència de Chomsky i qui exposarà el funcionament d'una gramàtica sense regles de la base (vg. § 1.2.).

1.1.3. LA TEORIA TEMÀTICA

La teoria temàtica tracta de l'assignació de papers- θ d'un element a unes posicions determinades. En general es tracta d'un nucli (categoria de nivell zero, X^0) que assigna paper- θ a les posicions ocupades pels seus complements. Però aquest no és l'únic cas.

Els papers- θ són nocions com ara *agent*, *pacient*, etc. amb un fort contingut semàntic i que, per tant, han de ser presents a la FL. Però com que cada peça lèxica ja portarà les especificacions temàtiques corresponents ja en el lexicó, els papers- θ seran presents a l'estructura-P. Serà, com hem vist, el Principi de Projecció el que

vetllarà per a la conservació de les estructures temàtiques al llarg de la derivació.

En principi, qualsevol categoria lèxica major té capacitat per a assignar paper- θ als seus complements.⁶ Les posicions que poden rebre paper- θ són les anomenades *posicions argumentals*, és a dir, les que poden ser ocupades per un argument. S'entén per *argument* un SN amb algun tipus de funció referencial, incloent noms i variables però no, per exemple, les expressions idiomàtiques ni els expletius. Les posicions que a la FL han rebut un paper- θ són les *posicions- θ* . Totes les posicions subcategoritzades pel nucli lèxic (els complements d'X) són posicions- θ .

La posició del subjecte és una posició especial de què ens ocuparem més endavant amb deteniment (vg. § 2.3.). Tot i que no és una posició subcategoritzada, pot ser una posició argumental i rebre paper- θ . Això depèn de les característiques del predicat. Com que no és una posició subcategoritzada, el paper- θ no el rebrà directament del verb sinó composicionalment del SV.

La relació entre la teoria- θ i la subcategorització, doncs, és molt estreta, encara que no coincideixen completament. Subcategoritzar implica marcar temàticament, però no a la inversa (és el cas del subjecte, que pot ser marcat- θ encara que no sigui subcategoritzat). En paraules de Chomsky (1981, pp.37-38):

- (5) If α subcategorizes the position β , then α θ -marks β and θ -marks a category C such that C or a trace of C occupies the position β ."

El que és important d'aquesta formulació de Chomsky és que els papers- θ s'assignen a posicions i no directament a categories o a arguments. És només per extensió que es pot dir que un determinat SN rep un paper- θ X: el rebrà pel fet d'ocupar una posició marcada- θ amb X, no per les seves característiques intrínseques. Més endavant veurem les conseqüències que té aquesta afirmació.

Una altra conseqüència de la relació entre la teoria- θ i la subcategorització és que, en certa manera, es comença a veure una redundància entre les dues nocions. Si la subcategorització implica marcar- θ sempre, es pot pensar que, de fet, es pot eliminar perfectament la subcategorització de les entrades lèxiques. No seria adequat eliminar la marca- θ perquè, entre d'altres coses, no totes les posicions- θ són subcategoritzades (com el subjecte, per exemple). A l'apartat 1.3. estudiarem amb més deteniment aquesta proposta que recull i amplia Pesetsky (1982) i que posteriorment adopta Chomsky (1984).

Per fer palesa la diferència entre l'assignació de paper- θ als complements d'un nucli i l'assignació de paper- θ al subjecte, Chomsky distingeix entre *marca- θ directa* i *marca- θ indirecta*. En una configuració com la de (6)

- (6) a. [γ ... α ... β ...]
b. [γ ... β ... α ...]

on α i β són constituents immediats de γ , α pot assignar paper- θ a β si α té les propietats apropiades (explícites en el lèxicó). Hi ha dues possibilitats:

- (i) $\gamma = \alpha$: α és un element lèxic que subcategoritza i marca- θ β .
En aquest cas es diu que α marca- θ directament β .
(ii) β és el subjecte d' α : Si α marca- θ β , el nucli d' α marca- θ indirectament β .

En qualsevol cas, però, si α marca- θ β es diu que α selecciona β .

El principi fonamental que regeix la teoria- θ és el Criteri- θ que, en una primera versió, Chomsky (1981, p.36) defineix així:

(7) θ -Criterion

Each argument bears one and only one θ -role, and each θ -role is assigned to one and only one argument.

El Criteri- θ és un principi que ha d'actuar a la FL, però el Principi de Projecció fa que hagi de ser respectat també a tots els altres nivells.

Considerem que l'estructura-P és una representació de l'assignació de paper- θ , és a dir, una projecció de les propietats assignadores de paper- θ que cada element porta explícites en el lèxicó (cf. Chomsky (1981, p.39)). Considerem també que la regla "moveu- α " s'aplica després de l'estructura-P. Aleshores, una conseqüència del Criteri- θ és que la regla de moviment només es pot aplicar si l'element traslladat va a una posició que no rep paper- θ , altrament l'element mogut en tindria dos, el de la posició inicial i el de la posició final, i es violaria la primera part del Criteri- θ .

D'altra banda, la segona premissa del Criteri- θ obliga que tots els papers- θ que un element pot assignar --expressats a l'entrada lèxica-- siguin assignats. És a dir, el nombre d'arguments d'un element ha de ser idèntic al nombre de papers- θ que assigni. No pot quedar cap paper- θ sense assignar ni un mateix paper- θ no pot ser assignat dues vegades.

Tenint en compte tot el funcionament de la teoria- θ , el Principi de Projecció que havíem formulat a (4) pot reformular-se com a (8):

(8) Projection Principle (segona versió)

- (i) if β is an immediate constituent of γ in (6) at L_1 , and $\gamma = \alpha'$, then α θ -marks β in γ ,
- (ii) if α selects β in γ as a lexical property, then α selects β in γ at L_1 ,
- (iii) if α selects β in γ at L_1 , then α selects β in γ at L_j .

(Chomsky (1981, p.38))

Malgrat la complicació de la formulació, la idea intuïtiva continua essent la mateixa: les representacions, a cada un dels tres nivells

sintàctics, són projeccions de les propietats lèxiques. Del PP de (8), però, no s'ha de concloure que els subjectes han de ser presents si el nucli marca- θ indirectament una posició de subjecte. Això és cert pel principi segons el qual les frases han de tenir subjecte, però no pel Principi de Projecció.⁷ De fet, un nom pot marcar- θ indirectament un subjecte, però aquesta posició és opcional. Per tal de diferenciar el comportament de N' i de SV respecte als seus subjectes, Chomsky distingeix entre dues menes de marca- θ (p.40):

- (i) marca- θ obligatòria: si una posició estructural que pot ser marcada- θ és obligatòria, aleshores ha de ser marcada- θ obligatòriament, i
- (ii) marca- θ opcional: si aquesta posició és només present opcionalment, aleshores serà marcada- θ opcionalment, per tal de satisfer el Criteri- θ .

Seràn marcats- θ obligatòriament els complements del nucli i els subjectes de F (quan els trets del verb no indiquin el contrari). Es marcaran- θ opcionalment els subjectes de SN.

Per a la determinació dels papers- θ , doncs, no només s'han de tenir en compte les propietats lèxiques dels nuclis assignadors sinó també la funció gramatical dels receptors. Cal que tota posició- θ tingui una funció gramatical a la frase a l'estructura-P. Aquestes funcions gramaticals s'anomenen *FG- θ* i han de ser sempre posicions argumentals. Chomsky distingeix entre *FG-A(rgumentals)*, les del subjecte i els complements del nucli, i les *FG-A'(no-argumentals)*, adjunts produïts pel desplaçament d' α (sintagmes *qu-* a COMP, extraposicions, subjectes invertits, etc.).

1.1.4. LA TEORIA DEL CAS: RELACIONS AMB LA TEORIA TEMATICA

A Lectures s'assumeix que només les categories marcades amb el tret [-N], és a dir, P i V, són assignadores de Cas. En els casos normals, un element [-N] assigna Cas al SN que regeix. Chomsky (1981,

p.165)^e considera que, en una estructura com [_S ... γ ... α ... γ ...], α regeix γ si:

- (9) (i) $\alpha = X^0$
(ii) where δ is a maximal projection, if δ dominates γ then γ dominates α
(iii) α c-commands γ

I defineix la noció de *c-comandament* com a (10) (p.166):

- (10) α c-commands β if and only if
(i) α does not contain β
(ii) suppose that $\gamma_1, \dots, \gamma_n$ is the maximal sequence such that
(a) $\gamma_n = \alpha$
(b) $\gamma_i = \alpha^j$
(c) γ_i immediately dominates γ_{i+1}
Then if δ dominates α , then either (I) δ dominates β , or (II) $\delta = \gamma_i$ and γ_i dominates β .

V i P, doncs, assignaran Cas al seu objecte i FLEX (flexió) al subjecte de la frase quan FLEX sigui [+temps]. Els complements de les categories [+N] (N i A) hauran de rebre Cas d'una preposició (generalment *de*) que s'inserirà.

El Principi que regeix la Teoria del Cas és el Filtre de Cas, que opera a l'estructura-S i que Chomsky (1981, p.49) formula així:

- (11) Case Filter
*NP if NP has phonetic content and has no Case.

Si en una estructura-P un SN neix en una posició en què no pot rebre Cas, aquest SN s'haurà de moure obligatòriament cap a una altra posició on en pugui rebre; si això no és possible, caldrà inserir una preposició.^e

D'altra banda, havíem dit que el moviment d'un SN només es pot fer cap a una posició que no rebi paper- θ per tal de no violar el Criteri- θ . La teoria- θ i la teoria del Cas estan, doncs, molt relacionades. En aquest sentit, Chomsky (p.113) formula el principi de (12):

- (12) A verbal element assigns Case to an NP that it governs if and only if it assigns a θ -role to its subject.

Vegem-ho amb un exemple:

- (13) a. Els escaladors van ser rebuts pel president de la Caixa.
b. [_F[_{SN} el [_{SV}[_V van ser rebuts [_{SN} els escaladors]] [_{SP} pel president de la Caixa]]]
c. [_F[_{SN} els escaladors]_i [_{SV}[_V van ser rebuts [_{SN} t]_i] ...]]

(13a) és una frase passiva, (13b) és l'estructura-P i (13c) l'estructura-S. Una característica de les passives és que no assignen paper- θ al subjecte i, per tant, segons (12), no assignen Cas a l'objecte. El SN lèxic d'(13b), doncs, és en una posició en què no rep Cas, però té el paper- θ Pacient que li ha assignat el participi. Com que si aquest SN es quedés on és la frase seria rebutjada perquè a l'estructura-S es violaria el Filtre de Cas, cal moure'l a una posició amb Cas. L'única posició que el pot acollir és la del subjecte que, d'una banda, és buida i marcada amb Cas Nominatiu per FLEX, i, per una altra banda, és una posició que no rep paper- θ , per tant si el SN Pacient l'omple no hi haurà cap violació del Criteri- θ .¹⁰

L'element mogut i la traça que deixa formen el que s'anomena una *cadena*, el nucli de la qual és el SN lèxic. Les cadenes només poden rebre un Cas i un paper- θ .

De la relació entre la teoria del Cas i la teoria- θ en tornarem a parlar àmpliament més endavant i, al llarg de tot el

treball, desenvoluparem moltes de les qüestions que aquí només hem apuntat.

1.2. ELIMINACIÓ DE LES REGLES DE LA BASE. STOWELL (1981)
I LA TEORIA DEL CAS

Com ja havíem anunciat, un dels canvis més importants dintre del component de la Base després de Lectures és la reducció del poder de les regles categorials. Si bé Chomsky mateix ja insinua aquesta necessitat, és Stowell (1981) qui la desenvolupa i n'estudia totes les conseqüències. Tot seguit exposarem breument la seva proposta.

1.2.1. PROBLEMES DE LES REGLES CATEGORIALS

Un dels problemes fonamentals de les regles categorials, tal i com s'havien entès tradicionalment, és que tenien un poder descriptiu tan fort que eren incapaces de donar una explicació dels fets descrits. Considerem la regla de reescriptura de la categoria V' que dona Jackendoff (1977, p.64):

$$(1) V' \rightarrow V - (NP) - (Prt) - ((NP, AP)) - ((AdvP, QP)) - (PP) - (PP) - (S')$$

és evident que, com diu Stowell, aquesta mena de regles són gairebé inviablés des d'un punt de vista de l'aprenentatge de la llengua. Si cal arribar a una explicació universal, a un "programa genètic" de la capacitat humana del llenguatge, les propietats formals de les regles de la gramàtica hauran de ser essencialment invariables d'una llengua a l'altra. Regles com la de (1) pretenen descriure massa aspectes alhora i el resultat és una regla complicada, no explicativa i *ad hoc*, que difícilment pot formar part dels coneixements innats del nen i que també difícilment pot ser apresada.

Aquesta mena de regles, en el model de gramàtica en què actuaven, havien de donar compte:

- a) del context en què poden aparèixer els sintagmes'',
- b) del nombre de constituents que poden contenir,
- c) de l'status categorial dels constituents, i
- d) de l'ordre dels constituents

En una gramàtica que especifica els trets de subcategorització estricta dintre de les entrades lèxiques dels ítems, les tres primeres funcions de les regles de la base resulten redundants. Com ja va notar Chomsky (1981, p.31):

"(...) Thus information concerning the class of subcategorization frames is in effect given twice in the grammar: once --implicitly-- in the lexicon, as a property of the class of lexical items in its totality, and once --this time directly-- by the rules of the categorial component."

D'altra banda, en un model com el de Lectures que, a més a més, dintre de cada entrada lèxica hi ha l'especificació dels papers- θ que assigna l'element (la *graella- θ* o *xarxa- θ*), la informació del nombre de constituents que havien de donar les regles de la base és doblement redundant. El Principi de Projecció s'encarregarà de mantenir intactes les propietats lèxiques dels ítems al llarg de tota la derivació, per tant, a l'estructura-P (l'*output* de les regles categorials) un element tindrà tants arguments com papers- θ assigni.

Si suposem que els trets de subcategorització no estan ordenats a l'entrada lèxica i que les graelles temàtiques tampoc no contenen la llista de papers- θ ordenats, l'única funció de les regles categorials seria la de marcar l'ordre dels constituents. Com veurem, però, en el model actual l'ordre s'explica amb altres principis independentment justificats.

1.2.2. LA BASE SENSE ESPECIFICACIÓ CATEGORIAL

L'objectiu fonamental del que Stowell (1981) anomena *Category-Neutral Base* és el d'eliminar qualsevol referència categorial a la teoria de la X'. Dit amb altres paraules, suposa la supressió del component categorial tal i com se l'havia entès fins aleshores. Amb això es pretén de resoldre tots els problemes d'aprenentatge i de redundància que implicaven aquelles regles.

Els principis fonamentals de la teoria de la X' són els següents (Stowell (1981, p.85)):

- (2) a. Tots els sintagmes són endocèntrics.
- b. Els especificadors apareixen al nivell Xⁿ, els complements subcategoritzats a X'.
- c. El nucli apareix sempre adjacent a un dels "lligadors" (*boundaries*) de X'.
- d. El terme nuclear és un nivell-barra més baix que el nus sintagmàtic (*phrasal node*) que el domina immediatament.
- e. Només les projeccions màximes poden aparèixer com termes no-nuclears dintre d'un sintagma.

Una base sense especificació categorial només podrà permetre principis estructurals que facin referència als *termes primitius bàsics* a què fan referència els principis de la teoria de la X' de (2). Aquests termes primitius bàsics són els de (3) (Stowell (1981, p.87)):

- (3) a. Termes que fan referència a nivells jeràrquics basats en les projeccions de les variables categorials (X, X', Xⁿ).
- b. Nocions seqüencials com "esquerra", "dreta", "adjacent", etc.
- c. Termes referits a relacions estructurals com "dominança", "dominança immediata", "nucli", "sintagma", "no-nuclear", etc.

Els principis de (2) que contenen exclusivament termes primitius bàsics són invariables de llengua a llengua. (2b), però, que conté nocions com "especificador" i "complement" que no són primitius, és un principi subjecte a variacions paramètriques.

Aquesta forta restricció a les regles de la base permet, doncs, d'eliminar en la seva formulació qualsevol referència categorial, de manera que s'obté la generalització màxima en l'expressió que "recull" tot el component categorial:

$$(4) X^n \rightarrow \dots X^{n-1} \dots$$

1.2.3. L'ORDRE DELS CONSTITUENTS: LA TEORIA DEL CAS

Acceptem la proposta de Stowell que suprimeix les regles de la base. Abans havíem dit que l'única funció d'aquestes regles que no quedava coberta en el lexicó era la de donar compte de l'ordre dels constituents. De quina manera explicarà ara la teoria gramatical l'ordre dels elements a la frase?

Pel que fa a l'ordre dels especificadors (incloent-hi el subjecte), això ja queda regulat pel principi general de (2b) que, com hem dit, és susceptible de variacions paramètriques. Però, quin mecanisme justifica l'ordre dels complements dintre de X'? Stowell respon aquesta pregunta apel·lant a la teoria del Cas.

Segons Chomsky, l'assignació de Cas es dona sota els requisits de recció i d'una condició d'adjacència que només afecta les categories V i P; 12

(5) Case Assignment under Government

In the configuration [$\alpha \beta \dots$] or [$\dots \beta \alpha$],
 α assigns Case to β if:

- (i) α governs β , and
- (ii) α is adjacent to β , and
- (iii) α is [-N]

Així, FLEX assigna Cas Nominatiu al subjecte (si FLEX = [+temps]); V assigna Cas Objectiu (o Acusatiu) al SN objecte que forçosament ha de ser adjacent, i P assigna Cas Oblic al SN que regeix i que la segueix immediatament. La agramaticalitat de les frases de (6) s'explica perquè el SN a book no pot rebre Cas:

- (6) a. *John gave to Mary a book.
- b. *John gave quickly a book to Mary.

Entre el verb i el SN hi ha un altre element que trenca l'adjacència necessària per a l'assignació de Cas.

Aquesta condició d'adjacència, però, permet certes variacions de llengua a llengua. Mentre que en anglès s'ha de mantenir estrictament, en altres llengües té una interpretació més laxa:

- (7) a. En Pere ha repetit insistentment el mateix.
- b. ?La Teresa ha donat al seu germà el llibre.
- c. La Teresa ha donat al seu germà el llibre que li havia promès.

El català, com el castellà i l'italià, permet l'aparició d'un adverbí de manera entre el verb i l'objecte (ex. (7a)). Stowell diu que en aquests casos l'assignació de Cas es fa sobre una "projecció" de l'estructura de X' en què només apareixen els complements seleccionats temàticament. Com que a (7a) l'adverbí no és reclamat per l'estructura temàtica del verb, no apareixerà a la "projecció", on V i SN seran adjacents i, per tant, l'assignació de Cas serà possible.

Pel que fa a (7b) i (7c), on l'element situat entre el verb i l'OD és un element seleccionat temàticament, la construcció és estranya en els casos normals --sense cap èmfasi-- (com a (7b)), però és acceptable i fins i tot preferible quan l'OD és un SN "pesant". En aquest cas (a (7c)), cal pensar que hi ha hagut un desplaçament de l'objecte i que la traça que queda rep el Cas en una situació d'estricta adjacència.

Hem dit que la condició d'adjacència només afectava l'assignació de Cas per part de les categories [-N], els verbs i les preposicions, que són les úniques amb capacitat d'assignar-ne. Els noms i els adjectius, en canvi, que tenen el tret [+N], no poden assignar Cas als seus complements. Per tal de no violar el Filtre de Cas, cal inserir una preposició davant del SN complement perquè li assigni Cas. Si la preposició no s'inserís, a més de violar el Filtre de Cas, quedaria bloquejada l'assignació de paper- θ ja que, com diu Chomsky (1981):

- (8) Els papers- θ només poden ser assignats a una posició-A associada amb PRO o amb Cas.

Així, en una estructura com (9), el SN incrustat, complement requerit temàticament pel nucli, no pot rebre Cas perquè els Ns i els As no n'assignen:

- (9) a. [_{SN} l'afusellament [_{SN} Companys]]
b. [_{SA} desitjós [_{SN} poder]]

Si no pot rebre Cas, pel principi (8) tampoc no pot rebre paper- θ , amb la qual cosa es viola el Criteri- θ (un dels papers- θ del nucli no s'assigna i un argument no en rep). Evidentment, el Filtre de Cas, conseqüència de la interacció del Criteri- θ i del principi (8), també es viola, perquè hi ha un SN amb contingut fonètic i sense Cas.

Per tal d'evitar aquest problema, s'ha d'inserir la preposició *de* (marcador de Cas semànticament buit, com s'ha dit sovint) que donarà Cas al SN complement i permetrà l'assignació de paper- θ per

part del nucli. La formulació que fa Stowell (1981, p.247) d'aquesta regla és la següent:

(10) of-insertion

In the configuration [α ... β ...], adjoin of to β ,
where

- (i) α is some projection of [+N], and
- (ii) β is an immediate constituent of α , and
- (iii) for some γ , γ the head of α , γ precedes β .

Aquesta formulació explica per què es pot inserir la preposició en casos com els de (9), amb un resultat correcte, però no és possible en estructures com les de (6), on es tracta de l'objecte d'un verb i no d'un nom o d'un adjectiu. A (6) no hi ha cap mecanisme que pugui assignar Cas a l'objecte, per tant la frase serà rebutjada. A (9), la regla que insereix de "salva" l'estructura.

La teoria del Cas, doncs, conjuntament amb la Teoria- θ i altres principis generals de la gramàtica, pot donar compte de l'ordre dels constituents de les categories X'. En aquest cas no es tracta d'una explicació *ad hoc* com la que donaven les regles de la base, sinó que es deriva de principis i teories justificades independentment dintre del model. Amb això hem eliminat l'última finalitat de les regles categorials que no s'inclouïa en el lèxicó. Ara es pot dir sense recança que aquestes regles són absolutament innecessàries i que, per tant, queden suprimides de la gramàtica.

1.3. ELIMINACIÓ DELS TRETS DE SUBCATEGORITZACIÓ ESTRICTA

Hem dit a l'apartat anterior que una de les funcions de les regles de la base era la de determinar el nombre d'arguments d'un element i que aquesta informació resultava doblement redundant: d'una banda els trets de subcategorització estricta especificats a les entrades lèxiques (més el principi segons el qual les frases han de tenir subjecte) i de l'altra la graella- θ donaven la mateixa informació. Les regles de la base ja hem demostrat que eren innecessàries, però queda encara una redundància entre subcategorització i teoria- θ . És possible eliminar-ne una de les dues? Chomsky (1981, p.38) apunta una possibilitat:

"It is minimally necessary that the lexicon provide, for each lexical head, information about θ -marking for this element. We are now assuming that it is also maximally necessary; that is, there is no independent subcategorization information, except, possibly, in the case of idioms, or with regard to the linking of θ -role and category (...). Even the latter may well be eliminable either on general grounds or, at worst, in terms of redundancy rules for the lexicon of a particular language."

és realment factible suprimir els trets de subcategorització a favor de la teoria temàtica?

1.3.1. DETERMINACIÓ DEL NOMBRE D'ARGUMENTS: LA TEORIA- θ

Les dues tasques fonamentals de la subcategorització són, d'una banda, determinar el nombre de complements d'un nucli lèxic i, de l'altra, determinar la categoria sintàctica dels complements. És

evident que, pel que fa a l'especificació del nombre de complements d'un nucli, aquesta informació ja la tenim a la graella- θ . Les dues informacions, però, no són idèntiques: mentre que al nivell de subcategorització només s'expliciten els complements del nucli, al nivell temàtic s'inclou també la posició del subjecte, de manera que la subcategorització esdevé un subconjunt de la informació temàtica. És cert que, indirectament, una de les funcions de la subcategorització era evidenciar la diferència subjecte vs. objecte: posició no-subcategoritzada vs. posició subcategoritzada. Això, aparentment, no queda cobert a la graella- θ , perquè tots els papers- θ hi tindran el mateix status. Però la teoria- θ sí que recull aquesta distinció.

Per un costat, ja s'havia vist que la marca- θ dels complements i la del subjecte són diferents; la primera és una marca directa i la segona és indirecta, la qual cosa es tradueix en un marcatge "composicional" al subjecte per part del verb i del SV.¹³

De tota manera, com diu Chomsky (1981, pp.40ss.), la teoria- θ no explica sempre la obligatorietat de la posició del subjecte. En els casos normals, quan el V (o el SV) assigna paper- θ al subjecte, sí que queda recollida aquesta obligatorietat: si a l'entrada lèxica s'especifica un paper- θ per al subjecte, el Principi de Projecció imposarà la seva existència. Però quan el verb és semblar, per exemple, que no assigna paper- θ a aquesta posició, no es justifica que, malgrat tot, continuï essent obligatòria. Per això cal un principi com el d'(1), la segona premissa del *Principi de Projecció Ampliat* de Chomsky (1982):

(1) Les frases han de tenir subjecte.

En el cas de les nominalitzacions, en canvi, encara que el nom pugui assignar un paper- θ al subjecte, la posició pot no ser-hi (com a (2a)), contràriament al que passa amb l'objecte, que ha d'existir si el N li assigna un paper- θ (com a (2b)):

- (2) a. the swift [_N publication of the book]
  - b. *John's swift [_N publication]
- (Pesetsky (1982, p.34))

D'aquests fets Chomsky (1981, p.40) conclou que el marcatge- θ no demana que les posicions existeixin:

- (3) "If a structural position that can be θ -marked is obligatory, then it is obligatorily θ -marked by an element that can θ -mark it, if such a position is only optionally present, then θ -marking of this position is correspondingly optional."

Les posicions estructurals obligatòries són les subcategoritzades i la del subjecte de F, pel principi (1). Les posicions opcionals són les dels subjectes de SN.

Però, de fet, introduint a (3) les nocions de marca- θ directa i indirecta que reflectien les diferències entre l'objecte i el subjecte, aquesta reticència de Chomsky es dilueix i la subcategorització, pel que fa a la seva funció d'indicar posicions, pot quedar subsumida per la teoria temàtica. Pesetsky (1982, p.35) formula així aquest principi:

- (4) "If an element can directly θ -mark a position, then that position is obligatory. If an element can indirectly θ -mark a position, then:
  - (i) if it is obligatory, then it is obligatorily θ -marked by an element that can θ -mark it;
  - (ii) if such a position is only optionally present, then θ -marking of this position is correspondingly optional."

La subcategorització, però, tenia una altra funció que, en principi, no sembla que quedi coberta pels principis de la teoria- θ de què acabem de parlar: la determinació de la categoria sintàctica dels arguments d'un nucli lèxic. És possible integrar aquesta funció en alguna subteoria de la gramàtica?

1.3.2. LA SELECCIÓ CATEGORIAL: SELECCIÓ SEMÀNTICA I TEORIA DEL CAS.
PESETSKY (1982)

En el fragment de Chomsky citat al començament de l'apartat 1.3. s'insinua la possibilitat de formular unes regles de redundància que relacionin, per a cada llengua particular, els papers- θ expressats a les entrades lèxiques amb les categories sintàctiques en què poden realitzar-se. Pesetsky (1982, p.37), però, afirma que hi ha evidències empíriques que fan veure que el compliment dels requisits temàtics és independent del compliment dels requeriments categorials.

La proposta de Pesetsky és, eliminada la subcategorització, mantenir la divisió entre teoria temàtica i selecció categorial (selecció-c). Aquesta distinció la justifica amb arguments teòrics que fan referència a l'estatus epistemològic dels primitius d'ambdues teories: mentre que els primitius de la teoria- θ ("agent", "pacient", ...) responen al criteri de prioritat epistemològica, els de la selecció-c (SN, F', SP, ...) no (vg. Pesetsky (1982, p.181)). La selecció-c, per tant, ha de derivar d'alguna teoria que tingui primitius amb prioritat epistemològica. Seguint Grimshaw (1979), proposa que es derivi de la teoria de la *selecció semàntica* (selecció-s).

Breument, la teoria de Grimshaw consisteix a assignar a l'entrada lèxica dels nuclis uns trets que indiquin el tipus semàntic de complements que admeten. La correspondència entre aquests trets i les categories sintàctiques dels complements no és biunívoca, per la qual cosa, dedueix ella, els trets de subcategorització continuen essent necessaris.¹⁴

Un verb com *ask*, per exemple, tindria uns trets de subcategorització com els que s'indiquen a (5a); un altre verb, com *wonder*, tindria els de (5b):

- (5) a. *ask*: [___ {SN, F'}]
b. *wonder*: [___ F']

però, en canvi, tots dos tindrien el mateix tret de selecció-s: <Q> (Q = "question").

El problema d'aquesta teoria, però, és que no explica per què (almenys en anglès) cap dels predicats que seleccionen-s <Q> no subcategoritzen només SN o Ø: tots els que admeten SN o Ø admeten també F'.¹⁵

Grimshaw (1981) soluciona la qüestió dient que cada tret seleccional té una *Realització Canònica Estructural* (RCE) en una categoria sintàctica. I formula el *Context Principle* que regula el pas de les categories semàntiques a les sintàctiques:

(6) Context Principle

If a predicate s-selects a semantic category C, then it c-selects (subcategorizes) Canonical Structural Realization (C).

Si suposem que la RCE (Q) és F', el problema que havíem plantejat desapareix. En la proposta de Grimshaw la subcategorització no és necessària per a determinar si el complement d'un verb pot ser F' o no quan selecciona-s <Q>. La subcategorització només serà necessària quan el complement, a més, pugui ser SN.

Pesetsky va encara més enllà i observa que hi ha una altra subteoria de la gramàtica que pot donar compte del fet que un verb pugui tenir o no un complement SN. Concretament, la teoria del Cas. Donat que un SN no pot aparèixer en una posició que no rebi Cas, però F' sí,¹⁶ si un verb és intransitiu (i per tant no assigna Cas a la posició d'objecte) el complement haurà de ser F'. Només els verbs transitius admetran complements SN.

Per tant, es pot dir que la RCE (Q) és F' o SN.¹⁷ El verb *ask*, marcat com a transitiu, podrà portar totes dues menes de complements; *wonder*, en canvi, que és intransitiu, només acceptarà F' (els exemples són de Pesetsky (1982, pp.182-183)):

- (7) a. John asked me [_S what the time was]
b. John asked me [_{NP} the time]
- (8) a. John wondered [_S what the time was]
b. *John wondered [_{NP} the time]

D'aquesta manera, amb uns principis i una teoria independentment justificats dintre de la gramàtica (la teoria del Cas i el Filtre de Cas), es pot explicar el que Grimshaw explicava amb la teoria de la subcategorització. Si, com hem vist, les dues funcions de la subcategorització poden ser incorporades en altres subteories (la determinació del nombre d'arguments l'explica la teoria- θ i el principi (1), i la selecció categorial s'explica per la selecció-s, el *Context Principle* i la teoria del Cas), aleshores podem concloure que també aquest component pot ser eliminat de la gramàtica.¹⁸

1.3.3. LA PROPOSTA DE CHOMSKY (1984)

Chomsky (1984, p.124) recull la proposta de Pesetsky quan afirma que:

"(...) we may conclude that while lexical entries must specify s-selection (as part of the semantic characterization of an item) and transitivity, they need not specify c-selection. If so, then c-selection is not only eliminated from syntactic phrase structure rules but from the lexicon as well."

El que ja no queda tan clar és si aquesta "s-selection" té res a veure amb els papers- θ . Quan parla de la informació que ha de contenir una entrada lèxica diu que ha d'explicitar "*whatever semantic properties are associated with it. Among these will be the selectional properties of heads of construction*". I ho exemplifica amb el verb *hit* que agafa un complement "*with the semantic role of recipient of action*

(*patient*)" i un subjecte que té "the semantic role of *agent*". I afegeix: "let us call these properties *semantic selection*" (p.120). I més endavant: "We will call the semantic properties assigned by heads *thematic roles*" (p.129).

Quan introdueix la noció de RCE diu: "let us assume that if a verb (or other head) s-selects a semantic category C then it c-selects a syntactic category that is the *canonical structural realization* of C" (p.121). I aquestes "semantic categories" que "s-selects" un verb són, entre d'altres, *goal*, *patient*, *agent*, *proposition*, etc. que, d'altra banda, coincideixen amb el que tradicionalment s'ha entès per paper- θ .

Sembla, doncs, que Chomsky unifica en una sola noció els papers- θ i les propietats semàntiques que un verb exigeix als seus arguments. Per a Pesetsky, en canvi, la distinció era molt més nítida, cosa que ja es veu en la definició que dona de Teoria Temàtica:

" θ -theory is (...) the theory that concerns one of the most basic relationships in syntactic theory --the relationship between an argument and the element that assigns it a thematic role. Following Chomsky, we will use the term θ -role for the thematic roles that are distinguished by θ -theory." (Pesetsky (1982, pp.16-17))

Si els papers- θ han de ser distingits per la teoria- θ i la teoria- θ tracta de la relació entre un argument i un assignador, es pot deduir que els papers- θ són nocions que d'alguna manera han d'expressar una relació i no només unes característiques exigides pel verb a l'argument.

El que fa pensar que Chomsky barreja totes dues coses és, concretament, el paper- θ "proposició". Tant els Agents, Pacients, etc. com la Proposició tenen una RCE, de la qual cosa es dedueix que aquestes nocions tenen el mateix status. Però mentre que *agent* o *pacient*, papers- θ sense cap mena de dubtes, indiquen la relació semàn-

tica entre l'assignador i l'argument que el rep, la *proposició* no fa referència a cap mena de relació sinó a una propietat semàntica (o sintàctico-semàntica) que s'exigeix a un determinat argument. Al capítol 3 tornarem a presentar aquesta qüestió i estudiarem amb més profunditat quina proposta és més acceptable.

1.3.4. ALGUNS PROBLEMES

La proposta que hem acceptat d'eliminar la subcategorització i la selecció-c i substituir-la per la selecció-s (o pels papers- θ), les RCE i la teoria del Cas presenta alguns problemes.

1.3.4.1. LES "NULL COMPLEMENT ANAPHORA"

Pesetsky (1982) recull un problema que ja exposa Grimshaw (1979), el de les "null complement anaphora". Considerem l'exemple que dóna el mateix Pesetsky (p.196):

(9) -What time is it?

-I don't know.

El verb *know* selecciona-s un complement <Q> que ha de rebre un paper- θ del verb. Descartada la hipòtesi que a la resposta de (9) hi hagi una categoria buida (vg. argumentació a Pesetsky (1982, p.197)), sembla que es violi el Criteri- θ : *know* té un paper- θ que no pot assignar. La solució que presenta Pesetsky consisteix a considerar que aquest verb marca- θ el seu objecte d'una manera opcional, és a dir, només quan és present. D'això dedueix que un verb pot seleccionar-s un complement encara que aquest complement sigui absent a l'estructura-P, a l'estructura-S i a la FL 1, per tant, no rebí paper- θ . Com que els requi-

sits de selecció s'han de respectar, conclou que el nivell pertinent per a aquesta selecció ha de ser un nivell de representació posterior a la FL, i suggereix la FL2.

Aquesta solució permet d'explicar la diferència entre verbs com know, que permeten una anàfora de complement nul, i verbs com discover que no la permeten. El paper- θ que el primer verb assigna al seu objecte és opcional, el del segon no; però els requisits semàntics seran sempre els mateixos. En català l'exemple (9) seria agramatical, però hi ha casos en què també és possible aquesta mena de complements:

(10) -Has preguntat a la teva mare quina hora és?

-*Sí, no sap.

-No ho sap.

(11) -Per què no hi vas?

-No goso.

-*No ho goso.

Si gosa assigna opcionalment paper- θ al seu objecte, ens podríem preguntar per què la frase de (12), sense un context previ, no és gramatical:

(12) *En Joan gosa.

Si s'admet l'existència de papers- θ opcionals, (12) no viola el Criteri- θ ; la agramaticalitat deriva del fet que, a la FL2, la selecció-s no és respectada. A (11) sí que es respecta perquè alguna regla discursiva haurà hagut de relacionar la posició buida amb un element anterior. És interessant l'afirmació de Pesetsky que el nivell pertinent per a la selecció-s és la FL2, que és precisament el lloc on cal situar les regles discursives que "salven" construccions com les d' (11).

Semblantment, hi ha altres verbs que seleccionen-s un complement de lloc, però aquest complement pot ser absent si és

recuperable pel context discursiu o pragmàtic (ex. (13)). Altres verbs no permeten mai aquesta absència (ex. (14)):

- (13) a. Vine (aquí)!
b. Surt (d'aquí)!

(14) Ahir vaig anar *(a Girona).

Aquesta explicació podria servir potser per a donar compte de la relació entre les frases (a) i (b) de (15), en què apareix un verb transitiu amb objecte i el mateix verb usat intransitivament, encara que es continuï entenent que semànticament l'objecte existeix:

- (15) a. En Pere menja pomes.
En Joan escriu una carta.
La Maria beu aigua de Vichy.
b. En Pere menja.
En Joan escriu.
La Maria beu.

Aquests casos, però, són més complicats perquè les propietats sintàctiques i el valor semàntic dels verbs no és idèntic en les dues construccions. En tornarem a parlar en el capítol 6.

1.3.4.2. ELS COMPLEMENTS PREPOSICIONALS

Una altra qüestió que també nota Pesetsky és la dels complements preposicionals. Suposem que la subcategorització no existeix i que el pas del lexicó a l'estructura-P es fa a través de les RCE (ja sigui sobre trets de selecció-s com fa Pesetsky, ja sigui sobre papers- θ com Chomsky) i que tot el procés està regulat per la teoria del Cas. Amb aquests supòsits podem explicar per què el complement Tema d'un verb transitiu ha de ser un SN i el d'un verb intransitiu ha de ser F' o SP. Però el que ja no pot predir cap d'aquests mecanismes ni

teories és quina preposició ha d'encapçalar el complement d'un determinat verb. La solució que en dona Pesetsky (1982, p.199) és absolutament *ad hoc*:

"We wish to suggest that verbs which require a prepositional phrase headed by some particular preposition in English are analogous to verbs that require a particular oblique Case in a language like Russian. Just as the lexical entry of a Russian verb might contain a statement like 'assigns θ -role to a constituent headed by *to*'. This seems the minimum necessary to capture the properties of such verbs."

Seria molt més adequat explicar la presència obligatòria d'aquestes preposicions sense haver de recórrer a la subcategorització que, d'altra banda, s'havia demostrat que era innecessària. Més endavant en tornarem a parlar, però de moment avancem alguna idea.

En casos com els de (16), no sembla difícil justificar la preposició si les RCE es formulen sobre papers- θ :

- (16) a. En Pep va cada dia a Girona.
b. En Joan ve d'Esclanyà cada dilluns.

El verb anar anirà marcat amb un paper- θ direccional la RCE del qual serà *a*+SN. El verb venir, en canvi, assignarà un paper- θ d'origen que tindrà una RCE *de*+SN. Evidentment, si les RCE es formulen sobre trets de selecció-s, aquesta distinció serà més difícil, perquè els trets dels SNs que segueixen les preposicions a (16) són idèntics. Aquest podria ser un argument per a defensar la interpretació de Chomsky (1984) que formula les RCE sobre papers- θ .

Altres vegades, però, les coses no són tan clares. Hi ha verbs que regeixen SPs sense que el valor de direcció o d'origen sigui tan evident com a (16):

- (17) a. Això depèn de tu.
b. El mes de setembre el vam dedicar a les tutories.

De tota manera, a (17) encara podem trobar-hi el mateix valor entès en un sentit abstracte, però a (18) és francament més difícil:

- (18) a. El rector va parlar de la LRU.
b. En Jaume s'assembla al seu pare.

Si consideréssim que els SPs de (18) reben el paper- θ Tema --que tradicionalment és el més neutre semànticament-- i acceptéssim que també els SNs de (19) són Temes, com s'ha dit sovint,

- (19) a. En Pere va trobar el llibre que buscava.
b. Els estudiants volen la paritat.

hauríem de concloure que la RCE de Tema és SN o SP. Seria un SN quan el verb fos transitiu i SP quan fos intransitiu. Però, com es triaria la preposició?

Sembla que, si es vol evitar d'incloure els trets de subcategorització, encara que sigui d'una manera excepcional, l'única solució és carregar aquesta tasca a la teoria Temàtica i, més concretament, al conjunt i al valor semàntic dels papers- θ . Caldrà una teoria molt més explícita dels papers- θ i un estudi aprofundit de cada un, dels seus límits i del seu abast. Ha de ser el tipus de paper- θ el que justifiqui la preposició.

1.4. TEORIA DEL CAS I TEORIA TEMÀTICA A CHOMSKY (1984)

A l'apartat anterior hem exposat la proposta de Chomsky (1984) que fa referència al pas del lexicó a l'estructura-P, basada en la hipòtesi de Pesetsky (1982) però modificada en alguns aspectes. Aquest darrer treball de Chomsky, però, presenta també algunes variacions respecte al llibre del 1981 pel que fa a la relació entre la teoria del Cas i la teoria- θ . Tot seguit exposarem els punts bàsics d'aquesta nova proposta que després ens serviran per a estudiar algunes qüestions concretes sobre l'assignació de papers- θ .

1.4.1. LA NOCIÓ DE LLICENCIAMENT I EL PRINCIPÍ D'INTERPRETACIÓ PLENA

Chomsky (1984, p.139) formula un principi que ell anomena de *Full Interpretation* ("Principi d'Interpretació Plena"):

(1) Principle of Full Interpretation

Every element of PF and LF, taken to be the interface of Syntax (in the broad sense) with systems of language use, must be licensed in the sense indicated.

Són moltes les maneres en què un element pot ser llicenciat en una estructura (vg. Chomsky (1984, pp.128-129)):

- (2) a) un operador és llicenciat si lliga una variable,
- b) una variable queda llicenciada si està lligada "fortament",
- c) les dependències referencials queden llicenciades quan respecten els principis de la teoria del lligam,
- d) els complements dels nuclis són llicenciats si són seleccionats semànticament pel nucli,

- e) un element que pugui assignar papers- θ cal que tingui receptors a les posicions sintàctiques adequades per a ser llicenciat,
- f) un predicat és llicenciat si té un subjecte,
- g) un element que demani un paper- θ ha de rebre aquest paper- θ per a ser llicenciat (l'assignació està determinada per la seva funció gramatical i per les propietats lèxiques del nucli).

Els punts que ens interessin més per al nostre treball són els quatre darrers. Segons (2d) un element només podrà tenir complements si els selecciona-s (és a dir, si els pot assignar paper- θ); aquesta és una de les conseqüències de la desaparició de les regles de la base i de la subcategorització. Les estructures-P són una projecció de les propietats lèxiques dels nuclis, per tant, l'existència d'un complement només es justificarà si és seleccionat pel nucli. (3) és agramatical perquè el complement no pot ser llicenciat: no és seleccionat-s pel nucli (no li pot assignar paper- θ):

- (3) *En Pere vola l'ocell
volar: [Agent]

(2e) dóna compte de la agramaticalitat d'una frase com (4):

- (4) *En Joan va.

El verb anar ha d'assignar un paper- θ de direcció, però a (4) no hi ha cap element que el pugui rebre.

(2f) correspon, en part, a la segona premissa del Principi de Projecció Ampliat de què parlàvem anteriorment i que Chomsky (1984, p.162) formula així:

- (5) Extended Projection Principle
Complements of heads must be represented at each syntactic level. (Projection Principle)
Clauses have subjects.

Els elements que demanen paper- θ són els que ocupen posicions argumentals; segons (2g) cal que aquests elements rebin un paper- θ per a ser llicenciats. El fet que una posició sigui o no argumental depèn de la funció sintàctica i de les característiques lèxiques del nucli. Així, a (6a) l'element en posició de subjecte --que, per les característiques lèxiques del verb, és argumental-- ha de rebre paper- θ ; a (6b), en canvi, la posició del subjecte no és argumental, per això no ha de rebre paper- θ i, en anglès, pot ser ocupada per un element expletiu, com a (6c):

- (6) a. En Pere llegeix el diari.
- b. ___ sembla que la Maria no hi sigui tota.
- c. It seems that Mary ...

1.4.2. LA CONDICIÓN DE VISIBILITAT I LES CADENES

Chomsky (1984, p.130), seguint una proposta d'Aoun, formula la Condició de Visibilitat que relaciona la teoria del Cas amb la teoria temàtica:

(7) Visibility Condition

An element is visible for θ -marking only if it is assigned Case.

Segons aquesta condició, un SN només podrà rebre paper- θ si és en una posició que rep Cas (o bé està lligat a una d'aquestes posicions). Amb això, el Filtre de Cas esdevé redundant: cal que els SNs tinguin Cas, altrament, per la Condició de Visibilitat, no podran rebre paper- θ i, per tant, com que no podran ser llicenciats, es violarà el Principi d'Interpretació Plena.¹²

Hem dit que perquè un SN pugui rebre paper- θ ha de rebre Cas o bé ha d'estar lligat a una posició amb Cas. Hi ha dos casos en què és

possible la transferència del Cas: les parelles expletiu - argument i les cadenes.²⁰ Un exemple de transferència de Cas en una parella argument - expletiu el tenim a (8): (ex. de Chomsky (1984, p.125)

(8) There is a man in the room.

La parella és (there, a man). El primer element és en una posició que rep Cas i l'últim és en una posició que rep paper- θ . El Cas de there es transfereix a a man per tal que pugui rebre el paper- θ segons la condició de Visibilitat.²¹

L'altre cas en què també hi pot haver transferència de Cas és quan es forma una *cadena*.²² Les cadenes reflecteixen la "història d'un moviment"; estan formades per un element mogut i per la traça o les traces que ha anat deixant al llarg de la derivació. Les cadenes estan encapçalades per un element que rep el Cas (el *nucli* de la cadena) i l'últim element és el que rep el paper- θ (el *peu* de la cadena). El Cas es transfereix del nucli fins a l'element que ocupa l'última posició per tal que aquest pugui rebre paper- θ d'acord amb la condició de Visibilitat. Aquest paper- θ serà transferit cap a l'element inicial:

- (9) a. [_{SN} e] va ser assassinat [_{SN} en Pere]
b. [_{SN} en Pere]_i va ser assassinat [_{SN} t]_i
c. (t, en Pere)

A l'estructura-P de (9a) el SN en Pere rep paper- θ però no rep Cas perquè els participis passius no n'assignen. S'ha de moure a una posició que rebí Cas però que no tingui paper- θ : la del subjecte buit. Després del moviment queda una traça a la posició original del SN. Aquesta traça, marcada amb Cas, i el SN, marcat amb paper- θ , formen la cadena de (9c). L'element inicial, la traça, transfereix el Cas a l'últim element de la cadena; inversament, l'últim element, que té paper- θ , el transfereix al primer.

Partint d'aquesta noció, Chomsky reformula el Criteri- θ definit ara sobre cadenes (p.137):

(10) θ -Criterion

Each argument α appears in a chain containing a unique visible θ -position P, and each θ -position P is visible in a chain containing a unique argument α .

Aquesta formulació del Criteri- θ deixa oberta la possibilitat que una posició- θ rebi més d'un paper- θ : (p.138)

(11) John left the room angry.

La posició de subjecte rep un paper- θ del SV i un altre de angry, que funciona com a predicat en una oració reduïda (*small clause*).²³

Però cal alguna restricció que eviti estructures com la de (12), on angry assigna paper- θ a John (p.138):

(12) *John seems [that it is raining] angry.

Chomsky (1984, p.138) formula la noció de *recció temàtica* i estableix la condició sobre l'estructura-P que reproduïm a (14):

(13) T-Government

α t-governs β if β is the complement of the head α or the subject of the predicate α .

(14) Condition

If a position X is t-governed by α , then X is occupied by an argument if and only if X is θ -marked by α .

A (12) el subjecte de seems és un argument i no està marcat-t per un dels seus rectors-t, el SV (seem és un verb excepcional que no assigna paper- θ al seu subjecte).

1.4.3. L'OBLIGATORIETAT DE L'ASSIGNACIÓ DE PAPER-θ

Pel que fa als complements d'un nucli, només podran aparèixer quan siguin seleccionats-s, és a dir, quan a l'entrada lèxica hi hagi un paper-θ a la seva disposició. L'assignació de paper-θ als complements, doncs, serà sempre obligatòria per tal de no violar el Criteri-θ ni el Principi de Projecció.

En el cas dels subjectes, la situació és diferent per als verbs i per als noms. Ja hem vist que la posició de subjecte en una frase és obligatòria (pel Principi de Projecció Ampliat): el verb és el nucli d'una projecció màxima SV que ha de tenir subjecte per tal de ser llicenciada. Chomsky (1984) continua donant com a vàlida l'anomenada "Generalització de Burzio", segons la qual

(15) A verb Case-marks its object if and only if it
θ-marks its subject. (Chomsky (1984, p.194))

Així, per exemple, un verb transitiu com assassinar assignarà Cas al seu objecte perquè té capacitat de donar paper-θ al seu subjecte. Altres verbs, com els ergatius o els verbs en forma passiva, no assignen Cas al SN objecte, però tampoc no marquen-θ el subjecte (i per això l'objecte s'ha de moure a la posició buida del subjecte).

Per tant, l'obligatorietat dels verbs de marcar-θ els subjectes no cal estipular-la amb cap principi especial: si el verb té capacitat de donar paper-θ al subjecte, el subjecte ha de ser marcat-θ.

En el cas dels noms, en canvi, la posició del subjecte no és obligatòria perquè N' no és una projecció màxima i, per tant, no necessita ser llicenciat per predicació. Si el subjecte és present, però, cal que rebí paper-θ perquè altrament es violaria el Criteri-θ. Tampoc per als noms, doncs, no cal establir cap principi que reguli l'assignació de paper-θ al subjecte. En rebran si són presents, pel Criteri-θ.

Es pot pensar, per tant, que el marcatge- θ s'aplica lliurement: les obligatorietats deriven totes d'altres principis de la gramàtica (vg. Chomsky (1984, p.198)).

1.4.4. CAS ESTRUCTURAL I CAS INHERENT

A Chomsky (1981) només podien assignar Cas els elements lèxics pertanyents a una categoria [-N]: V assignava Cas objectiu a l'objecte, P Cas oblic al SN que regia i FLEX Cas nominatiu al subjecte. Els noms i els adjectius, categories [+N], no podien assignar Cas als seus complements i provocaven l'aplicació de la regla d'inserció de de o d'afixació, en anglès, de la marca de genitiu ('s').

Chomsky (1984) proposa que totes les categories lèxiques puguin assignar Cas i diferencia dues menes de Cas. D'una banda, els verbs i FLEX assignen Cas Estructural objectiu i nominatiu respectivament. Les preposicions i els noms i adjectius assignen Cas Inherent, oblic les preposicions i genitiu els altres. Tos dos tipus de Cas s'assignen sota els requisits de recció, però mentre que el Cas Estructural s'assigna a l'estructura-S i és independent de la marca- θ^{24} , el Cas Inherent s'assigna a l'estructura-P i està lligat a la teoria- θ : un element només podrà assignar Cas Inherent a un SN si el marca temàticament (p.270).

El principi que regula la relació entre la teoria- θ i la marca de Cas Inherent és la Condició d'Uniformitat (Chomsky (1984, p.271)):

(16) Uniformity Condition

If α is an inherent Case-marker, then α Case-marks NP if and only if α θ -marks the chain headed by NP.

Chomsky suposa que la direcció de l'assignació de Cas és uniforme i que correspon al paràmetre del nucli de la teoria X'. Si en

una llengua els nuclis tenen els complements a la dreta, l'assignació de Cas es farà cap a la dreta. Però en anglès, el Cas genitiu (inherent) assignat pels noms i adjectius als seus complements es pot realitzar tant a la dreta (complement amb la preposició of inserida) com a l'esquerra del nucli (genitiu saxó). Per al Cas genitiu, Chomsky (1984, p.270) distingeix entre assignació de Cas i realització de Cas. Totes dues nocions estan subjectes a la recció, però la realització del Cas té lloc a l'estructura-S i l'assignació a l'estructura-P. A l'estructura-P el nom regeix i marca- θ el seu complement i, per tant, li pot assignar Cas Inherent. A l'estructura-S, el nom regeix el complement i el subjecte, de manera que el Cas es pot realitzar en qualsevol posició: a la posició de complement s'inserirà of i a la de subjecte l'element possessiu POSS.

En aquest treball, Chomsky només apunta en una nota (nota 130, p.270) la possibilitat que els verbs puguin assignar Cas Inherent. Parla, concretament, de verbs com l'alemany helfen que assignen Cas datiu en lloc d'acusatiu, i de verbs com l'anglès persuade que assignaria Cas genitiu inherent al seu "segon objecte":

(17) I persuaded John [of the importance of going
to college]

(Chomsky (1984, p.266)

Més endavant veurem altres casos de verbs que assignen Cas Inherent a un complement, seguint les propostes de Belletti (1985) i Belletti - Rizzi (1985).

NOTES (Capítol 1)

1. Aquesta regla no només actua a la sintaxi. Com Chomsky (1981, p.18) suggereix i com recullen i desenvolupen Keyser - Roeper (1984) i Roeper (1984), existeix també en altres components de la gramàtica.
2. Chomsky (1965, p. 81) defineix així el lexicó:

"(...) la base de la gramàtica contendrà un *lexicón*, que es simplement una lista inordenada de todos los formantes léxicos."
3. Per a una visió més àmplia d'aquest canvi, vg. Newmeyer (1980), o bé, directament, els treballs de Chomsky (1970) i Jackendoff (1975).
4. Remarquem que els trets de subcategorització seleccional de la Teoria Estàndard han estat completament eliminats de les entrades lèxiques. En certa manera sembla que la teoria- θ en reculli una mica l'esperit, tot i que la qüestió no és gens clara. En tornarem a parlar al capítol 3.
5. La definició més clara del que és el lexicó en aquest model la trobem a Chomsky (1982, pp.4-5):

"The lexicon specifies the inherent properties of lexical items. In particular, it determines what I call the *θ -marking* properties of lexical items that serve as heads of constructions. (...) In addition, the lexicon specifies properties of phonetic form and meaning that are not determined by rule."
6. És discutible si tots els noms tenen aquesta capacitat, però és clar que els derivats verbal sí que la tenen. Chomsky (1984, pp.197-198) deixa oberta aquesta possibilitat. Vg. també Brucart (1984, cap 5).
7. Chomsky (1982) presenta el Principi de Projecció Ampliat, que és el mateix que el Principi de Projecció afegint-hi l'exigència que "les frases tenen subjecte".
8. Aquestes nocions de *recció* i de *c-comandament* s'han reformulat sovint al llarg dels últims anys. Si no diem el contrari, ens basem en la proposta de Chomsky (1981). Vg. Aoun - Sportiche (1982) i la bibliografia que ells citen.
9. Chomsky (1981, p.50) formula així la regla d'inserció de *of*:

(1) NP $\rightarrow$ [_P of] NP in env.: [+N] _

Vg. també Stowell (1981, §3.1) i l'apèndix al capítol 3 del mateix treball de Stowell.

10. Més exactament, el SN que es mou no "s'endu" el paper- θ : el paper- θ queda a la posició a què havia estat assignat inicialment i és la traça que el transmet al SN desplaçat.
11. La informació sobre el context en què poden aparèixer els sintagmes es veu molt més clarament en la regla que dona Jackendoff (1977, p.71), on unifica les regles que reescriuen V' i N' fent servir els trets categorials que defineixen V i N:

$$(1) \begin{bmatrix} X \\ +\text{Subj.} \\ \langle +\text{Obj.} \rangle_1 \\ \langle -\text{Obj.} \rangle_2 \\ +\text{Comp.} \end{bmatrix}' \rightarrow X - \langle \text{NP} \rangle, - \langle \text{Prt}' \rangle - \left(\begin{bmatrix} +\text{Subj.} \\ +\text{Comp.} \\ -\text{Obj.} \\ -\text{Det.} \end{bmatrix}' \right) - \\ - \langle \text{PP} \rangle - \left(\begin{bmatrix} +\text{Obj.} \\ +\text{Comp.} \end{bmatrix}' \right)$$

El SN que segueix el nucli només podrà aparèixer (i opcionalment) si X' té el tret [+Obj.], és a dir, si és un verb.

12. Vg. Chomsky (1980, p.25) i (1981, p.94). Chomsky (1981, pp.170ss) distingeix dues menes de Cas: el *Cas estructural* (nominatiu, objectiu, oblic i genitiu), que és una propietat estructural d'una configuració formal i que s'assigna sota recció, i el *Cas inherent* que s'assigna per determinades propietats de l'assignador (l'exemple de Chomsky és el de les construccions amb doble SN com *gave Mary a book*). En aquest punt, nosaltres parlarem sempre de Cas estructural. La nocions de Cas estructural i Cas inherent seran reformulades a Chomsky (1984), com veurem al §1.4.4).
13. A Williams (1981) aquesta diferència entre el subjecte i l'objecte queda recollida en el que ell anomena *argument extern* i *argument intern*:

"(...) all of the arguments of that head must be specified internal to the maximal projection, except for the one external argument --that is, the item that is located external to the maximal projection but with which the maximal projection is coindexed." (p.84)

14. Grimshaw (1979) diu textualment:

"The semantic types which appear in selection frames and the syntactic categories which appear in subcategorization frames are not in one-to-one correspondence (...). Thus, it is impossible to reduce the syntactic categories to the semantic types or the semantic types to the syntactic categories. Matching of categories with subcategorization frames must take place in the syntax; matching of types with semantic frames must take place at the level of semantic representation." (p.317)

15. Per a Grimshaw i Pesetsky, això mateix val per als verbs que seleccionen-s <P> (proposició). En català hi ha verbs que seleccionen-s <P> i que, en canvi, només admeten objectes SN i no F':
  - (i) a. La seva actitud va causar moltes molèsties.
  - b. ??La seva actitud va causar que la Maria es molestés.Vg. més endavant el capítol 6.3.
16. Que les frases no puguin rebre Cas es desprèn del *Principi de Resistència al Cas* de Stowell (1981, p.146):

"Case may not be assigned to a category bearing a Case assigning feature."
17. Aquests SNs són equivalents a proposicions, interrogacions o exclamacions *concealed*. Per això es pot dir que tenen "contingut oracional". Vg. Pesetsky (1982, pp.191-192).
18. Malgrat tot, però, Pesetsky (1982, p.192) opina que continua essent útil parlar d'esquemes de subcategorització, encara que no tinguin cap status a la teoria:

"(...) a *subcategorization frame* for a predicate is a list of the syntactic categories that the Context Principle allows the predicate to θ -mark, based on the predicates' s-selectional properties."
19. Les previsions del Filtre de Cas i de la Condició de Visibilitat no són idèntiques. Chomsky (1984, pp.130-131) demostra la superioritat de la Condició de Visibilitat i proposa l'eliminació del Filtre de Cas, tot i que més endavant el continua utilitzant.
20. Més endavant Chomsky distingeix entre *cadena* (corresponents a les parelles expletiu - argument) i *CADENES* (equivalents a les cadenes de què parlem nosaltres).
21. Remetem per a més detalls a Chomsky (1984) i a Davis (1984).
22. La noció de *cadena* ja apareix a Chomsky (1981). Posteriorment la va desenvolupar Rizzi (1982).
23. Per a més detalls sobre la noció de predicació i les *small clauses* (oracions reduïdes), vg. Williams (1980), Rothstein (1983), entre d'altres. Zubizarreta (1982) és qui primer s'adona de la necessitat que un element pugui rebre dos papers- θ i formula la noció de *predicat adjunt*.
24. Per exemple, un verb com l'anglès *believe* selecciona una F (i no una F') i assigna Cas "excepcionalment" al subjecte de la subordinada encara que no li assigni paper- θ . És el que s'anomena "*exceptional Case-Marking*". Vg. Chomsky (1981) i (1984).

CAPÍTOL 2

QÜESTIONS SINTACTIQUES ENTORN DE LA TEORIA TEMÀTICA:
L'ASSIGNACIÓ COMPOSICIONAL DE PAPER TEMÀTIC

"I have yet to see any problem,
however complicated, which when you
looked at it the right way did not
become still complicated."

(P. Anderson)

2.1. ASSIGNACIÓ COMPOSICIONAL DE PAPER-θ

Dintre dels estudis de la teoria temàtica fets des d'un punt de vista purament sintàctic, una de les nocions que queda menys clara és l'*assignació composicional*. Què es pretén dir amb "composicional"? Quan és que es necessita aquesta mena d'assignació?

Es diu sovint que el subjecte rep el paper-θ "composicionalment" del V i del SV. La idea intuïtiva és que el verb participa d'alguna manera en l'assignació del paper-θ, però que en realitat l'element assignador és el SV. Semblantment, els complements preposicionals exigits pel verb reben "composicionalment" el paper-θ del verb i de la preposició.

Com que els verbs només poden assignar directament un paper-θ' --de la mateixa manera que només assignen un Cas--, aquest paper-θ el rebrà l'objecte --com el Cas-- (en condicions normals). Als altres arguments que n'hagin de rebre els arribarà "composicionalment" del V i d'un altre element.

De fet, es pot dir que la participació del verb en aquesta mena d'assignació es limita a imposar la necessitat d'assignar un paper-θ i, pel Principi de Projecció, a exigir la presència d'un element que el pugui rebre. Probablement també pot determinar la mena de paper-θ que ha de rebre aquest argument, de manera que, en el cas dels SPs, la preposició que l'encapçali ha de tenir les mateixes propietats de selecció que el verb demana. Un verb com *treure* selecciona un argument amb el paper-θ Origen. Com que també assigna un paper-θ Tema (o Pacient) a l'objecte, només pot "participar" en l'assignació del paper-θ Origen. L'argument Origen haurà de portar una preposició que també seleccioni un Origen: *de*; serà aquesta preposició la que li assignarà el paper-θ d'acord amb les "ordres" rebudes del verb.

Altres vegades, però, la qüestió és més problemàtica. Com han indicat molts autors,² l'estructura d'un predicat pot canviar la interpretació del subjecte:

(1) John broke his arm.

Si a (1) John i his no són correferents, el subjecte s'interpreta com un Agent, cosa que és pràcticament impossible si comparteixen el mateix índex referencial.

Vist, encara que sigui per sobre, en què consisteix aquesta "composicionalitat", presentarem tot seguit algunes propostes que desenvolupen aquesta noció i en determinen les possibilitats i la utilitat.

2.1.1. UNA OBSERVACIÓ SOBRE EL CRITERI- θ

Ja hem dit que el principi bàsic que regeix la teoria temàtica és el Criteri- θ . En la seva primera versió, Chomsky (1981, p.36) el formula així:

(2) θ -Criterion

Each argument bears one and only one θ -role, and each θ -role is assigned to one and only one argument.

Hem dit també que les posicions que reben paper- θ són les posicions argumentals, és a dir, les dels complements del nucli i, tret d'algunes excepcions, la del subjecte. Els elements assignadors de paper- θ són totes les categories lèxiques majors: N, V, A i P.

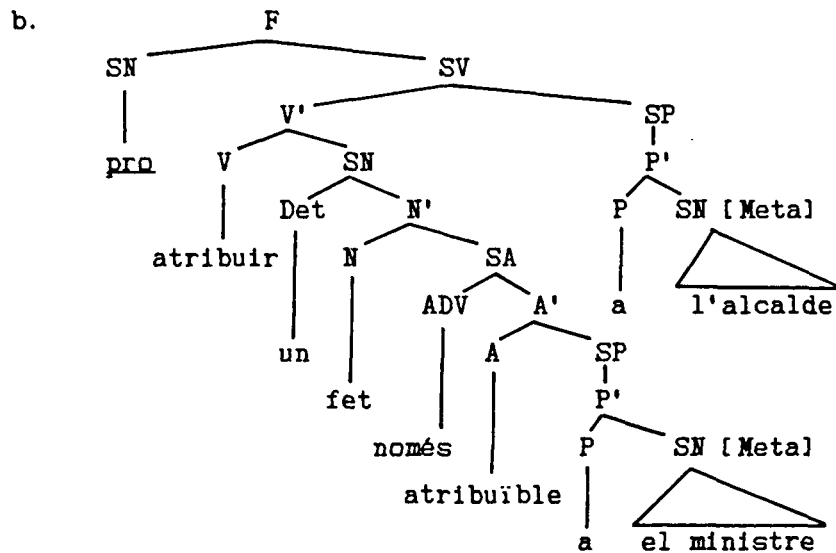
Tot i que no es diu mai explícitament, sembla que el Criteri- θ s'hagi d'aplicar sobre les frases. El que volem demostrar en aquest

apartat és que l'àmbit d'aplicació del Criteri-θ no és la frase sinó les projeccions màximes, tal i com ho determinarem tot seguit. Si només s'apliqués al nus més alt de l'arbre, moltes estructures ben formades serien rebutjades perquè violarien la segona premissa del Criteri-θ. Els casos més clars són els de les frases complexes:

- (3) a. [_F [_F en Joan (AG) ha assassinat el seu veí (PAC)]
i [_F la Teresa (AG) el (PAC) ha denunciat]]
b. [_F en Joan (AG) diu [_{F'} que [_F la Maria (AG) beu]]

Però també dintre d'una frase simple es poden repetir els papers-θ:

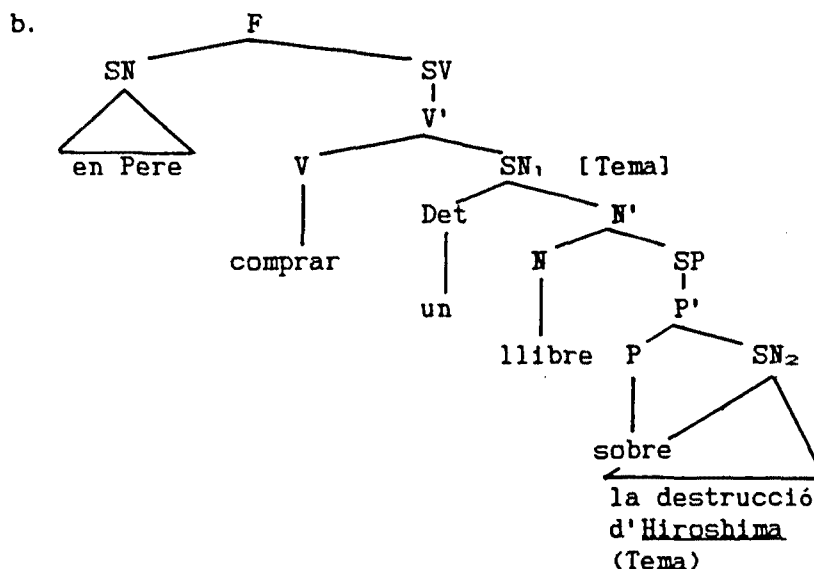
- (4) a. Han atribuït a l'alcalde un fet només atribuïble al ministre.

A (4) el verb atribuir, composicionalment amb la preposició a, assigna el paper-θ Meta al complement indirecte. L'adjectiu atribuïble, complement del nom nucli del SN objecte (fet), assigna, juntament amb la preposició a, el mateix paper-θ al seu complement. Si el Criteri-θ s'apliqués sobre F, (4a) hauria de ser agramatical perquè un mateix paper-θ és assignat dues vegades.

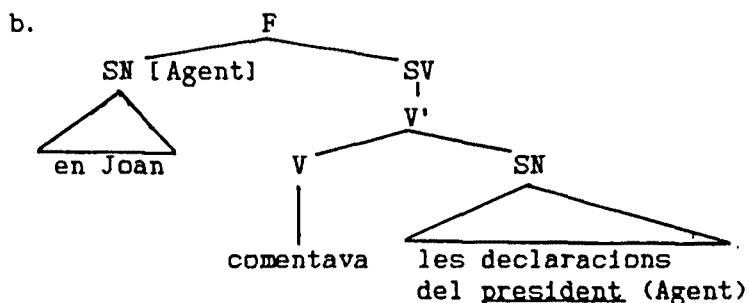
Un altre exemple el tenim a (5), on el paper- θ que el verb assigna al seu objecte i el que rep el complement d'un nom incrustat en el mateix SN objecte són idèntics:

(5) a. En Pere va comprar un llibre sobre la destrucció d'Hiroshima.

També a (6) es repeteixen els papers- θ : l'Agent del subjecte de F i l'Agent del subjecte del deverbial complement del verb:

(6) a. En Joan comentava les declaracions del president.

Aquests fets fan pensar que l'àmbit d'aplicació del Criteri- θ és la primera projecció màxima que domina l'element assignador o els elements assignadors, si l'assignació és composicional. La verificació del compliment del Criteri- θ començarà pels nusos més baixos de l'arbre i anirà "pujant". Les projeccions màximes que dominen els

elements assignadors crearan illes opaques al domini del Criteri- θ : si aquest criteri s'ha d'aplicar a una altra projecció màxima superior, no podrà "veure" el que hi ha sota del nus que crea l'illa.

A (4b) la primera projecció màxima que domina el SN amb el paper- θ Meta situat més avall a l'arbre és el SP complement de l'adjectiu atribuïble. Aquest SP té com a nucli la preposició a que contribueix a assignar el paper- θ del seu complement. Però aquest paper- θ , de fet, és assignat composicionalment amb l'adjectiu (el complement és seleccionat per l'adjectiu), de manera que la projecció màxima pertinent per a delimitar l'abast del Criteri- θ és SA (que és el nus X" que conté els dos elements que intervenen a l'assignació del paper- θ Meta). L'existència d'una altra Meta en un nivell més elevat no viola el Criteri- θ perquè, en aquest cas, la projecció màxima pertinent serà SV (el nus X" que conté el V i la P que assignen el paper- θ composicionalment). El nus SA que inclou l'altra Meta crearà un domini opac, de manera que el Criteri- θ no "veurà" el que hi ha més avall de SA.

A (5b) la projecció màxima que crea la primera illa és el SN₂ la destrucció d'Hiroshima. La preposició de no és una preposició veritable sinó simplement una marca de Cas que no intervé en l'assignació de paper- θ i que, per tant, no forma un SP (Hiroshima rep el paper- θ Tema directament del nom destrucció del qual n'és el complement seleccionat). Quan el Criteri- θ s'aplica al nivell superior, l'altra projecció màxima és SV, que conté un altre SN Tema. El criteri no es viola perquè SN₂ (el més incrustat) li priva de veure el que hi ha sota d'aquest nus.

A (6b) tenim un cas semblant, amb la diferència que la darrera projecció màxima no és SV sinó F, que és el nus que conté les dues categories que intervenen a l'assignació del paper- θ Agent al subjecte de la frase (V i SV).

En el cas dels complements no-regits, els tradicionalment anomenats "circumstancials", l'assignació de paper- θ no és composicional

sinó que depèn exclusivament de la preposició, per tant, crearan illes els SPs i no cap nus superior:

(7) [_{SP} a casa de l'àvia] sopen [_{SP} a la cuina]
LOCATIU LOCATIU

Si acceptem aquesta proposta, com s'explica la agramaticalitat de (8)?

(8) *En Pere (AG) va matar en Joan [_{SP} per en Pau (AG)]

Cinque (c.p.) suggereix que el paper- θ Agent no el pot assignar la preposició per tota sola sinó que "ha de rebre les ordres" del predicat. En aquest cas, doncs, no és el nus SP el que crea illa sinó el nus F que conté els dos elements que intervenen a l'assignació del paper- θ : SV i P. Com que dintre de F hi ha un altre Agent, el Criteri- θ es viola i la frase resulta agramatical.

Un argument que avala la suggerència de Cinque és que aquesta preposició (o el da de l'italià) no només assigna (o col.labora a l'assignació) el paper- θ Agent sinó també l'Experimentador, com exemplifiquen, respectivament, (9a) i (9b):

- (9) a. Els lladres van ser assassinats per un policia.
b. Els lladres van ser vistos per un policia.

No és la preposició per sinó el verb el que determina el paper- θ assignat al complement de la preposició.

Si això fos cert, tindriem un primer indici per a explicar d'una manera una mica clara el significat de la noció d'*assignació composicional* de paper- θ : quan hi hagués aquesta mena d'assignació l'opacitat la crearia el nus que dominés els dos assignadors.

Per la Condició de Visibilitat un SN només pot rebre paper- θ si rep Cas. Els verbs només poden assignar directament un Cas (el de

l'objecte), consegüentment, només podran assignar directament un paper- θ , el de l'objecte. Els altres arguments rebran Cas o bé de FLEX (el subjecte) o bé d'una preposició (els altres complements). En el cas dels SPs, el paper- θ serà assignat composicionalment pel verb, com a nucli amb exigències lèxiques, i per la preposició que els assigna Cas (si és una preposició real). En el cas del subjecte, la composicionalitat es dona entre V i SV (suposem que l'element FLEX que li assigna Cas, com que no és una categoria lèxica major, no pot assignar paper- θ).

A la segona part d'aquesta tesi veurem alguns altres casos de marcatge- θ composicional i estudiarem el comportament dels constituents que no reben el paper- θ directament del nucli assignador sinó composicionalment d'aquest i d'un altre element: com han demostrat Belletti - Rizzi (1985), seguint el treball de Huang (1982), aquests nusos creen dominis opacs per als processos d'extracció. Només es podrà extreure un element d'un constituent que sigui marcat- θ directament.

2.1.2. JAYASEELAN (1984): PROMOCIÓ DELS PAPERS- θ

Una proposta que ens sembla molt interessant per a resoldre "tècnicament" la qüestió de l'assignació composicional de paper- θ és la de Jayaseelan (1984). Per explicar algunes construccions com els predicats complexos i les estructures angleses amb doble objecte (del tipus *gave Mary a book*), proposa de considerar el marcatge composicional no com un cas marcat vàlid només per al subjecte i per als SPs, sinó com una propietat general de la teoria temàtica. El marcatge- θ es regeix, segons Jayaseelan, per dos principis:

- (10) A. θ -marking is "strictly local". This entails that except at the lowest level (e.g. the level of V and its sister), θ -marking is done by a phrasal node. (p.9)

B. The θ -frame of a phrasal node is the union of the sets of θ -roles promoted from the daughter nodes, where:

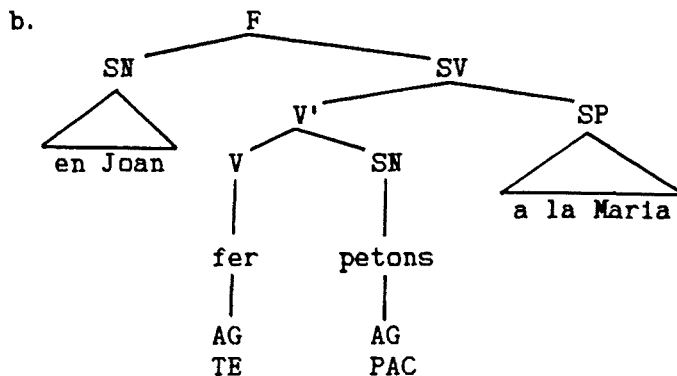
- (i) the daughter nodes are thematically coindexed;
  - (ii) the two sets are comparable;
- otherwise, it is the set of θ -roles promoted from the predicative daughter node. (p.16)

A més a més, formula, inicialment³, la condició (11):

- (11) "A promoted argument which bears the thematic relation α to the nominal, must appear as the α argument of the host verb." (p.3)

Pel que fa a (Bi), no queda clar quan ni com es produeix la coindexació. Sembla que només sigui en el cas de l'OD i el verb (de fet és una restricció per a evitar la promoció dels papers- θ des d'un SP).⁴ (Bii) és una restricció per a rebaixar la condició (11): dos conjunts A i B són comparables si, o bé A és un subconjunt de B, o bé B ho és d'A. Vegem-ho més clarament amb un exemple de predicat complex:

(12) a. En Joan feia petons a la Maria.

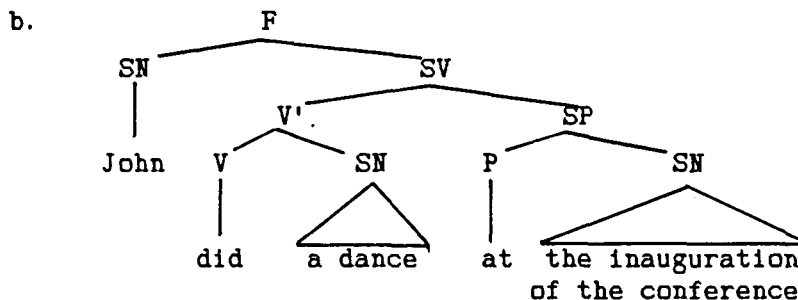

Primer el verb assigna el paper- θ Tema al seu OD. EL paper- θ Agent no el pot assignar i el promou a V'. El SN (un petó) no pot assignar cap dels seus papers- θ , per tant els promou tots dos a V'. L'estructura- θ de V', per tant, és [Agent], [Agent, Pacient]. Unint els dos conjunts tenim una estructura [Agent, Pacient].

V' pot assignar el paper- θ Pacient al seu complement (a la Maria). L'Agent no el pot assignar i el promou a SV. SV assigna el paper- θ Agent al seu nus germà (el subjecte, en Joan).

D'aquesta anàlisi es desprèn que la graella temàtica d'un nus X" o X' està formada pels papers- θ promoguts dels nusos inferiors que no han estat assignats. Jayaseelan fa, però, una observació interessant: la promoció des d'un nus no predicatiu només és possible des de la posició d'objecte; mai des d'un complement preposicional. L'exemple que dóna ell (p.13) és el següent:

(13) a. John did a dance at the inauguration of the conference.

El verb do té una graella temàtica [Agent, Tema]; assigna el Tema a l'objecte (a dance) i promou l'Agent. Dance, com a derivat verbal, té la capacitat d'assignar paper- θ , en aquest cas Agent. A (13b) no el pot assignar i el promou. Els dos Agents s'identifiquen i la graella temàtica de V' és [Agent]. Després aquest paper- θ és promogut fins al nus SV. La preposició at assigna el paper- θ Locatiu al seu objecte, el nucli del qual, inauguration, pot assignar dos papers- θ : Agent i Tema. El Tema l'assigna al seu complement (the conference, posteriorment s'inserirà of); l'Agent no el pot assignar. Si el promoguéssim fins a SV (a través de SP) en aquest nivell s'hauria d'identificar amb l'altre Agent que havia estat promogut des de V'. Això voldria dir que John, que seria l'argument que finalment rebria aquest paper- θ des de SV, seria l'Agent no només de do i de dance, sinó també d'inauguration, cosa que no és necessàriament certa. La

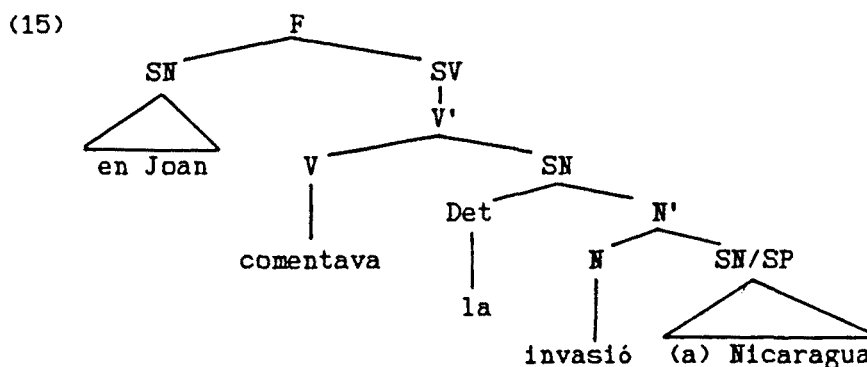
promoció de papers-θ, conclou Jayaseelan, no és possible des d'un nus SP.

Comparem les conseqüències de la proposta de Jayaseelan amb les nostres observacions sobre el Criteri-θ. D'una banda, el fet que per a ell els SPs siguin barreres per a la promoció dels papers-θ coincideix amb la nostra idea de considerar aquests nusos com a creadors d'illes per a l'aplicació del Criteri-θ.

Però d'altra banda també els SNs amb un nucli assignador de paper-θ eren barreres que delimitaven un àmbit per al Criteri-θ. Jayaseelan, en canvi, permet la promoció de paper-θ quan aquests SNs són a la posició d'objecte, com a (12) o a (13). La seva proposta, a (12) o a (13), ens sembla encertada, però a (14) donaria resultats indesitjats:

(14) En Joan comentava la invasió a Nicaragua
(dels americans).

Ja sabem que els SNs no necessiten la presència del subjecte perquè no formen una predicació i per tant no han de ser llicenciats en aquest sentit. La frase de (14), doncs, és perfectament gramatical sense el subjecte del derivat (dels americans). L'estructura-P de (14), en aquest cas, seria (15):

Comentar assigna el paper-θ Tema al SN objecte i promou l'Agent a V'. El nom invasió assigna el paper-θ Tema al seu objecte (Nicaragua) i

promou l'Agent a N', a SN i a V' progressivament. A V' es troben dos Agents que s'haurien d'identificar. Posteriorment es promouria l'únic Agent a SV i aquest paper- θ seria assignat al subjecte oracional en Joan. Però en Joan no és l'Agent d'invasió; les prediccions són tan errònies com les que es desprenien de (13b) si es promovia el paper- θ del N intern al SP.

Sembla, doncs, que els SPs no són els únics nusos que han de bloquejar la promoció de paper- θ . Alguns SNs objectes tampoc no l'han de permetre. Els nusos que són barrera per a la promoció coincideixen amb els que per nosaltres eren barreres per a l'aplicació del Criteri- θ , tret del cas de (12) i (13). La diferència entre (12)-(13) i (14) és que a (12) i (13) tenim un cas de predicat complex i a (14) no. Jayaseelan té raó a "deixar passar" els papers- θ a través del nus SN que correspon al complement objecte de (12) o (13), però, certament, aquest no és el cas normal.⁵ Molt probablement caldrà evidenciar aquesta diferència proposant una estructura diferent per a les construccions amb predicats complexos. Tractarem aquesta qüestió al capítol 4.

2.1.3. RECAPITULACIÓ

Hauran de rebre paper- θ composicionalment totes les posicions que reclamin un paper- θ i que no estiguin regides pel verb (o pel nucli lèxic). Totes aquestes posicions hauran de rebre Cas (si no tenen Cas Inherent) d'un altre assignador que no sigui V (ja que l'assignació de Cas es fa sota recció). Els arguments que han d'ocupar aquestes posicions són seleccionats semànticament pel verb, per tant, un dels elements que participa en l'assignació composicional és precisament el verb, com a nucli lèxic que els selecciona.

L'altre element, el que compleix les condicions estructurals de l'assignació, coincidirà amb el que assigna el Cas si aquest té les

propietats pertinents --com en els SPs, on la P pot assignar Cas perquè és [-N] i paper- θ perquè és una categoria lèxica--. Si l'assignador de Cas no pot assignar paper- θ haurà de ser un altre element que compleixi les condicions estructurals de recció el que assigni, juntament amb V, el paper- θ : és el cas del subjecte, que no pot rebre paper- θ de l'assignador de Cas (FLEX) perquè no és una categoria lèxica. El paper- θ del subjecte serà assignat pel V i pel SV.

2.2. ASSIGNACIÓ DE PAPER-θ ALS SPs REGITS

L'assignació de paper-θ als SPs regits pels verbs és una altra d'aquelles qüestions que no queden del tot clares a la bibliografia. A l'apartat anterior hem dit que el paper-θ de l'objecte de la preposició era assignat composicionalment per la preposició i pel nucli lèxic del qual era complement el SP. Però no tots els autors coincideixen en aquesta afirmació.

2.2.1. ASSIGNACIÓ AL SP O AL SN OBJECTE DE P? EL PRINCIPI DE RESISTÈNCIA AL CAS

El primer que cal decidir és si el paper-θ el rep el SP o bé el SN objecte de la preposició. Nosaltres hem acceptat implícitament que el paper-θ s'assigna al SN i no al SP, però, és possible que un SP rebi paper-θ?

Si tenim en compte la condició de Visibilitat (un element només és visible per a la marca-θ si té Cas) els SPs no poden rebre paper-θ perquè, com va demostrar Stowell (1981, pp.143ss), mai no poden aparèixer en una posició marcada amb Cas.⁶ Si un SP ocupés una posició amb Cas es crearia un "conflicte de Cas", ja que el N rebria dos Casos, el de la posició i el de la P del SP. Per tal d'evitar aquest conflicte, Stowell (1981, p.146) va formular el Principi de Resistència al Cas (PRC):⁷

(1) Case-Resistance Principle

Case may not be assigned to a category bearing a Case-assigning feature.

Un SP no pot rebre Cas perquè el seu nucli, P, té el tret [+assignador de Cas]. Com a conseqüència, per la condició de Visibilitat, no podrà rebre paper- θ .

Stowell, seguint una suggerència de Borer, insinua la possibilitat que hem presentat nosaltres: que el paper- θ sigui assignat composicionalment pel V i la preposició al SN objecte de P, combinant el sentit de la preposició amb el del paper- θ que el verb demana. Això seria molt clar en casos com (2), on el valor de la preposició és fàcilment identificable amb el valor del paper- θ del verb:

- (2) a. El cuiner va posar l'enciam al plat.
- b. En Pere venia de Salou.

Però altres vegades aquesta identitat de sentits és molt més difícil d'establir:

- (3) a. El nen es va acostumar aviat a la seva presència.
- b. En Joan parlava del Congrés.

és evident que el sentit que tenen les preposicions a (2) és més difícil de trobar-lo a (3). Sembla com si a (3) la preposició no aportés res a la interpretació dels complements. No és fàcil decidir fins a quin punt aquestes preposicions intervenen a l'assignació del paper- θ , però d'alguna manera hi han d'incidir, com ho demostra el fet que no siguin intercanviables i que, per tant, algun tipus de valor semàntic encara conservin. Potser més que intervenir directament hauran de "respectar" el paper- θ exigint pel verb.

Com hem vist abans (§ 1.3), considerar que aquesta preposició és regida pel verb com una propietat lèxica i idiosincràtica, comporta problemes si s'accepta que els trets de subcategorització estricta s'han eliminat del lèxicó.

Borer (1983, p.227)⁹ suggereix que en estructures com (4) el paper- θ sigui assignat primàriament pel verb i només secundàriament, si cal, per la preposició:

(4) I put the litterbox under the table.

Tot i que no és clar què vol dir assignar "primàriament" o "secundàriament" un paper- θ , la idea intuïtiva és que en certs casos el que té més força a l'hora de determinar el paper- θ és el verb i no la preposició. Si comparem els exemples de (2) i de (3), sembla que a (3) tingui més força el verb, mentre que a (2) la preposició hi té un paper més important. Altres dades ens poden ajudar a confirmar aquesta intuïció.

Els verbs que regeixen un complement preposicional com els de (2), amb un valor semàntic ben definit i identificable (generalment Direccionals, Orígens, Locatius, etc.), admeten un complement introduït per una altra preposició complexa o locució preposicional i fins i tot per un adverbi:

- (5) a. El cuiner va posar l'enciam { al plat.
sobre el plat.
sota la pastanaga.
allà.
- b. En Pere venia { de Salou.
des de Salou.
- c. En Joan anava { a Girona.
cap a Girona.
(cap) allà.
- d. En Pere estiveja { a Calella.
en aquesta ciutat.
aquí.

Aquestes altres preposicions, menys neutres semànticament que *a*, *de* i *en*, determinen dintre d'un àmbit prou restringit el valor del complement, cosa que queda més palesa encara per la possibilitat de tenir-hi un adverbi "de lloc". Els verbs de (3), en canvi, no permeten aquestes alternances de preposició ni la substitució per un adverbi.

Els verbs de (3), que segons nosaltres assignarien paper- θ al nom del SP "més directament" que no pas els de (2), poden tenir un complement amb forma oracional (cosa impossible en els de (2)). En aquest cas, la preposició canvia o bé desapareix (vg. Solà (1972) i, dintre d'un model transformacionalista, Nadal (1973)):

- (6) a. En Pere no es va recordar { de la seva cosina.
  } de comprar el pa.
  ($\emptyset$ que tenia una reunió.
- b. La Maria es va acostumar { a la bona vida.
  } a sopar d'hora.
  ($\emptyset$ que no li parlessin.
- c. Ningú no confia { en el ministre.
  } de sortir-se'n.
  ($\emptyset$ que ens en sortim.
- d. No he pensat { en vosaltres.
  } a/de venir.
  ($\emptyset$ que havia de venir.

De tota manera, cal veure si aquesta distinció entre els complements dels verbs de (2) i els dels verbs de (3) està justificada sintàcticament. Si no fos així, la diferència caldria explicar-la amb altres mecanismes.⁹

2.2.2. PREPOSICIÓ BÀSICA O INSERIDA?

Aquestes diferències podrien fer pensar que en verbs com anar la preposició és bàsica, mentre que en verbs com parlar, oblidar-se, etc. és inserida (les preposicions inserides sempre s'han considerat semànticament neutres). Hi ha proves que ens poden ajudar a decidir l'status d'aquestes preposicions.

Huang (1982, p.505) formula la Condició sobre els Dominis d'Extracció:

(7) Condition on Extraction Domains

A phrase A may be extracted out of a domain B only if B is properly governed.

Aquesta condició es pot interpretar, com ho fan Belletti - Rizzi (1985), en el sentit que només es pot extreure un element fora d'un nus X" quan aquest nus està marcat- θ lèxicament (és a dir, quan rep el paper- θ directament i no composicionalment). Si la nostra preposició és inserida voldrà dir que no assigna paper- θ i que, per tant, el SN rebrà paper- θ directament del verb i crearà un domini d'extracció. Comparem (8), (9) i (10):

- (8) a. La Rosa havia llegit [_{SN} alguns contes [de Poel]]
b. La Rosa n'havia llegit alguns contes.
c. De qui havia llegit alguns contes la Rosa?
- (9) a. La Rosa va anar [₇ a [_{SN} la torre [del seu amic]]]
b. *La Rosa en va anar a la torre.
c. *De qui va anar a la torre la Rosa?
- (10) a. En Pere parlava [₇ de [_{SN} el cotxe [del rector]]]
b. *En Pere en parlava del cotxe.
c. *De qui parlava del cotxe en Pere?

Mentre que el complement de l'objecte directe de (8) pot ser extret, perquè el SN rep el paper- θ directament del verb, els complements més incrustats de (9) i de (10) no poden moure's de la posició inicial. Això vol dir que tant anar com parlar (de) porten un complement preposicional des de l'estructura-P. El SN rebrà el paper- θ composicionalment del verb i de la preposició. (Vg. també Demonte (1985, pp.19ss)).

Una altra prova ens la dona Giorgi (1984, p.40). Segons l'autora i per raons relacionades amb la teoria del Lligam, en els casos en què la preposició és real, en italià apareix el pronom sé, quan la preposició és inserida apareix l'anàfora se stesso:

- (11) a. la paura [_{SN} di se stesso / *di sé] di Gianni
b. Gianni ha parlato a Maria [_{SP} di sé / ??di se stesso]

Aquesta prova, però, és difícil d'adaptar al català o al castellà. El català fa un ús molt restringit de si i de si mateix, i el castellà admet sí mismo tant en els casos de (11a) com en els de (11b):

- (12) a. el miedo de sí mismo / * de sí de Juan
b. Juan habló a María de sí mismo / * de sí.

Brucart - Gràcia (1985) demostren que l'article definit ha de cliticitzar sempre en una categoria [+N]. Així, estructures com (13) són ben formades perquè la preposició és inserida i, per tant, no forma un veritable SP sinó que es manté el SN:

- (13) a. l'arribada [_{SN} d'en Pere] i la e [_{SN} d'en Joan]
b. la destrucció [_{SN} de Roma] i la e [_{SN} de Cartago]

Si admetem que els trets dels verbs i els dels noms que en deriven són idèntics (seguint Chomsky (1970)), quan la preposició que segueix un verb és ja a la base, ho serà també per al derivat; si s'insereix, s'inserirà igualment a les construccions nominals. La agramaticalitat dels exemples de (14) ens demostra que la preposició és bàsica i forma un veritable SP:

- (14) a. ??La tornada de Madrid va ser dura, però la e de París va ser pitjor.
b. ??L'abstenció de la droga em molesta, però la e del tabac m'horroritza.
c. ??La carencia de medios i la e de comida ...

Finalment, un últim argument que demostra que les preposicions que introdueixen els complements d'aquests verbs són bàsiques es desprèn del treball de Demonte (1985). Segons l'autora, un SN i un predicat que hi estigui coindexat s'han de c-comandar mútuament. Això

explica que els SNs complements d'una preposició no puguin portar un complement predicatiu (els exemples són de Demonte (1985, p.15)): ¹⁰

- (15) a. *Enrique le regaló un mecano [_{SP} a su hija] contenta.
b. *Esther compró las entradas [_{SP} sin Andreu] enfadado.

Quan, en canvi, la preposició és inserida (una *dummy preposition*) és possible tenir un complement predicatiu (l'exemple (16b) és de Demonte (1985, p.21)):

- (16) a. Juan encontró [_{SN} a María] cansada.
b. Juan la hizo bailar ([_{SN} a María] agobiada).

Observem que els nostres complements mai no admeten un complement predicatiu (hem col.locat el complement predicatiu abans del nom per evitar una lectura atributiva):

- (17) a. *En Joan va tornar deshabitada de la illa.
b. *Els amics es van acostumar histèrica a la Maria.

Totes aquestes proves ens porten a la conclusió que la preposició que demanen els verbs del tipus anar o venir i la de verbs com parlar o abstenir-se es comporta de la mateixa manera i ha de tenir el mateix status: en tots dos casos es tracta d'una preposició bàsica.

2.2.3. DETERMINACIÓ DE LA PREPOSICIÓ: ELS PAPERS-θ

Si assumim, com ho hem fet fins ara, que els trets de subcategorització s'han eliminat de les entrades lèxiques, caldrà trobar un mecanisme que pugui donar compte de la tria que cada verb fa de la preposició. Algun altre component de la gramàtica haurà d'explicar per què anar demana a i abstenir-se demana de. Sembla que el més adequat sigui atribuir-ho a la teoria-θ.''

Els verbs que tenen un complement preposicional amb un valor tan clar com anar o venir no presenten cap problema: aniran marcats al lèxic amb el paper-θ Direccional o Origen, les RCE dels quals són a+SN i de+SN, respectivament. Així, si l'estructura-P és una projecció de les propietats lèxiques dels ítems, els complements que hagin de rebre aquest paper-θ ja naixeran amb la forma adequada.

Pel que fa als altres verbs el complement dels quals no té un valor tan evident, potser caldrà admetre que els papers-θ correspondran també a Orígens, Direccionals o Locatius, agafats en un sentit abstracte (vg. l'apèndix al capítol 6).

2.2.3.1. VERBS AMB DOBLE VALOR: TRANSITIU I INTRANSITIU

Considerem els exemples següents:

- (18) a. En Joan gaudeix la vida.
b. En Joan gaudeix de la vida.
- (19) a. La comissió discutirà el problema d'en Joan.
b. La comissió discutirà del problema d'en Joan.

- (20) a. En Joan la gaudeix.
b. La comissió el discutirà.

Tots dos verbs tenen la possibilitat de portar com a complement un SN, que fa la funció d'OD i rep Cas acusatiu del verb, com ho demostra (20). Però, a més, també es poden comportar com a intransitius i portar un complement preposicional introduït per de. Sembla raonable pensar que, en tots dos casos, el complement ha de rebre el mateix paper- θ , Tema. Si fos així, aquests verbs tindrien la possibilitat de ser transitius o intransitius. Si admetem que la RCE de Tema és SN o de+SN, quan el verb fos transitiu, Tema equivaldria a SN, quan fos intransitiu a de+SN. Que sigui precisament de la preposició que pot introduir un Tema no ens ha d'estranyar, ja que sempre s'ha dit que era la preposició més neutra semànticament. Alguns autors han ampliat aquesta propietat a la preposició a que, en alguns casos, també sembla buida.¹² Però el fet que no trobem exemples paral·lels a (18) i (19) amb la preposició a ens fa pensar que alguna diferència hi ha entre les dues suposades "pseudo-preposicions".

Vegem encara aquests altres exemples:

- (21) a. En Joan es va oblidar de la Maria.
b. En Joan va oblidar la Maria.
c. *En Joan va oblidar de la Maria.
d. *En Joan es va oblidar la Maria¹³.
- (22) a. La Teresa es compadia dels pobres.
b. La Teresa compadia els pobres.
c. *La Teresa compadia dels pobres.
d. *La Teresa es compadia els pobres.
- (23) a. L'Anna es recordava del viatge.
b. L'Anna recordava el viate.
c. *L'Anna recordava del viatge.
d. *L'Anna es recordava el viatge.

(26) { ?l'oblit
      ?el record
      ?la compassió } dels vells i el/la e dels nens.

- (27) a. *La Maria es recordava mort del seu pare.
      b. *En Pau es va oblidar malalts dels seus fills.
      c. *La Maria es compadia afamats dels homes.

(24) sembla indicar que el complement introduït per de no crea un domini d'extracció i, per tant, no està marcat- θ directament pel verb sinó composicionalment pel verb i la preposició que, consegüentment, haurà de ser bàsica. La mateixa conclusió podem treure de (27) i, almenys per a l'italià, de (25). La gramaticalitat (o, si més no, acceptabilitat) de (26) contradiu aparentment el resultat de les altres proves. Però, de fet, es pot pensar que (26) està relacionada amb la versió transitiva dels verbs oblidar, recordar i compadir. En aquest cas la preposició sí que serà inserida i el SN correspondrà a l'OD del nucli que el marca- θ directament.

2.2.3.2. COMPLEMENTS ORACIONALS

Si la preposició de en aquestes construccions és bàsica i hem dit que el paper- θ dels complements ha de ser el mateix tant si és SN com si és un SP, concloem, com abans, que la RCE del paper- θ Tema pot ser SN (quan el verb li pot assignar Cas) o bé de+SN (quan no n'hi pot assignar). Però aquests verbs admeten també un complement amb forma oracional. Observem els exemples següents:

- (28) a. En Joan es va oblidar d'enviar la carta.
      b. En Joan va oblidar enviar la carta.
      c. En Joan se'n va oblidar.
      d. En Joan ho va oblidar.

- (29) a. En Joan es va oblidar (*de) que en Pau era fora.
b. En Joan va oblidar que en Pere era fora.
c. En Joan se'n / *s'ho va oblidar.
d. En Joan ho va oblidar.

Les frases (a) i (b) de (28), quan el verb de la subordinada és en infinitiu, no presenten cap problema: si el verb agafa el valor intransitiu, exemple (a), apareix la preposició que assigna Cas al complement, com ho demostra la pronominalització amb en de (28c).¹⁶ Si el verb, en canvi, agafa el valor transitiu, exemple (b), el complement no porta preposició i pronominalitza amb el pronom ho, que correspon als ODs oracionals.

Quan el complement és una frase subordinada amb temps, com a (29), encara que el verb agafi el valor intransitiu, exemple (a), la preposició no pot aparèixer mai en català. Però (29c) ens indica que la preposició ha de ser present a l'estructura-P ja que la pronominalització es fa amb el pronom en. Es podria suggerir l'existència d'una regla complementària a la d'inserció de de que consistís a esborrar aquesta mateixa preposició quan la seva presència impliqués una violació del Filtre de Cas. Si a (29a) no s'esborrés la preposició la frase rebria Cas a l'estructura-S i es violaria el Principi de Resistència al Cas. Però això no explica per què la pronominalització, que indica el Cas, mostra que hi ha hagut una assignació de Cas genitiu o partitiu.

Examinem ara els casos en què el verb és transitiu i porta un complement oracional com a (25b). Havíem dit (§ 1.3), seguint Pesetsky (1982) i Chomsky (1984), que si un verb admetia un objecte SN o F, era SN si es comportava transitivament i F si era intransitiu. Aquesta afirmació ens obligaria a dir que aquestes frases són intransitives, cosa que queda rebutjada per la pronominalització amb ho a (29d).¹⁷ Una possible solució consisteix a suposar que l'argument oracional que neix en una posició que rep Cas es mou cap a una posició adjunta a SV.¹⁸ Des d'allà lliga la variable que ha deixat al lloc original i que rep Cas. La variable i l'argument mogut (que haurà rebut paper- θ)

formaran una cadena, amb el Cas de la variable i el paper- θ de l'oració, i satisfaran la condició de Visibilitat.

Acceptant aquesta proposta es pot explicar la "caiguda" de la preposició dels casos com (29a). La frase naixerà en una posició marcada amb Cas per la preposició. Per respectar el Principi de Resistència al Cas es mourà a una posició-A' des d'on lligarà la variable que haurà deixat. Si suposem que les preposicions del català (com les del castellà i les de l'italià) no poden regir pròpiament el seu complement (com sembla demostrar-ho el fet que no tinguem *preposition stranding*), la variable no estaria pròpiament regida i violaria el Principi de les Categories Buides.¹⁹ Per a evitar-ho caldrà que la preposició desaparegui, de manera que la variable pugui quedar pròpiament regida pel verb.²⁰

Resumint el que hem dit, si el verb té valor transitiu, el Tema podrà ser SN o F; si és una frase amb temps caldrà moure l'argument a una posició-A' des d'on lligarà la variable deixada que rebrà Cas. Si el verb agafa el valor intransitiu, el Tema serà un SP. En aquest cas la preposició caurà quan el complement sigui una frase amb temps perquè la variable deixada en el moviment de la frase a una posició adjunta a SV no quedaria regida pròpiament per la preposició i violaria el Principi de les Categories Buides.

Fins ara hem estudiat el comportament dels complements verbals introduïts per la preposició *de*, que desapareixia quan el complement era una frase amb temps. Aquesta "caiguda" succeeix amb qualsevol preposició exigida per un verb (*a, de, en, amb*):²¹

- (30) a. En Pere es va recordar (*de) que era festa.
- b. En Joan es va acostumar (*a) que no li fes cas.
- c. Ningú no confia (*en) que ens en sortim.
- d. En Pau s'acontentava (*amb) que vingués ella.

Que la preposició és present a l'estructura-P ho demostren els exemples de (31), en què s'ha pronominalitzat el complement:

- (31) a. En Pere se'n va recordar.
b. En Joan s'hi va acostumar.
c. Ningú no hi confia.
d. En Pau s'hi acontentava.

Mentre que de assigna Cas genitiu (o partitiu) al seu complement que pronominalitza amb en, les altres preposicions assignen Cas oblic que correspon al clíctic hi.

Quan el complement de la preposició és una frase amb el verb en infinitiu, la preposició no s'elideix, però en alguns casos canvia:

- (32) a. En Pere no es va recordar de portar diners.
b. En Joan es va acostumar a no dir res.
c. Ningú no confia de sortir-se'n.
d. En Pau s'acontentava *amb / de venir.
e. No he pensat *en / a / de venir.

(32a) i (32b) no presenten cap problema perquè la preposició es manté. En els altres casos, en canvi, la preposició bàsica varia davant de la frase d'infinitiu: en i amb esdevenen a i/o de. La pronominalització, però, mostra que el Cas l'ha assignat a la preposició bàsica, perquè encara que la preposició superficial sigui de, el clíctic que apareix és hi:

- (33) a. En Pere no se'n va recordar, de portar diners.
b. En Joan s'hi va acostumar, a no dir res.
c. Ningú no hi / *en confia, de sortir-se'n.
d. En Pau s'hi / *en acontentava, de venir.
e. No hi / *en he pensat, de venir.

El procés que canvia aquestes preposicions ha d'actuar a un nivell molt superficial, després de l'assignació de Cas. D'una banda, a i de són les úniques preposicions que apareixen introduint les clàusules d'infinitiu dels verbs modals (començar a, anar a, haver de,

tenir de, etc.) i, d'una altra, de és la preposició que en certes estructures s'insereix davant de completives en infinitiu:

- (34) a. Vam proposar de sortir aviat.
b. Li agrada de trobar la casa neta.

Els verbs de percepció que porten una completiva en infinitiu en català poden introduir-la amb la preposició a:

- (35) a. La veig a venir.
b. No l'he sentida a cantar.

Això ens fa pensar que la reducció del sistema preposicional en el cas dels complements de règim pot tenir alguna cosa a veure amb les possibilitats d'aquestes altres construccions.²² El problema, però, no té una solució senzilla. Nosaltres deixem oberta la qüestió.

2.3. L'ASSIGNACIÓ DE PAPER- θ A LA POSICIÓ DEL SUBJECTE

Tradicionalment la noció de subjecte ha estat sempre lligada a la de predicat i, per tant, els subjectes eren subjectes de verbs: només les frases contenien un subjecte. Dintre de la GGT, ben aviat es va començar a parlar dels subjectes dels SNs (vg., per exemple, Chomsky (1970) i Cinque (1981)). Darrerament, Stowell (1983) ha ampliat la noció de subjecte i totes les projeccions màximes d'una categoria lèxica poden tenir subjecte. En aquest treball ens limitarem als tradicionals "subjectes oracionals" perquè altrament ens veuríem obligats a entrar en certes qüestions que van molt més enllà dels nostres actuals propòsits.

2.3.1. ASIMETRIES SUBJECTE / OBJECTE

Hi ha una sèrie de fets que demostren la necessitat de distingir formalment la posició del subjecte i la de l'objecte. Aquestes asimetries han estat exposades repetidament en els darrers treballs de gramàtica generativa. Tot seguit recollim les més significatives.

El verb, juntament amb l'objecte pot determinar la interpretació temàtica del subjecte, però mai la unió del subjecte més el verb no determina el paper- θ de l'objecte:²⁹

- (1) a. John [_{sv} broke the window]
- b. John [_{sv} broke his arm]

Mentre que a (1a) el subjecte s'ha d'interpretar com un Agent, a (1b) la interpretació del subjecte depèn de la interpretació de his: si és

correferent amb John, John no pot ser un Agent, si no són correferents sí que ho pot ser.

Com a conseqüència d'això, les construccions idiomàtiques podran estar formades per un verb i un objecte (amb un significat més o menys componencial), però mai per un subjecte i un verb deixant lliure l'objecte:²⁴

- (2) a. SN estira la pota
- b. SN fa campana
- c. SN busca les pessigolles a algú
- d. SN treu les castanyes del foc

Chomsky (1984, pp.82ss) demostra que V-SN han de formar un constituent, però mai no ho són SN-V. Les regles transformacionals només poden moure constituents; (3) ens fa veure que el verb i l'objecte, a diferència del subjecte amb el verb, formen un constituent:

- (3) John wanted to win the race, and [win the race] he did e.

(Chomsky (1984, p.83))

Una altra asimetria que observa Chomsky (1984) està relacionada amb la teoria del Lligam. Si un pronom no pot tenir l'antecedent dintre del seu domini ("the minimal phrase containing it"), cal admetre una divisió "SN [_S V SN]" per explicar que a (4) John pot ser l'antecedent de him; si el subjecte i l'objecte fossin al mateix nivell (divisió tripartida) no es podria explicar:

- (4) [John's mother] loves him

(Chomsky (1984, p.84))

Finalment, ha estat demostrat que la posició del subjecte pot ser una posició no-temàtica en determinats casos. La posició de

l'objecte, en canvi, és sempre una posició- θ .²⁵ Tractarem més àmpliament aquesta qüestió en el proper apartat.

Aquestes asimetries que denoten el diferent nivell de la posició del subjecte i de la de l'objecte han estat explicades per diferents mecanismes al llarg de la història de la GGT. Durant els primers anys, ja des d'Aspects, la teoria de la subcategorització distingia en el lèxicó l'objecte --complement subcategoritzat-- del subjecte --no-subcategoritzat--. També les regles de reescriptura evidenciaven la distinció: mentre que la posició del subjecte apareixia, obligatòriament, a l'expansió de la primera regla, la de F, la posició de l'objecte era optativament present a la regla que reescrivia el nus SV:

- (5) a. $F \rightarrow SN, SV$
- b. $SV \rightarrow V, (SN)$

A la teoria GB, eliminats els components categorial i de subcategorització, aquesta informació ve donada en part per la teoria- θ i d'alguna manera també per la teoria del Cas. La posició de l'objecte rep Cas i paper- θ directament del verb; la posició del subjecte rep el paper- θ composicionalment del V i del SV i el Cas de FLEX.

Williams (1981) presenta una distinció entre argument intern i argument extern. L'argument extern (que correspon a la posició del subjecte) és el que cau fora de la projecció màxima del nucli (SV) i no és c-comandat pel nucli. L'argument intern (la posició del complement) és dintre de la projecció màxima i és c-comandat pel nucli. Mentre que d'arguments interns n'hi pot haver més d'un, només existeix un argument extern per a cada predicat, argument que una regla coincidirà amb la projecció màxima.

La teoria de la predicació desenvolupada per Rothstein (1983) diferencia també aquestes dues posicions. Les relacions entre un nucli i els seus arguments vénen donades o bé per la teoria del Cas (marca directa a l'OD o marca indirecta via preposició als altres

complements), o bé per la regla de *predicate-linking*, que relaciona el subjecte amb el predicat. Aquesta regla sintàctica la formula així (p.27):

- (6) Rule of Predicate-linking (for English)
- a. Every non-theta-marked XP must be linked at S-structure to an argument which it immediately c-commands and which immediately c-commands it.
  - b. Linking is from right to left (i.e., a subject precedes its predicate).

I d'aquí deriva la definició de subjecte (p.27):

- (7) X is the subject of Y if and only if Y is linked to X under (6).

A (6) la premissa (a) és universal, (b), en canvi, està subjecta a variacions paramètriques.

Donades totes aquestes diferències, cal preguntar-nos com es fa exactament l'assignació de paper- θ a la posició del subjecte, que vol dir, en aquest cas, assignació composicional. S'han d'estudiar les conseqüències d'assumir que el paper- θ l'assigna el SV i veure si realment cal conservar aquesta hipòtesi, o bé si es pot suposar que l'assigna el verb. I, en qualsevol cas, decidir si a l'entrada lèxica cal especificar aquest paper- θ . Però abans d'enfrontar-nos a tots aquests interrogants, tractarem amb una mica més de detall una qüestió que abans havíem enunciat: la doble possibilitat d'aquesta posició de ser temàtica o no-temàtica, segons les característiques del verb.

2.3.2. POSICIONS DE SUBJECTE NO-TEMÀTIQUES

Quan Chomsky (1981, pp.40ss) parla de l'assignació de paper- θ als subjectes de N' i als subjectes de SV, distingeix entre la marca- θ

obligatòria (al subjecte de SV) i la marca- θ opcional (al subjecte de N'). Però diu també que perquè el SV assigni paper- θ al subjecte cal que el verb tingui aquesta propietat. En efecte, hi ha una colla de verbs i de construccions que tenen una posició de subjecte no-temàtica.

Els verbs meteorològics, que no tenen cap argument, els verbs "ergatius" (en la terminologia de Burzio (1981)) del tipus anar, venir, etc. que tenen només un argument Tema, argument intern, i altres verbs com semblar no permeten que el SV del qual són nucli assigni paper- θ a la posició del subjecte:

- (8) a. [_{SN} el] plou
b. Il pleut.
c. It rains.

- (9) a. [_{SN} el]¹ han arribat [_{SN} tres nois]¹
b. [_{SN} il]¹ est arrivé [_{SN} trois garçons]¹
c. [_{SN} there]¹ arrived [_{SN} three boys]¹

- (10) a. [_{SN} el]¹ sembla [_F que en Joan dormi]¹
b. [_{SN} il]¹ semble [_F que Jean dorme]¹
c. [_{SN} it]¹ seems [_F that John sleep]¹

Les posicions de subjecte dels exemples (8)-(10) són posicions no-temàtiques que neixen buides a l'estructura-P. A les llengües de subjecte nul, exemplificades aquí amb el català, (exemples (a)), aquesta posició pot arribar a l'estructura-S buida de contingut fonètic, però durant la derivació s'haurà inserit una categoria buida (pro expletiu). Les llengües com el francès o l'anglès que no permeten que el seu subjecte sigui fonèticament nul insereixen en aquests casos un element expletiu que, per la seva qualitat de no-argument, no necessita rebre paper- θ .

Aquests elements expletius estan co-superindexats amb un constituent del SV --quan el SV en té algun, com a (9) i a (10)-- per

- (15) a. En Joan (AG) va assassinar en Pere.
b. El nen (AG) va trencar el plat.

La passiva i l'ergativització (o "incoativització") impedeixen que s'assigni aquest paper- θ , de manera que la posició queda buida i sense paper- θ . El SN que apareix a la posició d'objecte pot ser mogut a la de subjecte (com en el cas de (9)):

- (16) a. En Pere_i va ser assassinat t_i.
b. El plat_i es va trencar t_i.

Un altre verb que no assigna paper- θ a la posició de subjecte és el verb ésser. L'anglès, per exemple, construeix les frases existencials amb aquest verb i insereix un element expletiu (there) coindexat amb el SN postverbal:

- (17) a. [_{SN} el is a man] in the garden
b. Thereⁱ is a manⁱ in the garden

Aquesta característica del verb copulatiu ha fet que s'expliqués la manca de paper- θ del subjecte de les passives justament per la presència, a les passives, del verb ésser. Borer (1980) estudia aquestes dues construccions en hebreu i arriba a la conclusió que el fet de no assignar paper- θ a la posició del subjecte de les existencials i de les passives és independent de les propietats lèxiques d'un element determinat. Proposa de considerar aquesta característica com una restricció temàtica aplicada a certes construccions. Les seves conclusions es desprenen de l'observació dels exemples següents:

- (18) a. yeš šloša xatulim ba-gan
'existeixen - tres-gats - al-jardí'
b. šloša xatulim yešnam ba-gan
'tres-gats - existeixen-els - al-jardí'

- (19) a. huku šloša yeladim 'etmol
'colpejar-passiva - tres-nois - ahir'
b. šloša yeladim huku 'etmol
'tres-nois - colpejar-passiva - ahir'
(Borer (1980, p.31))

En hebreu, ni les existencials de (18) ni les passives de (19) no es formen amb el verb ésser. Si les propietats d'aquestes construccions fossin una conseqüència de les característiques del verb ésser, caldria esperar que la posició dels subjectes de (18) i de (19) rebés normalment paper- θ . Però no és així. En tots dos casos la posició de subjecte és no-temàtica. L'únic argument és generat a la posició postverbal de l'objecte (posició- θ), la posició del subjecte, en canvi, és buida i, com es veu a (18b) i (19b), pot acollir el SN quan es desplaça sense violar el Criteri- θ .

També en llengües com el català o l'italià, que usualment fan servir el verb ésser a les passives, es poden trobar construccions passives amb altres verbs:

- (20) a. La comitiva anava precedida del taüt.
b. La carta va acompanyada d'una fotocòpia de l'expedient.
(Bartra (1984, p.15))

- (21) a. Le leggi vengono fatte dal governo.
b. Il film verrà trasmesso da Canale 5.

Les frases de (20) han estat analitzades per Bartra (1984) com a passives lèxiques, però, en qualsevol cas, cal suposar que l'argument a la posició de subjecte prové d'una posició postverbal on ha rebut paper- θ i que inicialment la posició preverbal era buida i no rebia paper- θ .

és interessant observar que els verbs que formen aquestes passives, venire per a l'italià i anar per al català, són verbs dels

anomenats "ergatius" que, com hem vist abans, tampoc no tenen una posició de subjecte temàtica.

Amb això es confirma encara més la proposata de Borer: les característiques d'aquestes construccions són les que determinen la mena de verb que poden admetre; no és el verb el que "provoca" les característiques. Amb les seves paraules (pp.32-33):

"(...) the 'subjectlessness' of both passives and existentials is quite independent from the properties of any particular verb. Rather, the properties of these constructions should be viewed as thematic constraints that seem to hold for a large number of languages. (...) [this approach] attributes the language-specific use of be in these constructions on the idiosyncratic properties of this verb. Since be does not assign a θ -role to its subjecte, it functions as a perfect carrier for the thematic characteristics of passives and existentials."

2.3.3. L'ASSIGNADOR DEL PAPER- θ DEL SUBJECTE

Donades les característiques particulars de la posició de subjecte, enfront, per exemple, de la posició subcategoritzada de l'objecte, l'assignació de paper- θ al subjecte també ha estat considerada especial.

Com que l'assignació de paper- θ es fa sota els requisits de recció, Chomsky (1981, p.37) conclou que el verb no pot assignar paper- θ a la posició del subjecte ja que no la regeix. Ha de ser tot el SV qui assigni paper- θ a aquesta posició:

"(...) the θ -role of a subject (where it has one) is determined by the VP of S rather than by the verbal head of this VP (analogously, in the case of subject of NP)."

Més endavant torna a tractar el problema i exposa l'ambigüitat de l'ús del terme "subjecte", equivalent de vegades a "subjecte de V" i de vegades a "subjecte d'un predicat (SV)". Assumint com a vàlid l'últim sentit,

"(...) then it is the VP that determines the θ -role of the subject, compositionally. The subject is not governed by the verb as the complements of the verb are governed by it."
(p.103)

Altres autors amb la mateixa opinió són Marantz (1981) i Aoun - Sportiche (1982). Aquests darrers ho argumenten amb els exemples que ja hem vist abans en què el material lèxic o la interpretació semàntica del SV pot fer variar el paper- θ del subjecte. D'altra banda, centren la seva atenció sobre les construccions nominals i l'assignació de paper- θ als seus subjectes. En una frase com (22):

(22) John [_{SV} broke his arm]

John pot ser interpretat com un Agent (si his $\neq$ John) o com un Pacient (si his = John). Els verbs transitius com break, però, acostumen a tenir com a subjectes un Agent. Si a (22) es pot interpretar com un Pacient, diuen Aoun - Sportiche, és perquè s'ha aplicat una regla lèxica de reestructuració temàtica que converteix aquestes construccions en una mena d'expressions idiomàtiques (*idiom frames*). Aquestes regles només es poden aplicar a assignadors de paper- θ : les categories lèxiques i els SVs (prèviament han assumit que el paper- θ l'assigna SV).

Enfront de la doble interpretació de la frase (22), l'estructura nominal (23) només admet la lectura agentiva:

(23) [_{SN} John_i's [_{N'} breaking of his_i arm]]

Si les regles que afecten l'estructura temàtica només es poden aplicar als assignadors i a (23) no s'aplica, cal deduir que N' no és un

assignador de paper- θ . L'explicació que donen d'aquesta incapacitat dels N' d'assignar paper- θ al subjecte és la següent (p.230):

"(...) we derive the fact that N' is not a θ -assigner because it does not need to be or more generally that if nothing requires some element X to be a θ -assigner, it is assumed (in the unmarked case) not to be."

I a partir d'aquí expliquen per què no hi ha idioms en els SNs: no hi ha cap nivell intermedi en què es pugui aplicar la regla de reestructuració de l'estructura temàtica (p.231):

- (24) a. John kicked the bucket.
b. *John's kicking / kick of the bucket

- (25) a. Jean a perdu la tête.
b. *Sa perte de la tête

Si bé aquesta darrera observació és certa en la majoria dels casos, algunes vegades les construccions nominalitzades poden conservar el sentit idiomàtic de l'estructura oracional:²⁸

- (26) a. Jo vaig ficar la pota.
b. La meva ficada de pota
- (27) a. El puso los puntos sobre las íes.
b. Su puesta de puntos sobre las íes (E. Mendoza)

Segons Acun - Sportiche, doncs, el SV assignaria paper- θ al subjecte oracional i N n'assignaria al subjecte de la construcció nominalitzada (en la seva versió de "recció", N regeix la posició del subjecte nominal).²⁹

Chomsky (1981, p.37) sosté que el paper- θ del subjecte de N' és assignat per N' de la mateixa manera que el subjecte oracional el rep de SV. La diferència entre els dos processos (opcional a N' i

obligatori a F) s'explica a Chomsky (1984, pp.193ss) perquè els predicats necessiten ser llicenciats per un subjecte, mentre que els N' no: en el cas dels nominals, només s'assignarà paper- θ si el subjecte és present. Com que a les frases si el verb pot assignar paper- θ al subjecte cal que l'assigni per llicenciar el predicat, Chomsky (1984, p.193) formula la següent generalització:

"A subject θ -role is assigned by a V or N α if the subject is present and α has a θ -role to assign."

Remarquem que durant tota la seva exposició, Chomsky parla sempre de verbs i noms que assignen paper- θ al seu subjecte. Suposem que cal entendre-ho com una simplificació, però que de fet vol dir que "participen en l'assignació" o que són nuclis d'un SX amb capacitat d'assignar-ne. De fet, més endavant afirma (p.228):

"We can now define the grammatical function *object* to be the NP of X', and the grammatical function *subject* to be the NP of X" (...). The object, then, is an internal argument s-selected and θ -marked by the head, while the subject is not s-selected and is θ -marked, if at all, by the X' (INFL' [=VP] or N') of which it is the Specifier, generally in terms of properties of the lexical head V, N alone, sometimes compositionally."

Davant de totes aquestes propostes, la primera cosa que cal preguntar-se és com determina el SV quin paper- θ ha de rebre el subjecte. Chomsky, en el fragment anterior, parla d'assignació "en termes de propietats del nucli lèxic exclusivament" o en termes de "composicionalitat". Si el paper- θ respon a les propietats lèxiques del nucli, es pot dir, com fa ell, que el subjecte no és seleccionat-s? Si el paper- θ s'assigna "composicionalment", com es regula la composicionalitat? Sembla difícil establir generalitzacions que justifiquin que certes relacions de correferència intervenen en la determinació d'un paper- θ .

Rothstein (1983) estudia les conseqüències d'una hipòtesi que mantingués que el paper- θ de la posició del subjecte l'assigna el SV i que, per tant, aquest paper- θ no és present a l'entrada lèxica del nucli. Tot i que no es diu explícitament, és una possible conseqüència de les propostes d'Aoun - Sportiche i de Chomsky (1984). De fet, sembla que l'afirmació de Chomsky que no són seleccionats-s va per aquest camí. (Vg. també Jaeggli (1984)).

Un primer problema d'aquesta hipòtesi és que si el paper- θ del subjecte no és explícit a l'entrada lèxica del verb, no hi ha manera de distingir els verbs intransitius com els de (28) dels que no assignen paper- θ a la posició del subjecte i no tenen cap més argument (exemples de (29)):

(28) caminar :	(caminar: Agent)
córrer:	(córrer: Agent)
(29) ploure:	(ploure:)
nevar:	(nevar:)

D'altra banda, Williams (1981, p.90) afirma que les regles lèxiques només poden afectar l'argument extern del seu *input*.³⁰ Si a l'entrada lèxica no s'especifica el paper- θ del subjecte, cap d'aquestes regles no es podrà aplicar. L'exemple que en dona Rothstein és la passiva, que elideix l'argument Agent:

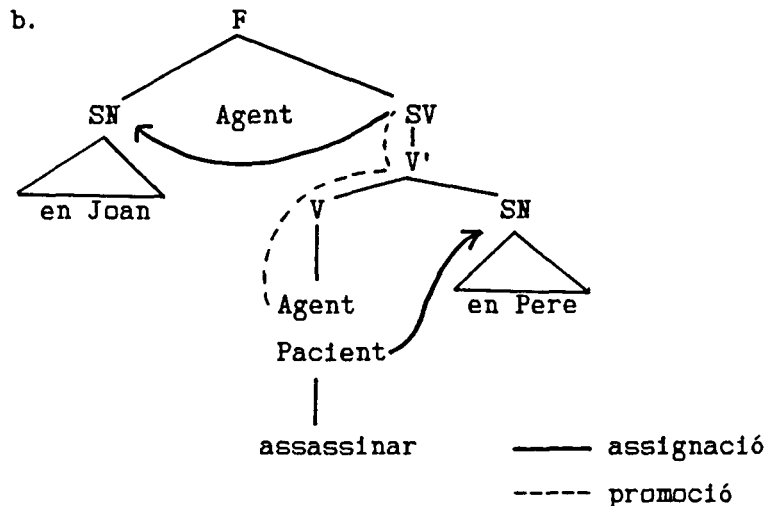
- (30) a. En Pere (AG) va assassinar en Joan.
b. En Joan va ser assassinat.

Una altra regla que actua d'una manera semblant és la de "incoativització":³¹

- (31) a. En Joan (AG) bull la llet.
b. La llet bull.

Sembla, doncs, que el paper- θ de la posició del subjecte ha de ser present a l'entrada lèxica del verb. Si és així, caldrà admetre que és el verb qui determina aquest paper- θ , cosa que no sembla absurda si es té en compte que el verb és el nucli del predicat i que, per tant, les característiques del predicat són en gran part un reflex de les característiques del verb. Tanmateix, això no vol dir que sigui el verb qui assigni directament aquest paper- θ . Es pot mantenir que l'assigna el SV, com a nus que regeix el SN subjecte, seguint les "instruccions" del verb. I en això consistiria la "composicionalitat". Seria un mecanisme semblant al de l'assignació en els SPs: el paper- θ el determina el verb i l'assigna "composicionalment" amb la preposició que és el rector del SN. Potser el mecanisme que explica més clarament aquesta idea és el de la promoció de papers- θ de Jayaseelan (1984). El paper- θ Agent que el verb té a la seva entrada lèxica no el pot assignar al seu complement i el va "promocionant" fins al nus que compleix les condicions estructurals necessàries per a assignar-lo:

(32) a. En Joan va assassinar en Pere.

Com diu Rothstein (1983, p.79), el subjecte és temàticament un argument del nucli (al nivell lèxic considerem que cal incloure el seu paper- θ a l'entrada); sintàcticament és un argument del SV (que el regeix, li assigna paper- θ i el lliga per la regla de predicació), i semànticament és el subjecte nocional del predicat.

Acceptant això, ens queden per explicar els casos en què la interpretació temàtica del subjecte varia segons les característiques del predicat. En construccions similars a les de (33) i (34):

(33) fer una festa
fer el sopar
fer la guitza

(34) trencar un got
trencar les relacions
trencar un acord, un jurament
trencar amb algú

on la interpretació del SN subjecte no és idèntica per a tots els exemples, Rothstein considera que:

"The head determines the general nature of the external argument --for example that throw [o fer o trencar] requires an agentive subject-- and the semantic component will determine what 'sort' of Agent this must be, depending of what property is predicated of it." (p.79)

és interessant la distinció que l'autora entre el que és lèxicament i sintàcticament pertinent i el que és una qüestió semàntica. La idea que un únic paper- θ pugui tenir diferents valors que no es decidiran fins al component semàntic és certament atractiva i, com veurem en capítols posteriors, ens permet d'explicar moltes més coses que, altrament, quedaven sense solució.

Pel que fa al doble valor de construccions com les que veiem a (1) (que repetim per comoditat):

- (1) a. John broke the window.
b. John broke his arm.

l'autora conclou que els papers- θ que reben els subjectes són massa diferents per a ser considerats "variacions" d'un únic paper- θ . Efectivament, Agent i Pacient són dos papers- θ gairebé complementaris.

Ella proposa (p.79) que s'accepti l'existència de dos verbs break diferents. Si bé aquesta solució extrema ens sembla inevitable en altres casos com ara a (35), pensem que a (1) no és justificable:

- (35) a. Aquesta temporada en Joan va molt cansat.
b. Aquesta temporada en Joan va cada dia a Girona.

Observem les frases corresponents a (1) en algunes llengües romàniques:

- (36) a. En Joan s'ha trencat el braç.
b. Juan se ha roto el brazo.
c. Gianni si è rotto il braccio.

- (37) a. En Joan li ha trencat el braç.
b. Juan le ha roto el brazo.
c. Gianni gli ha rotto il braccio.

- (38) a. ??En Joan ha trencat el seu braç.
b. ??Juan ha roto su brazo.
c. ??Gianni ha rotto il suo braccio.

La traducció literal de (1b), (38), no és acceptable en cap de les tres llengües i per a cap interpretació. Si el subjecte té valor agentiu i, per tant, no és correferent amb el posseïdor del braç, apareix un pronom de datiu en lloc del possessiu (exemples (37)). Si, en canvi, hi ha correferència apareix el clític reflexiu se/si (exemples (36)). Aquest problema, relacionat directament amb la qüestió de la possessió inalienable, cau fora de l'abast del nostre treball. De tota manera es podria suggerir que a (36) el verb agafa un valor ergatiu (per tant, bloqueja l'assignació del paper- θ Agent) i que el SN en Joan prové d'una posició interna a SV en estructura-P, on ha rebut el paper- θ Pacient com a les altres construccions incoatives (o ergatives). Un argument que avalaria la nostra proposta de considerar ergatives les construccions reflexives és que en italià, com tots els

verbs d'aquesta mena, agafen l'auxiliar essere i no avere (cf. (36c) i la construcció agentiva de (37c)).³²

Concloem, doncs, que el paper- θ de la posició del subjecte està determinat directament pel nucli lèxic (V o N). Aquest paper- θ cal que sigui present a l'entrada lèxica.³³ L'assignació del paper- θ es farà des del nus SV, que és el que compleix les condicions estructurals necessàries (regeix la posició) i que d'alguna manera recull les exigències del verb (potser a través d'una promoció com la proposada per Jayaseelan). Quan un mateix verb admeti que el seu subjecte sigui interpretat de maneres diverses, o bé són diferències que es mouen dintre de l'àmbit d'un mateix paper- θ i que seran determinades en el component semàntic, o bé cal suposar que es tracta de construccions diferents en estructura-P i que el suposat subjecte prové d'una altra posició, o bé, en els casos extrems, s'admetrà que són dos verbs diferents. En el cas de les construccions idiomàtiques, admetem amb Rothstein (1983) que el verb i l'objecte es reanalitzen en una única peça lèxica que té les seves pròpies exigències semàntiques, per tant, el paper- θ del subjecte no dependrà del verb sinó del nou element complex (vg. el nostre capítol 4). A les construccions nominalitzades el paper- θ el determinarà el N (paral·lelament al V de les frases) i l'assignarà el N' (o el N directament si acceptem la definició de recció d'Acoun - Sportiche).

NOTES (capítol 2)

1. Marantz (1981, p.34) afirma:

"In the unmarked case, each of the semantic role assigners in (6) [predicates, lexical items (V, P, N, A), case markings, certain structural positions] will assign only one semantic role. Predicates are limited to one semantic role by principle (9): «All predicates in natural languages are (at most) monadic; that is, a predicate will assign (at most) one semantic role.»"
2. Vg. Chomsky (1981) i Aoun - Sportiche (1982), entre d'altres.
3. Per exemple, si el verb permetre té una Font com a subjecte i una Meta com a OI, el *host verb* que vagi amb permís (donar) haurà de tenir la mateixa estructura temàtica. Val a dir que més endavant s'adona que és una condició massa forta i la modifica (p.15). Jayaseelan anomena *host verbs* els verbs que apareixen en els predicats complexos (donar, fer, tonic, etc.).
4. Probablement es tracta de la connexió de què parla Stowell (1981) entre l'element assignador de paper-θ i el receptor.
5. És possible que l'objecte dels predicats complexos no s'hagi de considerar SN sinó N o N', per tant el nus no podria actuar com a barrera perquè no seria una projecció màxima.
6. Un problema per a aquesta hipòtesi el plantegen certs complements del castellà en què un SP sembla aparèixer com a complement d'una preposició:

(i) su actitud para con sus padres

1, encara que sigui una construcció marginal, trobem el mateix fenomen a la frase catalana de (ii):

(ii) Vols el cafè amb sucre o amb sense (sucre)?

Si bé aquests casos són molt marcats, (i) potser ja s'ha lexicalitzat, altres vegades es tracta de formes absolutament productives:

(iii) Va sortir d'entre les mates.
Treu això de sobre (de) la taula

Com que l'estructura interna d'aquests SPs no és clara i aquí no hi podem dedicar més atenció, deixem obert el problema. Vegeu una solució per a l'anglès a Tuller (1986, cap.2, §3.3.2).
7. Per a una anàlisi crítica del Principi de Resistència al Cas, vg. Tuller (1986).

8. Borer (1983, p.227) discuteix la relació entre la P i el seu objecte i presenta tres possibles solucions: una, que el paper- θ sigui assignat pel verb al SN i que la P hi incideixi només marginalment; una altra, que el paper- θ el rebi tot el SP i que la relació P - SN no es pugui explicar en termes d'assignació de paper- θ . La tercera possibilitat és que V i P assignin paper- θ composicionalment. De tota manera, conclou, cap d'aquestes solucions no ens permet d'establir una relació única entre la P i el seu objecte. L'autora proposa un sistema de superíndexos entre la P i el SN similar al que es dona entre FLEX i la posició del subjecte.
9. Grodzinsky (1985) nota que un cert tipus d'afàsics (els *agrammaticals aphasics*) només són sensibles a les preposicions dels SPs que no reben paper- θ directament del predicat (ii); són insensibles a les preposicions regides pel verb (i). Això li serveix per a distingir dos grups de SPs que coincideixen amb els nostres:
- (i) John relied on Bill.
John was interested in Bill.
- (ii) John sat on a chair.
John was pushed by Bill.
10. Zubizarreta (1985) arriba a la mateixa conclusió però basa la seva argumentació en la noció d'argument *syntactically unrestricted* i no en el c-comandament. Només els arguments que estan restringits semànticament podran tenir complements predicatius. Els SNs dels SPs reals estan restringits per la preposició.
11. Chomsky (1984, p.266) considera que el complement preposicional d'una frase com (i) és a la base un SN:

(i) I persuaded John [of the importance of going to college]

La preposició *of* és inserida i realitza el Cas inherent que el verb assigna a aquest argument. En principi, segons Chomsky, només poden assignar Cas inherent els noms, adjectius i preposicions. Assumeix, sense justificar-ho, que aquest verb, excepcionalment, també n'assigna. Adaptar aquesta anàlisi als nostres casos no sembla convenient: d'una banda hem adduït quatre proves que demostren prou clarament que la preposició és bàsica. Si tot i així intentéssim de justificar aquests quatre arguments per un altre cantó, la proposta d'inserir aquestes preposicions hauria de superar problemes d'una certa importància: la tria de la preposició, a què respon? Si suposem que reflecteix el Cas, la pronominalització amb dos pronoms (*en* i *hi*) només ens permet de justificar dos grups de preposicions: *de* (=en) i totes les altres (=hi). Però entre *a*, *en* i *amb* no es podria decidir (en aquests casos les tres preposicions no són sempre intercanviables; vg. Ferrater (1969) i Fabra (1956, §78)). Si la preposició reflecteix el paper- θ caldrà admetre que Direccional, Orígens i Locatiu poden tenir una RCE = SN, cosa que complicaria enormement el pas del lexicó a l'estructura-P.

12. Guéron (1981, p.128) distingeix à i de de les altres preposicions: "à and de assign Case but no theta-role to their object". El paper-θ, segons l'autora, l'assigna el verb al SP. Giorgi (1984, p.14) justifica el caràcter semànticament buit d'aquesta preposició (quan és inserida) amb exemples com els de (i) i (ii) on els dos complements subratllats reben el mateix paper-θ (Meta) tot i que un porta a i l'altre no:

- (i) Gianni ha pagato Mario.
(ii) Gianni ha pagato a Mario.

Algunes construccions amb la preposició a inserida són les causatives de les llengües romàniques, que introdueixen l'agent de l'infinitiu amb aquesta preposició (vg. Zubizarreta (1985)), l'objecte directe animat en castellà (vg. Jaeggli (1981), Zubizarreta (1985), Demonte (1985)). Alguns autors també sostenen que la preposició a del complement indirecte és inserida (vg. Kayne (1975) per al francès).

13. (18d) podria ser una frase gramatical, però el sentit del verb canviaria: en aquest cas no seria "no recordar-se" sinó "deixar-se". Notem que si l'objecte és, per exemple, la veritat, aquesta interpretació mai no serà possible. Burzio (1981, pp.76ss) comenta un cas semblant en italià:

- (i) Giovanni si ricorda la guerra.
(ii) Giovanni si ricorda della guerra.

La diferència entre (i) i (ii) corespon a la diferència de l'anglès entre *remember* i *remind*. Altres aparents contraexemples com

- (iii) Le vacanze, Giovanni se le sogna.
(iv) La spiaggia, Giovanni se la immagina.

els resol assumint que són casos idiosincràtics que no es poden analitzar com a reflexius reals. El si representa un datiu benefactiu obligatòriament reflexiu.

14. Burzio (1981, pp.75ss) estudia aquestes construccions i les considera ergatives, relacionades amb les versions transitives. Una frase com (ia), ergativa corresponent a (ib), és analitzada com a (ii):

- (i) a. Giovanni si è sbagliato (di autobus)
b. Giovanni ha sbagliato (autobus)
(ii) [_{SN} e] si è sbagliato [_{SN} Giovanni]

I justifica el clíctic dient que:

"As with ergative si, we assume that the si of inherent reflexives is a marker indicating that the subject position has no thematic role." (p.75)

Per al català, vg. també Bartra (1985).

15. Alcina - Blecua (1975, pp.914-915) presenten alguns casos que semblen contradir la nostra afirmació:

- (1) parecer / parecerse a
prestar / prestarse a
resolver / resolverse a

però el canvi de sentit evident entre els membres de cada parella fa que se'ls hagi de considerar verbs diferents i, per tant, no afecten la nostra hipòtesi.

16. Suposem, amb Picallo (1985, cap.3), que les frases d'infinitiu no estan subjectes al Principi de Resistència al Cas i que es comporten en molts casos com els SNs.
17. Picallo (1985, p.136) diu, a propòsit de la pronominalització amb ho dels complements oracionals:
- "This indicates that the position in which S is base-generated as an argument must be Case-marked. The existence of a clitic proform for an internal clausal argument (tensed or untensed) can be taken as evidence that this might be so."
18. Vg. Stowell (1981, cap.3) on proposa aquest mecanisme per a les frases en posició de subjecte. Vg. també Tuller (1986, cap.2).
19. Aquesta idea és suggerida per Kayne (1984b, cap.9), però posteriorment la modifica. El Principi de les Categories Buides (ECP) diu que les categories buides han de ser pròpiament regides. Una categoria α regeix pròpiament β si i només si α regeix β i a) α és una categoria lèxica, o bé b) α està coindexada amb β . (Vg. Chomsky (1981) i Kayne (1984b)).
20. Aquest fenomen d'elisió de la preposició de davant d'una frase completiva temporalitzada és general en català, en francès i en italià; el castellà, en canvi, manté totes les preposicions. No és senzill trobar-ne el motiu. Argente (1976) suggereix que les raons poden estar relacionades amb el sistema de clítics que en aquesta llengua és més pobre que en les altres llengües romàniques. D'altra banda, hi ha fets que semblen indicar que les frases completives del castellà es comporten més com un SN que no pas les del català o de l'italià: accepten la presència d'un article, especificador propi de les projeccions de les categories [+N], cosa impossible en les altres dues llengües:
- (1) a. El que hayas llegado tarde no me molesta.
b. *El que hagas arribat tard no em molesta.
c. *Il che tu sia arrivato in ritardo non mi dispiace

Tuller (1986, cap.2) suposa, seguint Kayne (1984), que les preposicions del castellà, a diferència de les de l'anglès, assignen Cas oblic (les de l'anglès assignen Cas estructural objectiu). El Cas oblic només pot ser assignat si està lligat a un paper- θ (recordem que Chomsky (1984) considera inherent el Cas assignat per les preposicions); quan P l'assigna a F', el Cas va a parar a COMP però COMP no el pot transferir i per tant el subjecte de la subordinada no rep dos Casos (que és el que exclou les frases de l'anglès). La proposta de Tuller és interessant, però aleshores

caldría considerar que les preposicions de les altres llengües romàniques funcionen com les de l'anglès, cosa que no és del tot evident. Nosaltres hem de deixar oberta la qüestió perquè un estudi aprofundit del tema cau fora de l'abast d'aquest treball.

21. Longobardi (c.p.) ens ha fet observar que en italià la caiguda de la preposició *a* no és del tot general. Es manté en casos com ara:

- (i) Ci tengo tanto a che tu venga.
- (ii) Ci penso io a che tutto sia pronto.
- (iii) Ci stai a che si vada a mangiar fuori?.

Els motius que permeten la presència d'aquesta preposició no són clars, però podrien estar relacionats amb el paper- θ o amb els trets semàntics dels complements. Observem que el verb *pensare*, quan significa "tenir en ment", té caure la preposició davant d'una frase amb temps, a diferència de *pensarci*, a (ii), que la manté:

- (iv) a. Pensavo alla tua partenza.
- b. *Pensavo a che dovevi partire.

22. Vg. Picallo (1985, cap.3) i Manzini (1983).

23. Els exemples (sempre els mateixos) són de Chomsky (1981) i (1984), Aoun -Sportiche (1982) i Rothstein (1983). Aquesta afirmació, acceptada generalment, està en contradicció amb l'afirmació de Jaeggli (1984, p.22) segons la qual la interpretació temàtica dels objectes no-afectats depèn de la interpretació temàtica del subjecte:

"Let us say that in these instances the theta role associated with the internal argument of the predicate is a function of the external theta role."

24. Vg. Marantz (1981, p.51), Aoun - Sportiche (1982, pp.230-231) i Rothstein (1983, pp.84ss), entre d'altres.

25. Una possible excepció serien les construccions idiomàtiques. Chomsky (1981, p.37) proposa que en aquests casos el verb assigni al SN objecte el paper- θ "quasi-argument". Rothstein (1983, p.84) considera que no reben cap paper- θ i que el V i el SN formen una sola peça lèxica complexa.

26. Rothstein (1983, cap.3) distingeix entre *subjecte formal*, definit en els termes sintàctics de la regla de predicació, i *subjecte notional*, determinat al component semàntic. Els dos algoritmes que defineixen el pas de l'estructura-S a la FL i de la FL a la Representació Semàntica són, respectivament,

- (i) "All predicate-linkings at S-structure which are not to be interpreted as semantic predications at SR must be 'broken' by the mapping from S-structure to LF."
- (ii) "If X is the formal subject of Y at LF, then X is interpreted as the notional subject of Y at SR." (p.50)

27. Per a un tractament més ampli de la qüestió vg. Chomsky (1981) i (1982) i Davis (1984). Per a la noció de *cadena* remetem a Rizzi (1982) i a Chomsky (1984).

28. Aquesta possibilitat pot estar relacionada amb el caràcter idiomàtic més o menys fixat de (26) i (27). Certament, en la gran majoria dels casos això no és possible:

- (i) a. En Joan va estirar la pota.
b. *la seva estirada de pota
- (ii) a. En Pere va trencar el gel.
b. *el seu trencament del gel

Per a les característiques d'aquestes construccions, vg. Ruwet (1983) i la bibliografia que cita.

29. Aoun - Sportiche (1982, p.214) defineixen recció així:

"X governs Y iff $\forall \phi$, a maximal projection, ϕ dominates X $\Leftrightarrow \phi$ dominates Y."

30. No entrem ara en la qüestió de si també hi ha regles lèxiques que poden afectar els arguments interns. Vg. en aquest sentit Poser (1982).

31. Per a un tractament diferent i altres exemples de redundància, vg. Jackendoff (1975). Més endavant, a l'apèndix 6, presentarem altres solucions per a aquestes construccions.

32. Dec aquesta suggerència a A. Bartra (c.p.). Vg. també Fabb (1984).

33. Williams (1981) inclou també el paper- θ del subjecte a l'entrada lèxica del verb. Aquest paper- θ , però, té un status especial (ell el subratlla) perquè correspon a l'argument extern. Al mateix temps, hi ha un principi general que garanteix la tria de l'argument extern: "If there is an Actor, it must be external for V" (p.87). Més endavant (capítols 5 i 6) veurem que no tots els subjectes són Agents i que potser no tots els Agents són externs en el sentit de Williams. La idea recorda molt la regla de *subjectivització* de Fillmore (1968, p.60): "Se c'è un Agente, è questo il soggetto; altrimenti, se c'è uno Strumentale, questo diventa il soggetto; altrimenti il soggetto è Oggettivo".

CAPÍTOL 3

ASPECTES SEMANTICS DE LA TEORIA TEMATICA

"(...) Since we know so little about semantics, maybe we should accept the original solution, or switch to phonology or pragmatics or something else exciting. How are we ever going to learn anything about semantics if we give up so easily? So we plunge in."

(R.S. Jackendoff)

3.1. LA SELECCIÓ SEMÀNTICA A LA GGT

El problema de la selecció semàntica o la compatibilitat semàntica entre els elements de la frase ha estat tractat de maneres diferents al llarg de la història de la GGT. Els canvis de perspectiva han estat subordinats a la mateixa evolució del model 1, més concretament, a l'estructura de la base i a la decisió del nivell pertinent per a la interpretació semàntica.

3.1.1. DE LA TE A LA TEA

La Teoria Estàndard (TE), que proposava l'estructura-P com a nivell en què tenia lloc la interpretació semàntica,¹ definia a la base una sèrie de *regles seleccionals* que especificaven en quins contextos es podia inserir un verb (o un *símbol complex*). El context estava especificat amb trets que, segons Chomsky, eren trets sintàctics. Un exemple d'aquest tipus de regles és el següent:

$$(1) \begin{array}{l} \text{a.} \\ \text{b.} \\ \text{c.} \\ \text{d.} \end{array} \quad [+V] \rightarrow SC / \left\{ \begin{array}{l} [+abstracte] \text{ Aux } \_\_\_ \\ [-abstracte] \text{ Aux } \_\_\_ \\ \_\_\_ \text{ Det } [+animat] \\ \_\_\_ \text{ Det } [-animat] \end{array} \right\}$$

(Chomsky (1965, p.92)

Un verb com admirar, per exemple, només podria aparèixer en un context com (1b), és a dir, amb un subjecte [-abstracte] (més concretament, caldria una especificació dintre del conjunt dels [-abstractes]: caldria que fos [+animat]). Aquestes regles eren les que rebutjaven estructures semànticament anòmales com (2):

(2) *La sinceritat admira el nen.

Al model d'Aspects aquestes frases eren agramaticals perquè violaven regles que pertanyien a la sintaxi.

Posteriorment, la Teoria Estàndard Ampliada (TEA) va modificar la hipòtesi segons la qual la interpretació semàntica es feia a l'estructura-P. En un primer moment es va acceptar que certs aspectes de la interpretació calia fer-los a l'estructura-S ja que les transformacions podien fer-la canviar i, finalment, es va admetre que tota la interpretació semàntica es feia a partir de l'estructura-S.²

Paral·lelament a aquest canvi en el punt d'actuació del component semàntic, la TEA suposa una modificació substancial en el nivell de la base amb la introducció de la teoria de la X' i de l'anomenada *hipòtesi lexicalista*. Amb tot això les regles seleccionals desapareixen del lexicó i de la base i les entrades lèxiques només especifiquen els trets de subcategorització estricta. Com a conseqüència, les frases com (2) són considerades gramaticals perquè són ben formades gramaticalment (és a dir, sintàcticament). El fet que siguin semànticament anòmales ho ha de justificar, al final de la derivació, el component semàntic.

3.1.2. EL MODEL GB

Quan a Lectures Chomsky introdueix el concepte de paper- θ a la teoria gramatical sembla que, d'alguna manera, vulgui recollir al nivell del lèxic aquestes exigències semàntiques que els elements amb valor predicatiu imposen als seus arguments. Rothstein (1983, pp.56-57) ho interpreta així (el subratllat és nostre):

"Theta Theory is thus responsible for conveying two types of information about a lexical head: firstly how many thematic arguments are requir-

ed for the head to be completed and secondly what type of argument is required in each case for semantic compatability."

I afegeix:

"When the lexical meaning of an argument is not compatible with the thematic role it receives, then the sentence is semantically anomalous (*sincerity admires John*). (...) Presumably semantic/thematic compatability is checked by the semantic component where information about lexical meaning is available."

Però la definició que Chomsky (1981, p.35) dona de paper- θ i el funcionament de la teoria- θ ens poden portar a conclusions aparentment contradictòries. Chomsky diu:

"It has traditionally been assumed that such notions as *agent-of-action*, *goal-of-action*, etc. play an important role in semantic description (...). Let us assume that LF must be so designed that such expressions as the man, John, he are assigned θ -roles, that is, are assigned the status of terms in a thematic relation."

És a dir, rebre un paper- θ vol dir adquirir l'estatus de terme en una relació temàtica. Els papers- θ , doncs, a diferència dels trets de subcategorització seleccional, fan referència a les relacions més que no pas a propietats semàntiques de l'element subcategoritzat. Aquest caràcter *relacional* queda ben palès quan parla de *agent-de-l'acció* o *meta-de-l'acció*.

D'altra banda, si els papers- θ són assignats a posicions i no a arguments --els arguments els reben indirectament pel fet d'ocupar la posició-- sembla que s'ha de concloure que les característiques semàntiques del nom que ocupa la posició no té res a veure amb el paper- θ .

Una manera de lligar totes dues nocions, la de paper- θ i la de selecció semàntica (o subcategorització seleccional) és interpretar el concepte de paper- θ segons el que es desprèn de la proposta de Rothstein en el fragment citat anteriorment. Si bé els papers- θ indiquen bàsicament relacions semàntiques entre l'assignador i el receptor, cada un dels papers- θ implica l'existència d'uns determinats trets sintàctico-semàntics en el nom (o el SN) que ocuparà la posició marcada- θ . Un verb com assassinar, per exemple, anirà marcat al lexicó com a assignador del paper- θ Agent al seu subjecte. D'altra banda, el paper- θ Agent estarà connectat amb un tret [+animat], possiblement en alguna regla o principi del component semàntic. La gramàtica generaria una frase com (3):

(3) La taula va assassinar en Pere.

i la frase seria considerada gramatical. Al component semàntic, però, es marcaria com a semànticament anòmala pel fet que el SN que ocupa la posició amb el paper- θ Agent no s'adiu amb els trets semàntics que exigeix aquest paper- θ : mentre que un Agent ha de ser [+animat], taula és [-animat].

D'aquesta manera es recullen en gran part en el lexicó les exigències semàntiques dels elements, incloses dintre de la noció de paper- θ ; però no és fins al nivell semàntic allà on són revisades les compatibilitats entre els ítems.

Acceptar aquesta proposta, però, ens enfronta amb diversos problemes.³ Potser el més important és que, portada fins a les últimes conseqüències, podria arribar a proporcionar-nos una llista immensa de papers- θ . Si per a cada mena de relació semàntica hi ha d'haver tants papers- θ com possibles trets semàntics dels noms, el nombre de papers- θ creix d'una manera absurda i treu qualsevol mena de valor i d'utilitat a la teoria. Caldrà decidir amb el màxim de rigorositat i restrictivitat possible quins trets semàntics i en quins casos són pertinents per a distingir dues relacions semàntiques --sense que això vulgui dir, òbviament, que dos papers- θ només es poden distingir per

un o més trets semàntics exigits al SN--. Els arguments hauran de ser exclusivament de tipus sintàctic: només admetrem l'existència de dos papers- θ diferents quan aquesta distinció sigui una necessitat sintàctica. Els ODs de (4), tot i que tenen un tret que els distingeix i els fa no-intercanviables amb aquests verbs (ex. (5)), rebran el mateix paper- θ , perquè no hi ha cap argument sintàctic que avalí la distinció; dit d'una altra manera, no en treuríem res d'inventar un paper- θ per als ODs dels noms de massa sòlids i un altre per als líquids:

- (4) a. La Maria menja carn.
b. La Maria beu aigua.

- (5) a. ! La Maria menja aigua.
b. ! La Maria beu carn.

L'anomalia de les frases de (5) (marcada amb el símbol "!" al començament) caldrà explicar-la al component semàntic també, o potser en el punt on intervingui el coneixement del món que té el parlant, però en qualsevol cas, independentment dels papers- θ .⁴

Concloem, doncs, que els papers- θ són nocions que indiquen la relació semàntica que existeix entre l'element assignador i el receptor. Cada paper- θ pot exigir que el SN que ocupi la posició que marca tingui unes determinades propietats semàntiques. En aquest sentit podem dir que la selecció semàntica és, implícita, en el lexicó. Però no serà fins al component semàntic on es comprovarà la coincidència dels trets reclamats pel paper- θ i dels que té el nom. Això vol dir que els papers- θ pressuposen trets semàntics, però de cap manera no s'ha d'entendre que els trets semàntics són papers- θ .⁵ Un determinat tret pot diferenciar dos papers- θ quan aquesta distinció estigui sintàcticament justificada, però mai no serà, per si mateix, un paper- θ . D'altra banda tampoc no és lícit determinar els papers- θ en funció, exclusivament, de l'estructura sintàctica. És a dir, no es pot oblidar el valor de relació semàntica que tenen els papers- θ i limitar-los a unes determinades posicions sintàctiques independentment

de la connexió semàntica que tingui l'argument amb l'element assignador.

En els darrers treballs de gramàtica generativa podem trobar exemples, al nostre parer molt clars, d'aquestes dues menes d'extrapolacions, semàntica i sintàctica.

Quan Chomsky (1984) parla del paper- θ "proposició", de fet està fent referència a una propietat semàntica de l'argument (que pot ser una frase o un SN) i no a la relació que aquest manté amb l'element predicatiu que li assigna el paper- θ . Acceptar que totes les Fs i els SNs "amb contingut proposicional" han de rebre aquest paper- θ "proposició" ens obligaria a dir que les frases de (6) són agramaticals perquè violen el Criteri- θ (dos arguments reben el mateix paper- θ):

- (6) a. [Que el Govern decidís apujar el preu de la gasolina] implicava [que havien de pujar immediatament els preus de totes les altres coses]
- b. [Que tu et retiresis] significava [que ja no podíem guanyar]
- c. [L'aprovació de la llei] hauria suposat [prescindir de l'opinió de la majoria]
- d. [Que el Jordi es fugués amb en Felip] va provocar [la dimissió de tot l'equip]

Mentre que els subjectes de (6) indiquen clarament una causa, els objectes indiquen una conseqüència. I és aquest el valor que han de recollir els papers- θ , no el caràcter de proposició que tenen tots dos. De fet, "proposició" és un tret semàntic que pot distingir, per exemple, els Agents (que mai no podran tenir valor proposicional) de les Causes (que seran [+proposició]). Però parlar d'un paper- θ "proposició" és com parlar d'un paper- θ "animat".

Un exemple de l'ús excessivament sintàctic, sense fonaments semàntics, que s'ha fet repetidament dels papers- θ és l'anàlisi de les anomenades construccions *ergatives* (o *inacusatives*). A partir del tre-

ball de Burzio (1981), on es demostrava que els SNs subjectes superficials dels verbs ergatius naixien a la posició d'objecte, s'ha dit sempre que aquests SNs són Temes, ja que el Tema és el paper- θ que normalment s'atorga a la posició d'objecte. En aquest cas ni tan sols no es té en compte la relació verb-argument: el paper- θ ha de ser Tema perquè la posició és d'objecte: no pot ser Agent --encara que semànticament s'interpreti així-- perquè aquest paper- θ està reservat a la posició del subjecte. En aquesta hipòtesi els papers- θ no tenen cap valor semàntic. Segons això, els SNs subratllats de (7) --malgrat les òbvies diferències semàntiques-- rebrien el mateix paper- θ Tema:

- (7) a. En Joan anirà a Roma a veure el Papa.
- b. La llet bull.
- c. En Pere va comprar un llibre.

(7a) i (8), en canvi, que semànticament són idèntiques pel que fa a la relació verb-subjecte, tindrien papers diferents a la posició del subjecte: si el subjecte de (7a) era un Tema, els de (8) seran Agents:

- (8) a. En Joan va matar en Pere.
- b. En Pau va telefonar a casa.

Recapitulant: hem vist que, a partir del model de Chomsky (1981) i (1984), es pot acceptar que, en certa mesura i dintre dels límits que hem establert, els papers- θ recullen part de la informació que a la TE donava la subcategorització seleccional. Aquesta informació és implícitament present al lexó a través dels papers- θ però no es comprova fins a la semàntica. No obstant això, ja havíem dit al capítol 1 que alguns autors com Grimshaw i Pesetsky continuen admetent l'existència d'un nivell de selecció semàntica independent del nivell temàtic. L'afirmació es basa, sobretot, en la necessitat de distingir els verbs que demanen complements proposicionals, interrogatius i exclamatius, i en les possibles RCE d'aquests arguments. Tot seguit discutirem amb més detall les dues propostes i decidirem quin és el nivell pertinent, si realment n'hi ha dos, per a la formulació de les RCE.

3.2. PAPERS- θ I SELECCIÓ SEMÀNTICA: UN O DOS NIVELLS?

3.2.1. DIFERÈNCIES ENTRE LES DUES NOCIONS

Segons Pesetsky (1982) tant la teoria- θ com la teoria de la selecció-s comparteixen la propietat de ser teories amb primitius que responen al criteri de "prioritat epistemològica". Dit amb paraules de Chomsky (1981, p.10), els seus primitius són

"concepts that can be plausibly assumed to provide a preliminary, prelinguistic analysis of a reasonable selection of presented data, that is, to provide the primary linguistic data that are mapped by the language faculty to a grammar."

No obstant aquesta similitud, ja hem dit abans que hi ha una diferència bàsica entre els papers- θ i els trets de selecció semàntica. Mentre que els papers- θ són nocions que indiquen relació entre l'assignador i el receptor, els trets de selecció-s defineixen propietats dels receptors exigides per l'assignador.

Haviem insinuat també la possibilitat --que defensarem en aquest capítol-- que els papers- θ poguessin implicar certes propietats semàntiques, però en cap cas no es podien identificar totes dues nocions. N'és una bona prova el fet que no hi hagi una correspondència biunívoca entre papers- θ i trets semàntics. Un tret semàntic com [+animat], per exemple, pot correspondre a un argument amb el paper- θ Agent o Pacient, i un paper- θ com Meta pot ser assignat a arguments animats i a arguments inanimats.

Pel que fa al nivell en què es controla la bona aplicació dels principis de les dues teories, és clar que la selecció-s es comprova

al component semàntic (vg. Pesetsky (1982, p.198) i Grimshaw (1979, p.317)). La teoria- θ podriem dir que es comprova dues vegades: l'aspecte més sintàctic (supervisar si cada argument té un paper- θ i si un mateix paper- θ no és assignat dues vegades) és supervisat a la FL pel Criteri- θ . La part semàntica, és a dir, la compatibilitat entre el tipus d'argument i el paper- θ que rep, es revisa al component semàntic (vg. Rothstein (1983, pp.55ss.)).

Una observació que cal fer respecte al Criteri- θ és que, com diu Hornstein (1984, pp.114-115):

"(...) the θ -Criterion is a condition stated on NPs, which are syntactic objects. In fact, not only is stated on syntactic objects --it cannot be stated on the semantic values of these syntactic objects rather than on the syntactic objects themselves."

Si en una frase com (1):

(1) John_i hit himself_i.

el Criteri- θ s'apliqués sobre el component semàntic dels arguments i no sobre els arguments, el criteri es violaria perquè John i himself, que són correferents i denoten un únic individu, rebrien dos papers- θ diferents.

3.2.2. EL NIVELL DE SELECCIÓ SEMÀNTICA

Vistes aquestes diferències entre els conceptes de paper- θ i de tret de selecció-s, cal preguntar-nos si realment són necessàries totes dues informacions, com a nivells separats, a les entrades lèxiques o en algun altre punt de la gramàtica.

Un autor que defensa clarament aquesta divisió és Pesetsky (1982) (vg. el nostre §1.3.). Pesetsky, seguint els treballs de Grimshaw (1979) i (1981), justifica aquest nivell de selecció-s a partir d'una sèrie de verbs que exigeixen certes característiques als seus complements. Tota la seva argumentació està encaminada a demostrar que aquesta selecció-s no equival a la selecció categorial (no hi ha una correspondència biunívoca), sinó que la categoria dels complements es desprèn de la mena de tret semàntic exigit pel verb. Dit d'una altra manera, que les RCE es formulen sobre la selecció-s (i no sobre els papers- θ com proposa Chomsky). Nosaltres deixarem la discussió d'aquesta qüestió per al moment d'aquest capítol i ens centrarem ara en la necessitat o no que existeixi aquest nivell.

Els trets de selecció-s de què parla Grimshaw són *proposició* (<P>), *qüestió* (<Q>) i *exclamació* (<E>). Els exemples de (2)-(4) mostren algunes construccions amb verbs que exigeixen una d'aquestes característiques als seus complements (entre parèntesis donem el número de l'exemple corresponent a Grimshaw (1979)):

- (2) a. It's amazing [_{<E>} what a fool he is] (4a)
- b. It's amazing [_{<E>} how tall John is] (9a)
- c. *It's amazing [_{<Q>} whether he is a fool] (7a)

- (3) a. Fred will ask [_{<Q>} whether he is a fool] (6a)
- b. Fred will ask [_{<Q>} how tall John is] (10a)
- c. *John will ask [_{<E>} what a fool he is] (5a)

- (4) I think [_{<P>} that he is a fool]

Hi ha verbs que permeten més d'un tipus de complements:

- (5) a. It's amazing [_{<E>} what a fool he is] (4a)
- b. It's amazing [_{<P>} that he is a fool]

- (6) a. John knows [_{<E>} what a fool he is] (8b)
- b. John knows [_{<Q>} whether he is a fool] (8a)

- c. John knows [_{<P>} that he is a fool]
- d. Fred knows [_{<E>/<Q>} how tall John is] (11a)

L'existència i les característiques formals dels complements amb valor "proposicional"⁶ són prou clares i no les discutirem aquí. Pel que fa a la diferència entre interrogatives i exclamatives, assumim la distinció i l'argumentació de Grimshaw (1979) i admetem que realment són dos valors diferents que poden coincidir en la seva estructura formal (vg. (2b) i (3b)) o no coincidir: l'estructura anglesa what a ADJ SN is només té valor exclamatiu, les oracions introduïdes amb whether són només interrogatives.

En català tindriem estructures com les de (7) i (8):

- (7) a. M'ha sorprès [_{<E>} com era de gran]
- b. M'ha sorprès [_{<E>} quant gran era]
- c. *M'ha sorprès [_{<Q>} si era gran]

- (8) a. En Pere va preguntar [_{<Q>} com era de gran]
- b. En Pere va preguntar [_{<Q>} quant gran era]
- c. En Pere va preguntar [_{<Q>} si era gran]

Les dues estructures possibles per als arguments amb valor exclamatiu, que es poden veure a (7a) i (7b),⁷ coincideixen formalment amb algunes possibilitats de les interrogatives, (8a) i (8b). Però el valor exclamatiu de (7a) i (7b) es pot justificar perquè, com demostra (7c), sorprendre no admet oracions interrogatives.⁸ Un verb com saber, que admet totes dues menes de complements, dona lloc a construccions ambigües quan la subordinada és introduïda per com:

- (9) a. En Joan sap [_{<Q>} si han menjat]
- b. En Joan sap [_{<Q>/<E>} com han menjat]

(9b) té dues interpretacions. Amb valor interrogatiu significa "de quina manera han menjat"; amb valor exclamatiu vol dir "quant han men-

jat", "fins a quin punt han menjat". Si a (9b) neguem el verb principal la frase continua essent ambigua:

(10) En Joan no sap [_{<Q>/<E>} com han menjat]

però si el verb està en primera persona, l'única interpretació possible amb la negació és la interrogativa:

(11) No sé [_{*<Q>/ <E>} com han menjat]

Grimshaw (1979), citant Elliott (1971) i (1974), ho explica dient que les exclamacions són inconsistentes amb un estat d'ignorància per part del parlant, estat que és perfectament possible en el cas de les interrogacions:

(12) a. Jo sé [_{<Q>} si han menjat arròs (o no)]

b. Jo no sé [_{<Q>} si han menjat arròs (o no)]

Seguint Bresnan (1972) i la seva noció d'*indeterminació*, proposa de caracteritzar les interrogatives amb la indeterminació del valor de la variable que representa el mot *qu-*; les exclamatives, en canvi, demanen un valor *determinat* a la variable.

Acceptem, doncs, que hi ha verbs que exigeixen al seu argument un determinat valor proposicional, interrogatiu o exclamatiu. Fins ara hem vist casos en què aquest argument tenia forma oracional. En alguns casos aquest valor era deduïble de l'estructura formal: *si+F*, per exemple, corresponia a una interrogació; *what a ADJ SN is*, en anglès, només podia ser una exclamació, i *que+F* un argument amb valor proposicional. Altres vegades, però, una mateixa estructura formal podia tenir dos valors (*com+F* o *how+F*, interrogatiu o exclamatiu). De vegades el valor es podia determinar a partir del verb: si només admetia interrogatives, per exemple, l'argument havia de ser interpretat amb aquest sentit; però si el verb admetia qualsevol de les dues interpretacions, la frase era ambigua.

Hi ha un altre cas en què es produeix aquesta ambigüitat, i és quan l'argument té la forma de SN en lloc de F --les anomenades *concealed questions* (i exclamacions)--:

(13) M'ha sorprès [_E l'alçada de l'edifici]

(14) En Pere em va preguntar [_Q l'hora / l'alçada...]

(15) En Joan sap [_E/_Q l'alçada de l'edifici]

Els arguments de (13)-(15) són formalment idèntics i la seva interpretació depèn només del verb que els regeix. Aquest diferent valor que en aquestes construccions queda formalment neutralitzat es fa patèlès quan, per exemple, afegim un adjectiu intensificador com extraordinari o increïble al SN: només és possible quan l'argument té valor exclamatiu:

- (16) a. M'ha sorprès [_E l'extraordinària alçada...]
b. *En Pere em va preguntar [_Q la increïble hora / alçada de l'edifici]
c. No sé [_Q la (*increïble) alçada de l'edifici]

El fet que una mateixa estructura formal pugui tenir interpretacions diverses, com veïem a (13)-(15) i a (7a,b), (8a,b) i (9b), i que aquestes interpretacions depenguin del significat del verb que regeix els arguments ens fa pensar que cal incloure un tret semàntic a l'entrada del verb. Serà aquest tret el que ens permetrà d'atribuir el valor adequat a l'argument.

Una altra hipòtesi seria suposar que no cal tenir trets semàntics d'aquesta mena i que la informació es pot recollir al nivell de l'estructura- θ . És a dir, es podria proposar l'existència de papers- θ diferents per als arguments interrogatius, exclamatius i proposicionals. Aquesta solució, però, no sembla gaire adequada. Considerem els exemples següents:

- (17) a. M'ha sorprès [_E] com era d'alt en Pere]
b. M'ha sorprès [_P] que no vinguessis a la reunió]
- (18) a. No saps [_E] com és d'alt en Pere]
b. No saps [_P] que en Joan no vindrà?]
c. No saps [_Q] qui/si va firmar la carta]
- (19) [_P] Que la Maria es barallés amb en Pere] va implicar [_P] que en Joan també s'hi discutís]

No és clar que els arguments de (17) i els de (18) hagin de rebre el mateix paper- θ , però dintre de cada grup d'exemples sí que els papers- θ de les frases subordinades serà el mateix. D'altra banda, com ja hem dit abans, (19) és una mostra clara que el valor semàntic de l'argument no defineix, tot sol, un paper- θ , altrament a (19) es violaria el Criteri- θ .

Exclosa la hipòtesi d'identificar o supeditar els trets semàntics als papers- θ , cal admetre que es tracta de dos nivells diferents. A partir d'aquí, o bé els incloem a l'entrada lèxica del verb, com proposen Grimshaw i Pesetsky, o bé considerem que es dedueixen automàticament del mateix significat de verb, de la seva "definició de diccionari". De fet, Pesetsky (1982, p.189), quan comenta el treball de Grimshaw (1981) diu:

"Presumably, s-selectional properties of a predicate derive from the meaning of the predicate, something which must be available to Language Acquisition Device (LAD), since LAD does acquire a lexicon."

I la mateixa Grimshaw (1981, p.180), que defensa que les RCE es formulen sobre els trets semàntics, acaba dient que la relació entre els tipus semàntics i les categories formals no és un problema que pugui resoldre la teoria lingüística:

"The notion of CSR [=RCE] plays no discernible role in linguistic theory, but it does appear to play a significant role in acquisition."

La decisió entre una de les dues hipòtesis, evidentment, depèn de la "utilitat" dels trets semàntics a l'entrada lèxica. Si realment només serveixen per a interpretar semànticament els complements, sembla plausible pensar que es poden eliminar i que la interpretació deriva del significat del verb. Si, en canvi, hi ha alguna propietat formal que depengui d'aquests trets, serà necessari incloure'ls a l'entrada lèxica. Deixem aquesta qüestió per proper apartat, en què tractarem de la conveniència de formular les RCE sobre els papers- θ o sobre els trets de selecció-s.

Aprofundint més en la qüestió dels trets semàntics, val la pena remarcar que els trets de què parlen Grimshaw i Pesetsky difereixen substancialment dels que comentàvem nosaltres al començament d'aquest capítol. Efectivament, mentre que els trets com [+animat], [+abstracte], etc. es poden considerar inherents al nom, els trets <P>, <Q>, <E>, etc. no són inherents sinó que, com hem vist, depenen de la interpretació que es doni al complement segons el verb que el regeix. Casa i home són sempre [-animat], [-abstracte]. Joan i noia són sempre [+animats], independentment de la posició sintàctica i del context. Com han menjat, en canvi, tant pot ser <Q> com <E>, depèn del valor o de la interpretació del verb.

De fet, els trets <P>, <Q> i <E> sembla que comparteixin una propietat: han de ser sempre [+abstractes] o [+proposicionals] (si admetem el tret [+proposicional] cal diferenciar-lo del valor <P> que podria substituir-se per <En(unciatiu)>). Quan el complement té forma oracional aquest valor [+proposicional] és evident. Quan és un SN potser ho és menys, però es pot justificar. I. Bosque (c.p.) suggereix que l'aparent irregularitat dels exemples de (20) i de (21) s'ha d'explicar apel·lant al valor proposicional dels arguments:

- (20) a. Me impresionó [los platos que había]
b. Es curioso [la forma de andar que tiene]

- (21) a. Decidieron [el presidente]
b. *Decidieron [al presidente]

- (22) Eligieron al presidente.

A (20) no hi ha concordança entre el subjecte i el verb: a (20a) el verb singular contrasta amb un subjecte plural i a (20b) l'atribut no-femení sembla contradictori amb el subjecte femení. A (21) veiem que l'OD el nucli del qual és [+animat] es comporta com si fos [-animat], ja que no s'insereix la preposició *a* (vg. (22)). Si suposem que aquests sintagmes tenen valor proposicional, tots aquests fets queden immediatament explicats: les oracions són sempre singulars, neutres i abstractes. És molt possible que en aquests casos calgui analitzar l'aparent SN com una oració o com una oració reduïda.¹⁰

3.2.3. EL NIVELL TEMÀTIC

Independentment de la resposta a la qüestió plantejada abans sobre la necessitat d'un nivell de selecció-s a l'entrada lèxica, el que és clar és que aquest nivell haurà de ser diferent del nivell temàtic. Ja hem exposat anteriorment les diferències entre les nocions de tret semàntic i de paper- θ , però tanmateix hom podria preguntar-se si realment la teoria- θ és necessària a la gramàtica o si pot ser substituïda per algun altre component o conjunt de principis. Per contestar-ho cal veure si la tasca i els continguts de la teoria- θ són redundants dintre del model de gramàtica en què ens movem.

Ja hem dit que la teoria- θ està lligada a dos grans components de la gramàtica. D'una banda té una funció dintre de la sintaxi,

regulada pel Criteri- θ , que supervisa la gramaticalitat de les seqüències segons si els elements pertinents i només aquests reben un i només un paper- θ . D'altra banda, la teoria- θ està connectada amb el component semàntic. És en aquest nivell on s'interpreten les relacions semàntiques entre els predicats i els seus arguments, que han rebut un determinat paper- θ . Simultàniament, es controla l'adequació entre els trets semàntics inherents del nom que rep el paper- θ i les exigències que aquest li imposa.

Pel que fa al contingut semàntic de la teoria- θ , ja hem vist al llarg d'aquest capítol que no hi ha cap altre component que l'inclogui. Les diferències entre les nocions de paper- θ --de caràcter relacional-- i de tret de selecció-s --que afecten la semàntica del receptor-- ja demostren que són dues menes de conceptes diferents i que un no pot substituir l'altre. El que sí que és possible --fins a cert punt-- és incloure els trets semàntics en els papers- θ , i aquesta és la hipòtesi que nosaltres defensem.

La part sintàctica de la teoria- θ tampoc no sembla, almenys a l'estadi actual del model, que pugui ser inclosa dintre d'una altra subteoria. On a primera vista sembla que hi hagi més coincidències és amb la teoria del Cas. Recordem, per exemple, la dependència entre Cas i paper- θ que estableix la Condició de Visibilitat proposada per Chomsky (1984, p.130): "un element és visible per a la marca- θ només si té Cas". Però, de fet, hi ha molts casos en què són necessàries les dues nocions diferenciades: a les cadenes només hi pot haver un Cas (que el té el primer element) i un paper- θ (que el rep l'últim element); la *generalització de Burzio* fa servir Cas i paper- θ establint entre aquests conceptes una relació complementària: "un verb dóna Cas al seu objecte si i només si marca- θ el seu subjecte".

D'altra banda, tampoc no existeix una relació biunívoca entre Casos i papers- θ . Si bé és cert que moltes vegades l'Agent és nominatiu i el Pacient acusatiu, per exemple, no és cert que passi sempre: a la passiva el Pacient és nominatiu i l'Agent rep Cas oblic de la preposició. A més, sense haver de recórrer a la passiva, tampoc no és

veritat que només els Agents puguin ser nominatius: hi ha verbs que no tenen Agents i marquen el seu subjecte Experimentador també amb nominatiu. Sembla, doncs, que cap de les dues funcions de la Teoria- θ no és redundant amb els altres components de la gramàtica.

Farmer (1984) presenta un model gramatical, la *Modular Grammar*, en què no existeixen els papers- θ . La funció sintàctica de la teoria- θ de què parlàvem abans i que revisa el Criteri- θ és substituïda en aquesta nova proposta per un sistema d'avaluació. Substancialment, aquesta "avaluació" consisteix a indexar les posicions argumentals especificades a les entrades lèxiques amb elements sintàctics; és a dir, relaciona estructures lèxiques amb estructures sintàctiques. Quan contrasta les dues propostes, la seva i la de Chomsky (1981), diu:

"The difference in the two theories with respect to the notion *θ -role* would only come out if, in GB theory, the notion *agent* were used in a rule or principle (say, as opposed to *experienter*)." (p.212; nota 1, cap.IV)

En eliminar la distinció entre papers- θ i convertir aquesta teoria en un simple sistema d'avaluació que accepta o rebutja frases segons si la coindexació ha estat correcta o no, el que fa Farmer és buidar la noció de paper- θ del model GB de contingut semàntic. De tota manera és possible (i necessari) formular regles en què calgui la distinció entre un paper- θ i un altre, entre Agent i Experimentador, per seguir el seu exemple. Tot seguit examinarem breument algunes regles que semblen estar condicionades precisament per la intervenció d'un determinat paper- θ .

Un dels aspectes de la gramàtica en què s'ha fet més ús de les nocions de paper- θ és el component lèxic. Moltes regles lèxiques estan sotmeses a restriccions temàtiques. Dintre d'aquestes potser la més discutida ha estat la regla de sufixació que converteix una arrel verbal en un adjectiu afegint-hi el sufix *-ble*. S'ha dit (vg. Aronoff (1976)) que aquest sufix només es pot afegir a arrels de verbs transi-

tius (tret d'algunes excepcions no-productives). Segons Williams (1981), la regla que afegeix el sufix *-ble* implica la regla d'externalització del Tema. Això explica per què són possibles els exemples de (23) i no ho són els de (24):

- (23) a. Those things are promisable. (Tema)
b. That house isn't paintable. (Tema)
c. The machine isn't runnable. (Tema)
((23a) és de Williams (1981, p.93); ((23b) i (23c) són de Carrier-Ducan (1985, pp.31-32))

- (24) a. *Those people are promisable. (Meta)
b. *That house isn't leavable. (Font)
c. *Those people aren't runnable. (Agent)
((24a) i (24c) són de Williams (1981, p.93))

Un altre cas força discutit és el del sufix *-er* que absorbeix el paper- θ Agent que porta l'arrel. La qual s'adjunta (vg. Roeper (1984)). Segons Randall (1984b), però, *-er* pot absorbir altres papers- θ (Instrument, Locatiu, Tema). També el sufix *-ee* ha estat objecte de diversos estudis: Siegel (1971) considera que forma noms equivalents a l'OD animat de la base. Carrier-Ducan (1985, p.33) presenta alguns contraexemples a aquesta afirmació, però basa la seva solució en la teoria- θ , concretament en una jerarquia- θ que justifica independentment: els noms amb el sufix *-ee* corresponen al paper- θ no-Agent més alt en la Jerarquia- θ que correspon a l'OD animat.¹¹

Aquests són només alguns casos en què cal la noció de paper- θ per tal de donar compte d'algunes generalitzacions que d'altra manera (per funcions gramaticals, etc.) quedarien sense solució. Els estudis sobre aquesta qüestió són cada dia més nombrosos però les limitacions del treball no ens permeten d'aprofundir-hi més.¹²

Una segona construcció que sembla estar sotmesa a certs requisits temàtics és la passiva. Per bé que no siguin aquests els únics fets que determinin la viabilitat d'una estructura passiva, és cert

que d'alguna manera hi intervenen. Breument (vg. més detalls a Bartra (1985)), sembla que siguin els papers- θ el que exclou les frases passives de (25) i admet les de (26):

- (25) a. *El món va ser corregut pel meu oncle.
- b. *La carretera comarcal fou evitada pels turistes.

- (26) a. En Jaume va ser assassinat per l'espia.
- b. El ministre va ser segrestat pels terroristes.

Mentre que els subjectes superficials de (26) són realment Pacients, els de (25) no ho són (probablement són Locatius).

Semblantment, hi ha una sèrie de verbs que porten el "complement Agent" introduït per la preposició *de* i no pas *per*. Segons Bartra (1984), no són construccions passives com les de (26), sinó casos de "passives lèxiques", equivalents a frases atributives, on el SP és un complement regit del participi i no rep paper- θ Agent sinó "qualsevol altre relacionat amb una idea àmplia de locació" (p.20):

- (27) a. La conferència fou seguida d'un col.loqui.
- b. El sopar fou precedit d'un còctel.
- c. El president era conegut de tothom.

(Bartra (1984, p.15))

Una altra qüestió que probablement està relacionada amb els papers- θ és la inserció de la preposició *a*, en castellà, davant de certs ODs. Aquest problema el tractarem més àmpliament al sisè capítol, però de moment suposarem que només els ODs amb el paper- θ Pacient poden demanar la inserció de la preposició *a* (quan es donin les altres exigències necessàries com ara el tret [+animat], etc.).¹⁹ Observem les frases següents:

- (28) a. Juan busca *(a) Maria.
- b. Juan mató *(a) su mujer.
- c. El trueno asustó *(a) los niños.

- (29) a. Juan tienen (*a) un hijo.
b. Juan posee (*a) una gran familia.

Els ODs de (29) no són Pacients i, encara que siguin animats, no poden portar la preposició a. En els exemples de (30)-(31) la presència de la preposició diferencia els dos sentits del verb:

- (30) a. Juan quiere un hijo (=desea).
b. Juan quiere a una hija de María (=ama).

- (31) a. Juan ganó un amigo (=consiguió).
b. Juna ganó a un amigo (=vencer).

Un altre cas interessant condicionat pels papers- θ és el de les construccions nominalitzades amb complements subjectius diferents d'Agents. Considerem les frases següents:

- (32) a. La policia va perseguir el lladre (Agent).
b. En Joan odia la seva cosina (Experimentador).
c. En Pere va provocar un escàndol (Agent).
d. La seva decisió va provocar un escàndol (Causa).
e. La Maria va tallar el vestit (Agent).
f. Les tisores van tallar el vestit (Instrumental).

Quan construïm l'estructura nominalitzada, només els Agents poden aparèixer com a complements subjectius introduïts per de o per per (part de). Si el subjecte és un Experimentador, només és possible la forma de+SN, però ni les Causes ni els Instrumentals no admeten cap de les dues possibilitats:

- (33) a. La persecució del lladre per la policia
b. La persecució de la policia

- (34) a. *L'odi de la Maria per en Joan¹⁴
b. L'odi d'en Joan a la Maria

- (35) a. La provocació d'aquell escàndol per part d'en Pau
b. La provocació d'en Pau

- (36) a. *La provocació de l'escàndol per la seva decisió
b. *La provocació de la seva decisió

- (37) a. El tall del vestit per (part de) la Maria
b. El tall de la Maria

- (38) a. *El tall del vestit per (part de) les tisores
b. *El tall de les tisores

Finalment, tot i que són construccions que no impliquen regles que necessitin fer referència als papers- θ , voldriem recollir una observació de Rizzi (1985) que evidencia la conveniència de distingir papers- θ diferents. Rizzi nota que els objectes buits amb interpretació arbitrària només poden aparèixer quan el verb assigna un paper- θ diferent de Tema-2 (els exemples i la determinació dels papers- θ són de Rizzi):

- (39) a. Talvolta il direttore aiuta/punisce __ senza ragione. (Benefactiu)
b. Prima di operare, il chirurgo copre __ con un panno bianco. (Locatiu)
c. Gianni fotografa/visita __ nudi. (Tema-1)
d. Talvolta Mario spaventa/preoccupa __. (Experim.)

- (40) a. *Gianni incontra/ trova/vede __ arrabbiati.
b. *Gianni conosce __ giovani.
c. *Spesso Gianni teme/detesta/ammira __.
(Temes-2)

Tornarem a parlar d'aquesta qüestió al capítol 6.

Podem concloure, doncs, que la informació de tipus semàntic que ens donen els papers- θ no és innecessària ni supèrflua sinó que

molts processos lèxics i sintàctics estan condicionats precisament pel tipus de papers- θ que entren en joc i no només pel fet que hi hagi algun paper- θ .

3.3. RELACIONS ENTRE NIVELLS: FORMALITZACIÓ DE LES RCE

Hem vist a l'apartat anterior que les nocions de paper- θ i de tret semàntic eren nocions diferents. De "trets semàntics" semblava que n'hi havia de dues menes: els que són pròpiament inherents al nom i els que poden venir donats per les exigències lèxico-semàntiques d'altres elements. No hem decidit si aquest darrer tipus d'informació semàntica calia incloure'l dintre de l'entrada lèxica del verb, però hem rebutjat ja la hipòtesi d'identificar-los amb els papers- θ . Independentment d'això, hem constatat la utilitat del nivell temàtic, tant des del punt de vista sintàctic (com a teoria de *checking*), com des del punt de vista semàntic (la importància en certes construccions de tenir un determinat paper- θ i no un altre).

En aquest apartat formularem una proposta més explícita que relacioni tota la informació semàntica de què hem parlat fins ara i, especialment, que delimiti l'abast i el contingut de la noció de paper- θ . Finalment, establirem de quina manera i a partir de quins trets cal formular les RCE que ens permeten de passar del lèxic a l'estructura-P en un model de gramàtica com el que ens serveix de marc, el presentat a Chomsky (1984), en què no hi ha informació de subcategorització categorial a les entrades lèxiques.

3.3.1. TRES TIPUS D'INFORMACIÓ SEMÀNTICA

Ja hem dit (vg. §3.2.1.) que els papers- θ i els trets de selecció-s eren dues nocions diferents tot i que ambdues tinguessin contingut semàntic: mentre que els papers- θ eren conceptes que podríem qualificar de "relacionals", els trets semàntics, dèiem, eren trets inherents. Un paper- θ definia la relació semàntica que s'establia

entre un element amb valor predicatiu i un argument. Els trets semàntics, en canvi, eren trets inherents a l'argument.

De "trets semàntics", però, n'hi ha de dues menes, almenys: d'una banda s'ha parlat de trets com ara [+animat], [+abstracte], etc. que eren trets inherents als noms, trets que cap procés gramatical no pot canviar (deixant de banda els recursos estilístics com la personificació, etc.). En certa manera és lògic que sigui així perquè de fet són els trets més directament relacionats amb el món real, trets que es dedueixen del nostre coneixement del nostre món (i no d'un altre). Que el nom nena ha de tenir els trets [-abstracte, +animat, +humà] ho sabem perquè en el nostre món les nenes tenen totes aquestes característiques. Només situats en un món imaginar podem atorgar aquestes propietats a les cols. Podem dir, doncs, que són trets inherents al nom i que són presents a la informació semàntica de les entrades lèxiques dels noms.

Un altre tipus de trets semàntics de què hem parlat abans són els que Grimshaw i Pesetsky anomenen "trets de selecció-s". Trets com <qüestió>, <enunciació>, <exclamació>, etc.¹⁵ no són trets que es puguin considerar inherents a cap nom. Més aviat es podria parlar de "trets heretats": els arguments que es poden considerar qüestions, enunciacions o exclamacions reben aquesta possibilitat del verb. Per ells mateixos no es pot deduir, en molts casos, quin serà el valor. Això és especialment clar quan l'argument és un SN. Aquests trets, per tant, no poden ser inclosos a l'entrada lèxica de cap nom sinó que han de ser presents a les entrades lèxiques dels verbs, si cal. Són "pautes d'interpretació semàntica dels arguments". Per tal de diferenciar-los dels inherents els anomenarem *trets de selecció-s*, seguint la terminologia de Grimshaw.

Pel que fa als papers- θ , podríem dir que el seu valor de relació ens indica de quina manera un determinat argument participa en l'esdeveniment indicat pel verb (vg. Carlson (1984) per a un tractament com aquest).

3.3.2. TRETS INHERENTS AL NOM I PAPERS-θ

Ja havíem deixat clar que si bé un tret semàntic pot servir com a base --entre d'altres coses-- per a diferenciar dos papers-θ, això no vol dir que s'hagi d'identificar paper-θ i tret semàntic. Hem acceptat que els papers-θ poden exigir certes característiques semàntiques, trets inherents, als noms que han d'ocupar la posició que marquen. És a dir, que els papers-θ no només indicaran una relació entre el verb i l'argument sinó que també portaran implícits certs requeriments imposats als noms. Cal decidir ara com s'han d'integrar aquestes dues menes d'exigències.

La hipòtesi que sembla més senzilla és suposar que cada paper-θ implica uns certs trets que són els que ha de tenir el nom que ocupi la posició receptora. Aquesta informació, que pot ser representada amb trets, ha de ser a la mateixa definició del paper-θ, possiblement en el component semàntic de la gramàtica. Si, per exemple, un verb està marcat en el lèxic com a assignador del paper-θ Agent i el paper-θ Agent implica, entre d'altres, el tret [+animat], el SN a la posició de subjecte --el que correspon a aquest paper-θ-- haurà de tenir el tret [+animat]. Quan el component semàntic actua, si troba que a l'entrada del nom nucli del SN Agent no hi ha el tret [+animat], rebutjarà la frase (o la marcarà com a semànticament anòmala).

És evident, però, que un sistema lineal que presentés els papers-θ com una llista sense connexió entre els seus elements seria un sistema molt pobre explicativament i descriptiva. Ja s'ha observat que hi ha papers-θ "molt semblants" i això és una realitat que ha de ser explicitada a la gramàtica.

La nostra proposta és considerar que el sistema de papers-θ és un sistema jerarquitzat que té en compte dos factors: d'una banda, el tipus de relació semàntica entre l'assignador i el receptor, i, de l'altra, les exigències semàntiques que imposa cada paper-θ a l'argu-

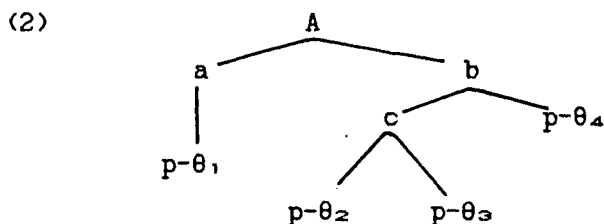
ment que el rep. La idea no és nova: Peterson (1983) presenta una hipòtesi semblant dintre de la Gramàtica de Casos, però no accepta que els trets inherents puguin determinar un Cas. De tota manera, però, només en casos molt excepcionals --fruit de processos estilístics o situats en mons irreals-- els trets que ell defineix no corresponen als trets inherents del nom. Un dels trets, per exemple, és *Sentient*, que ell defineix com a "functioning in a situation as having the quality of being alive" (p.84). En una frase com (1):

(1) James Bond broke the window with the Russian.

the Russian, tot i ser inherentment [+sentient], funciona com si fos [-sentient] i rep el Cas Instrumental (p.85).

Aquesta proposta, si bé és suggestiva, no permet d'explicar dintre de la gramàtica les frases semànticament anòmales. Efectivament, si no es fa referència als trets inherents, que són els únics que la semàntica té al seu abast, sinó a un poc explícit "funciona com a", no hi ha manera de comparar el tret exigít pel paper- θ (o pel Cas) amb cap tret obertament especificat.

La idea, però, de jerarquitzar els papers- θ segons uns trets ens sembla molt vàlida i enormement productiva. Al final del treball tornarem sobre aquesta qüestió. De moment valgui una aproximació molt breu i general. En un diagrama com (2) es reflecteix aquesta ordenació jerarquitzada:

A, a, b, c serien etiquetes que definirien conjunts naturals de papers- θ . Tant els Agents com les Causes i els Instrumentals, per exemple, es podrien incloure dintre d'una categoria més general que

podriem anomenar "Originadors". D'aquests, possiblement les Causes i els Instruments podrien formar un altre conjunt diferenciat dels Agents pel valor del tret [$\pm$ animat], entre d'altres.

Els verbs, en el lexicó, estarien marcats amb els papers- θ que poden assignar i en el cas en què puguin assignar opcionalment dos papers- θ l'entrada lèxica reflectiria aquesta doble possibilitat. Certes regles de la gramàtica, en canvi, podrien fer referència a nivells més alts en la jerarquia.

3.3.3. TRETS DE SELECCIÓ-S I PAPERS- θ

A diferència dels trets inherents als noms, els trets de selecció-s no poden ser inclosos a l'entrada lèxica del nom ja que no corresponen a una propietat intrínseca del nom, sinó més aviat a una propietat del SN (o de la categoria que sigui) íntimament lligada a les exigències semàntiques del predicat. Si la gramàtica ha de recollir aquests trets, sembla que el lloc més adequat sigui justament l'entrada lèxica de l'element predicatiu, és a dir, del verb.

En un paràgraf anterior (§3.2.2.) ens preguntàvem si realment era necessari incloure aquesta informació al lexicó però deixàvem la qüestió sense resposta. Tot seguit presentarem tres casos en què es demostra la utilitat de tenir trets de selecció-s a les entrades lèxiques, més endavant, a la segona part del treball, veurem altres construccions que depenen fonamentalment del tret de selecció-s, especialment del tret $\langle \pm$ afectat $\rangle$.

El primer enllaça amb l'anàlisi de Grimshaw que havíem presentat de les estructures interrogatives i enunciatives. Acceptant que el nivell temàtic i el de selecció-s són independents, les entrades de verbs com preguntar i afirmar inclourien, entre d'altres, els trets de (3):

- (3) a. preguntar: [Agent, Tema-<Q>]
b. afirmar: [Agent, Tema-<En>]

Els trets semàntics especifiquen la interpretació d'un dels arguments del verb, per tant han d'estar "lligats" al paper- θ corresponent a aquest argument --recordem que no hi ha selecció categorial--. Com ja havíem dit, la incorporació d'aquest tret, connectat amb una posició argumental, ens permet de mantenir un únic paper- θ per als complements de tots dos tipus de verbs i, alhora, de justificar la diferent interpretació semàntica que tenen. Hi ha, però, altres avantatges que semblen més importants.

L'estructura formal dels arguments Tema dels verbs de (3) tant pot ser un SN com una frase. Pel que fa al SN no hi ha cap problema ni cap diferència entre ambdós verbs. Però si l'argument té forma oracional, els arguments que apareixeran a la posició de COMP (quan sigui una frase amb temps) seran diferents. Mentre que el verb preguntar, amb un complement <Q>, demana una F introduïda per un COMP [+qu-], els complements d'afirmar tindran un COMP [-qu-]. Donat que els papers- θ són idèntics per a tots dos verbs, només si s'especifiquen aquests trets semàntics es pot donar compte de la tria de COMP. Al final d'aquest capítol demostrarem la inviabilitat de les altres alternatives i exposarem els mecanismes a través dels quals s'articula aquesta relació.

El segon i el tercer cas que abonen la hipòtesi d'incorporar els trets de selecció-s al lèxicó serà el tema d'estudi del capítol 4. Apuntarem ara, breument, les línies generals de l'argumentació.

Hi ha un tipus de construccions, els anomenats "predicats complexos", que estan formades per un verb més un objecte i que presenten unes característiques que les diferencien de les altres estructures transitives. Pertanyen a aquest tipus els exemples de (4):

- (4) a. La Maria donava empentes a en Pere.
b. En Joan feia carícies a la nena.
c. La meva veïna tenia odi a la portera.

El conjunt V+N té un correlat en un verb simple amb la mateixa arrel del nom objecte de (4): empènyer, acariciar i odiar. Els verbs que formen les frases de (4) pertanyen a un grup força reduït de verbs que coincideixen en totes les llengües: són verbs amb un significat molt vague i sovint gramaticalitzat. El nom que apareix a la posició de l'objecte acostuma a anar sense determinant o, com a molt, amb un determinant indefinit.¹⁶ Una de les característiques més peculiars d'aquestes construccions és que el nom objecte no pot ser desplaçat del costat de la forma verbal: ni interrogat, ni extraposat, etc. Es comporten com si formessin amb el verb una única unitat lèxica, cosa que coincideix perfectament amb el valor semàntic unitari que intuïtivament s'atorga a tot el conjunt.

En italià existeix una construcció que presenta les mateixes característiques que els predicats complexos. En aquest cas, però, l'element íntimament lligat al verb no és un N sinó un adverbí.¹⁷ Aquí la unitat semàntica és encara més evident perquè sovint el significat de la forma complexa no és componencial:

- (5) a. Gianni ha messo su il caffè.
'En Joan ha posat a sobre el cafè'
(En Joan ha posat el cafè al foc)
- b. Perché hai tirato fuori questo argomento?.
'Per què has tirat fora aquest tema?'
(Per què has tret aquest tema?)
- c. Quel bambino veniva su troppo viziato.
'Aquell nen venia amunt massa aviciat'
(Aquell nen creixia massa aviciat)

Tant el N objecte de (4) com l'adverbí de (5) són elements que "omplen" un dels "forats" argumentals del V: donar, fer i tenir són verbs transitius amb un objecte Tema i els N que apareixen al seu costat ocupen precisament aquesta posició. En el cas dels adverbis,

també corresponen a una de les posicions de l'estructura argumental de V: mettere, tirare i venire demanen un "complement de lloc" que aquí és representat per la forma adverbial.

Assumim ara (ho argumentarem detalladament al proper capítol) que l'estructura d'aquestes construccions és la de (6):^{1e}

(6) [_F SN [_{SV} [_V· [_V V + (N, Adv.)] (prep) SN]]]

La unió en una única peça lèxica del V i el N/Adv. s'ha de produir abans de l'estructura-P, per tant, al component lèxic. La regla lèxica --productiva o de redundància-- que donarà compte de la forma complexa haurà d'estar motivada per algun factor. La idiosincràsia d'aquestes construccions ens obliga a restringir la seva aplicació a uns casos molt determinats. La nostra proposta és que sigui precisament un tret semàntic lligat al paper-θ de la posició de l'objecte o de l'adverbi el que determini l'aplicació de la regla.

De fet, no és difícil trobar una propietat comuna a tots dos arguments. Ruwet (1983) diu que els N dels predicats complexos --com el de les expressions idiomàtiques-- estan mancats d'*autonomia referencial*. Pel que fa als adverbis, es podria ampliar aquesta noció a l'absència de valor deíctic que caracteritza les formes que estudiem, contrastant amb el valor positiu d'aquest tret que habitualment tenen. Anomenem aquesta propietat semàntica comuna a un argument dels predicats complexos i de les construccions italianes amb adverbi "propietat-⟨μ⟩".

Les entrades lèxiques dels verbs donar, fer, tenir, mettere, etc. inclouran aquest tret ⟨μ⟩ lligat a un paper-θ (el Tema en el cas de donar, etc. i al Direccional en el cas de mettere, etc.). Com que aquests verbs també poden portar complements que no tenen aquest tret (en els casos "normals") es pot pensar que és un tret bivalent, ⟨±μ⟩. La regla lèxica que uneix el verb i l'argument Tema o Direccional només s'aplicarà si el valor triat és ⟨+μ⟩.

Aquesta solució ens permet de no ampliar el nombre de papers- θ i d'eliminar el paper- θ "#" (quasi-argument) que Chomsky (1981) proposava per als objectes de les expressions idiomàtiques. Simultàniament, donem compte del fet que aquests arguments, tot i que no tenen autonomia (ni referencial ni sintàctica), ocupen una de les posicions exigides per l'estructura argumental del verb al qual s'adjunten.

Concloem, doncs, que efectivament el nivell dels papers- θ i el de la selecció-s són dos nivells diferents i necessaris. Els tres casos que hem estudiat ens ho confirmen i ens fan veure que la connexió entre ells ha de ser molt estreta: els trets semàntics fan referència a la interpretació que ha de rebre un determinat argument i, a més, són un punt fonamental per a l'explicació d'alguns fenòmens sintàctics relacionats amb aquests arguments. Els trets semàntics, per tant, hauran d'estar "lligats" a un paper- θ de l'estructura argumental del V, presents a l'entrada lèxica.

3.3.4. FORMALITZACIÓ DE LES RCE

En aquest punt ja estem en condicions de decidir en quins trets es basen les RCE. Recordem que Pesetsky (1982) havia reformulat la hipòtesi de Grimshaw (1979) i (1981) segons el model GB i proposava que les RCE s'havien de formular sobre els trets de selecció-s. Com ja s'ha indicat a l'inici del capítol, Chomsky (1984) les formula sobre papers- θ però no explica per què.

La nostra hipòtesi és que les RCE es basen en totes dues nocions. El fet que els trets de selecció-s apareguin lligats a un paper- θ fa que calgui tenir en compte tots dos nivells. De fet, però, probablement no tots els papers- θ inclosos a les entrades lèxiques necessitaran estar lligats a un tret de selecció-s. Es podria pensar que cada paper- θ té un tret semàntic connectat, però en molts casos podria resultar redundant. Considerem més detalladament la qüestió.

Si suposéssim que les RCE es basen en trets de selecció-s sorgirien immediatament una sèrie de problemes tècnics considerable. Quins trets semàntics caldria lligar al paper-θ Agent o Pacient, per exemple? Quin tret semàntic podria portar una Meta o un Origen? Si apel·lem a les *categories ontològiques* de Jackendoff (1983) podrem dir que els Agents i els Pacients estan lligats a un tret <cosa> (*thing*), les Metes i els Direccionals a <llocs> o <camins> (*place, path*). Jackendoff (1983, pp.67-68), per exemple, analitza una frase com (7) tal com es veu a (8):

(7) The man put the book on the table.

(8)
$$\left[\begin{array}{l} \text{EVENT} \\ \text{PUT} \left(\left(\begin{array}{l} \text{THING} \\ \text{THE MAN} \end{array} \right), \left(\begin{array}{l} \text{THING} \\ \text{THE BOOK} \end{array} \right), \left[\begin{array}{l} \text{PLACE} \\ \text{ON} \left(\begin{array}{l} \text{THING} \\ \text{THE TABLE} \end{array} \right) \end{array} \right] \right) \end{array} \right]$$

Segons ell:

"(...) every major phrasal constituent in the syntax of a sentence corresponds to a conceptual constituent that belongs to one of the major ontological categories." (p.67)

Però per als complements preposicionals d'origen, lloc o direcció caldria suposar que existeixen trets semàntics diferents per a cada un. Si els trets semàntics fossin exactament "lloc", "direcció", etc., la noció de paper-θ i la de tret semàntic es farien equivalents i per tant redundants. Si, en canvi, tots fossin "llocs" o "locacions", o alguna cosa semblant, no hi hauria manera d'explicar l'aparició d'una preposició o d'una altra.

Nosaltres acceptem, com a hipòtesi mínima, que només en els casos en què sigui estrictament necessari s'inclouran a les entrades lèxiques uns trets semàntics lligats a un paper-θ. Les RCE es formularan sobre papers-θ i si els paper-θ porta algun tret connectat caldrà també tenir-lo en compte. Vegem-ne alguns exemples.

Sembla que es pot afirmar que, per al català, la RCE dels Agents i dels Pacients és SN. Per al castellà els Pacients també seran SNs, encara que quan aparegui a la posició d'objecte pugui portar la preposició *a*. Aquesta preposició caldrà inserir-la en algun moment de la derivació, després de l'estructura-P. D'aquesta manera donem compte de la forma de SN que té aquest argument quan és subjecte d'una passiva sense haver de postular regles d'elisió de material lèxic bàsic.¹⁹ Els Direccionals i els Orígens tindran respectivament una RCE *a*+SN i *de*+SN. En aquest cas sí que cal incloure la preposició *a* la RCE perquè el paper- θ no prové només de la preposició sinó del verb i de la preposició composicionalment.

Vegem ara com es resolen formalment els casos que hem presentat a l'apartat anterior per justificar la utilitat dels trets de selecció-s. Pel que fa a la qüestió dels complements interrogatius i enunciatius, havíem dit que un verb com preguntar tenia un Tema-<Q> i que afirmar tenia un Tema-<En>. Quan els complements d'aquests verbs eren una frase es diferenciaven perquè en el primer cas el complementitzador era un element [+qu-] i en el segon era [-qu-]. Aquesta característica no pot derivar de cap subteoria de la gramàtica, és absolutament idiosincràtica de cada peça lèxica.²⁰ Sembla que el lloc més adequat per a donar-ne compte sigui el lèxic. Nosaltres proposem que sigui precisament en aquest punt, en el pas del lèxic a la sintaxi, on quedí determinada aquesta tria: si la RCE de Tema-<Q> és F' amb COMP [+qu-] i la de Tema-<En> és F' amb COMP [-qu-] el problema queda resolt. Un verb com dir, que accepta totes dues menes de completives, anirà marcat amb un Tema-<Q>/<En>.

Pel que fa als predicats complexos i als verbs italians amb adverbi, havíem dit que els arguments Tema i Direccional, respectivament, anaven marcats amb un tret semàntic que hem anomenat <+ μ > i que era el que feia actuar la regla lèxica que formava el mot complex. També aquesta vegada és imprevisible quina haurà de ser la peça lèxica concreta que ocupi la posició del Tema o del Direccional, però és cert que no pot ser una qualsevol. Una solució és suposar que a l'entrada lèxica dels verbs simples, on tindrem els papers- θ marcats amb el tret

semàntic i la referència a la regla lèxica, hi haurà una especificació que indiqui quin element o quin tipus d'elements poden aparèixer en aquella posició.

El verb mettere, per exemple, portaria un Direccional- $\langle \pm \mu \rangle$. Si es tria el tret $\langle -\mu \rangle$, la RCE del Direccional serà l'habitual ($\alpha + SN$ o adverb de direcció); si el tret triat és $\langle +\mu \rangle$, caldrà especificar que, per a aquest verb, la RCE de Direccional- $\langle +\mu \rangle$ és su.

En el cas dels predicats complexos, l'entrada del verb fer, etc. inclourà un paper- θ Tema- $\langle \pm \mu \rangle$. Si és $\langle -\mu \rangle$ la RCE serà l'habitual per als Temes; si és $\langle +\mu \rangle$ caldrà formular una RCE per a cada cas de manera que només s'hi puguin inserir els elements adequats. L'especificació pot ser una llista dels noms que admet cada verbs o bé, cosa que sembla factible, el conjunt de propietats que han de tenir tots aquests elements. Tornarem sobre aquesta qüestió al capítol 4.

Podem concloure, doncs, que el nivell més adequat per a formular les RCE és el nivell temàtic present a les entrades lèxiques de tots els verbs. Quan els papers- θ estiguin lligats a un tret de selecció-s, la RCE haurà de tenir en compte totes dues informacions. Si el nivell de subcategorització categorial no existeix i l'estructura-P és una projecció de les propietats lèxiques dels nuclis, aquesta és la manera més simple de donar compte del pas del lèxic a la sintaxi. Limitar les RCE als papers- θ implicaria haver de distingir, sense fonaments sintàctics (ni, probablement, de cap altra mena) molts papers- θ , de manera que la teoria esdevindria absolutament *ad hoc* i buida de força explicativa. Carregar tot el pes de les RCE sobre la selecció-s ens obligaria a proposar un ventall molt ampli de trets semàntics que en cap cas no arribarien a donar compte de totes les possibilitats estructurals del sistema de complementació de les llengües naturals. Admetem, per tant, que les RCE "veuen" tant el nivell temàtic com el de selecció-s.

NOTES (capítol 3)

1. Van ser Katz - Postal (1964) els qui van formular aquest principi, l'anomenada *hipòtesi de Katz i Postal*, que regia la TE. De fet, la Semàntica Generativa va respectar sempre aquesta hipòtesi i la va portar fins a les últimes conseqüències. Per a una visió completa d'aquesta evolució a la GGT, vg. Newmeyer (1980) i J. Fodor (1980).
2. Vg. concretament els treballs de Chomsky (1970) i (1972) i el de Jackendoff (1972).
3. Fillmore (1971, p.197), per exemple, no accepta que els Casos tinguin res a veure amb les propietats dels noms:

"El concepto de Caso no tiene nada que ver con *propiedades de los nombres*, sino con relaciones o metarrelaciones que guardan los nombres con el resto de la cláusula en que aparezcan."

Però anteriorment (Fillmore (1966) i (1968)) havia definit alguns Casos fent referència al caràcter [+animat] del nom.
4. Possiblement en el mateix punt on s'expliqui l'anomalia de frases com:

(i) ! El meu cosí solter és casat amb la Pepa.
(ii) ! En Joan va parir una nena de tres quilos.
5. En aquest sentit estem d'acord amb l'afirmació de Palmer (1976, p.132):

"It is difficult, if not impossible, then to define *actor* and *goal* in purely semantic terms."
6. Grimshaw i Pesetsky parlen d'un valor *proposició*, diferenciant-lo de *qüestió* i d'*exclamació*. Potser fora més adequat parlar d'un valor *enunciatiu*, si s'ha d'oposar a *qüestió* i a *exclamació*, perquè en realitat aquests dos valors també poden ser *proposicionals*.
7. Tot i que superficialment les clàusules de (7) són subjectes, segons la proposta de Belletti - Rizzi (1985) naixerien a la posició d'objecte. Vg. també Stowell (1981).
8. La necessitat d'una distinció entre exclamatives i interrogatives, però, no és del tot clara. Fabra (1956, p.97) inclou les exclamatives dintre de les *proposicions interrogatives*. Per a un estudi sobre algunes construccions exclamatives en català, vg. Solà (1972)
9. Rigau (1984) ha demostrat el valor [+qu-] de l'element *si*: "*Si* és un element interrogatiu no-nominal, un quantificador de modalitat" (p.251).

10. Bosque (conf. a l'INB "Montserrat" de Barcelona, nov.1985) va suggerir la possibilitat d'analitzar les construccions del tipus de (20a) com a F' amb un COMP = los platos que.
11. La jerarquia temàtica proposada per Carrier-Ducan (1985, p.7) --que ell connecta amb una jerarquia de Cas-clític per al Tagal-- és la següent: Agent - Tema - Meta/Origen/Locatiu.
12. Vg., a més de les referències citades, Levi (1978), Randall (1984a), Pesetsky (1985), de Miguel (1986), ...
13. Per a un estudi actual de la qüestió remetem al treball de Lois (1982) i a la bibliografia que cita.
14. Jaeggli (1984) observa també aquest fenomen i dona exemples com aquest, citant Jackendoff (1977, pp.92-93) que, a la seva vegada, atribueix a Hornstein (1975). En el cas de la passiva oracional Jaeggli proposa una transmissió del paper- θ extern al sufix passiu del verb (-en en anglès). Respecte a la passiva nominal --les construccions (a) dels nostres exemples-- diu:

" θ -role transmission is not available in passive nominals since they lack the passive suffix. Acceptable by-phrases are interpreted, then, with one unique thematic relation, Agent, assigned by default (perhaps at LF)." (p.20)

cosa que, evidentment, només és possible quan el paper- θ de l'argument extern també és Agent.
15. Pesetsky (1982, p.201) preveu l'existència d'altres trets de selecció-s: proposa un tret <Terme> (o <Objecte>) que tindria una RCE = SN, i un tret <Quantificador>. Sembla que el tret <Terme> fa referència als objectes físics. En aquest cas la diferència entre els trets semàntics inherents i els de selecció-s quedaria molt diluïda.
16. No entrem ara en la qüestió de si es tracta d'un N, d'un N' o d'un SN. En tornarem a parlar al capítol 4.
17. Aquesta construcció és formalment semblant a les construccions amb partícula de l'anglès, però les seves propietats estructurals no són idèntiques. La nostra proposta la donem com a vàlida exclusivament per a l'italià. Vg. § 4.1.2.
18. Com veurem al capítol 4, aquesta hipòtesi pot incloure també les expressions idiomàtiques del tipus *buscar les pessigolles*, *fer figa* o *somiar truites*.
19. Pel que fa a l'Agent (i a l'Experimentador), probablement no seria necessari postular una doble RCE: SN / per+SN per donar compte dels complements de la passiva. Si s'acceptés que els "complements

agents" de les passives no és un complement subcategoritzat, el paper- θ el rebria de la preposició, de manera que l'argument pròpiament Agent (o Experimentador), l'objecte de la preposició, ja seria un SN.

20. Vg. Rigau (1984, p.249).

CAPÍTOL 4

ESTUDI D'UNS CASOS CONCRETS:

LES CONSTRUCCIONS ITALIANES AMB PARTÍCULA I ELS PREDICATS COMPLEXOS

"Il faut beaucoup de philosophie pour
savoir observer une fois ce qu'on voit
tous les jours."

(J.J. Rousseau)

En aquest capítol' voldríem demostrar amb dos exemples concrets com pot funcionar el sistema de trets de selecció-s lligats als papers- θ que hem presentat en el capítol anterior. Aquests no són els únics casos que veurem al llarg d'aquest treball, però ens ha semblat interessant considerar-los separatament dels altres perquè manifesten unes particularitats que ens permetran d'entrar una mica en un camp on es relacionen el lèxic, la sintaxi i la semàntica.

Les dues construccions de què ens ocuparem seran, d'una banda, al §4.1., les estructures italianes formades per un verb i una partícula adverbial que funcionen com una sola unitat semàntica. Al §4.2. estudiarem els predicats complexos: estructures amb un verb com *donar*, *fer*, etc. més un complement nominal que també es poden considerar unitats semàntiques (moltes d'aquestes construccions equivalen a un verb simple lèxicament relacionat amb el nom objecte). Finalment, al §4.3., presentarem una solució vàlida per a les dues construccions.

4.1. CONSTRUCCIONS ITALIANES AMB PARTÍCULA: ESTRUCTURA BÀSICA

En italià existeix un tipus de construccions que tenen la forma que exposem a (1):²

(1)	V	partícula	(SN)
	mettere	su	il caffè
	portarsi	dietro	le chiavi
	pensarci	su	

on, intuïtivament, s'entén que la partícula està d'alguna manera lligada al verb i no pas al SN (quan n'hi ha algun) i que forma amb el

verb una unitat significativa. En un cert sentit recorden les construccions amb *particle* de l'anglès. Malgrat l'ús freqüent, si més no en un nivell col·loquial, aquestes estructures han estat gairebé sistemàticament ignorades per les gramàtiques i no totes es poden trobar als diccionaris. Vegem alguns exemples d'aquestes estructures (donem entre parèntesis una traducció no-literal de la forma verbal):³

- (2) a. Metti su il caffè. (posar el cafè al foc)
b. In tre giorni ho messo su due chili.
(engreixar-se)
c. Da quando si è sposato, Gianni ha messo su una bella pancia. (posar panxa)
d. Mettiamo su un disco? (posar un disc)
e. Paolo ha messo su casa. (instal·lar)
- (3) a. Tira fuori una pentola grande. (treure)
b. Perché hai tirato fuori questo argomento?
- (4) a. Butta giù quel boccone! (empassar-se)
b. L'acqua bolle. Butta giù la pasta. (tirar)
c. Questa faccenda mi butta giù. (deprimir)
d. "No ragazzo no, non buttarmi giù come se fossi una bambola". (llençar?)
- (5) a. Che tempesta! Veniva giù come Dio la mandava.
(caure (molta pluja))
b. Quel bambino veniva su troppo viziato. (créixer)
c. Non ce la faceva a venir fuori da quella crisi.
(sortir-se'n)
d. Forse potrà venir fuori veramente qualcosa di straordinario.*⁴ (sortir)
- (6) E' vero. Hai ragione. Ci penserò su. (reflexionar)
- (7) a. Bevi un po' di cognac. Ti tirerà su. (animar)
b. Dai! Tirati su! (animar-se)

- c. Tira su/giù le tapparelle. (pujar/baixar)
- d. "Più lo mandi giù, più ti tira su" (com més en beus/te n'empasses, més t'anima -es tracta d'un anunci de cafè-)

- (8) a. La prima attrice si farà avanti.* (avançar-se)
- b. Ti sei portata dietro le chiavi? (emportar-se)
- c. Di queste case ne va giù qualcuna tutti gli anni.* (caure, tirar a terra)

El que nosaltres hem anomenat molt vagament "partícules" en general són adverbis (dietro, giù, avanti, etc.) o bé formes que tenen la doble possibilitat de funcionar com adverbis o com preposicions (su). Una mica per comoditat i una mica per seguir la tradició, parlarem d'adverbis, tenint en compte que també es podria parlar de *preposicions intransitives*, com ja va suggerir Emonds (1972).

4.1.1. ESTRUCTURA BASICA

El fet d'anomenar adverbis aquestes partícules ja pressuposa una certa anàlisi o, més ben dit, el rebuig d'una certa anàlisi: que la partícula i el SN adjacent formin un constituent. Tot seguit presentarem tres possibles estructures per a aquestes construccions i analitzarem la seva validesa. Les estructures són les de (9):

- (9) a. [V · V [s_{adv} ADV SN]]
- b. [V · V [s_{adv} ADV] SN]]
- c. [V · [V V ADV] SN]

Pel que fa a (9a), és intuïtivament clar que no és l'estructura adequada, i aquest ha estat el nostre punt de partença. De tota manera, cal justificar sintàcticament aquesta afirmació. De fet, aquesta no seria una estructura impossible en altres casos amb la mateixa partícula. Vegem, per exemple, les frases de (10):

- (10) a. Vado su Montello.
b. E' fuori città.
c. Andiamo dietro gli alberi.

Però a les nostres construccions no es pot considerar que (9a) sigui una anàlisi correcta, primer perquè si tinguéssim un únic sintagma ens faltaria un SN que omplís la posició d'objecte reclamada pel verb:

- (11) *Metti [su il caffè]
METTERE: ((Agent) Pacient Direccional)

En tots els casos en què el verb fos transitiu, si l'adverbi i el SN formessin un únic constituent es violaria el Principi de Projecció.

En segon lloc, cal observar que en aquests casos, quan la partícula és su i per tant podria ser una preposició, mai no tenim una preposició articulada. Si, com diu Rizzi (1984), aquesta regla només s'aplica si la preposició c-comanda l'article (és a dir, quan a un cert nivell forma un constituent amb el SN que inclou l'article), s'ha de deduir que aquí formen part de dos constituents diferents:

- (12) a. Metti sulla torta un po' di panna.
b. *Metti sulla torta.

El tercer argument està relacionat amb la pronominalització: el SN pronominalitza amb un clitic d'acusatiu. Mai no es pot pronominalitzar l'adverbi més el SN com si fos un veritable complement adverbial o preposicional:

- (13) a. Il caffè! Non mi sono ricordata di metterlo su!
b. *Il caffè! Non mi sono ricordata di metterci!

- (14) a. camminare sul ponte ---- camminarci
b. camminare sul ponte ---- *camminarlo

Encara una altra evidència que mostra la diversa estructura de les seqüències [V su SN]: aquests casos que estem estudiant no es poden coordinar amb estructures on la partícula i el SN formin un únic constituent:

- (15) a. *Metti su il caffè e sulla torta un po' di panna.
b. *Un po' di panna mettila sulla torta e su il caffè.

I, finalment, un altre argument contra l'estructura (9a) és que, si l'adverbi/preposició formés un únic constituent amb el SN, en frases com les de (16) es donaria *preposition stranding*, que en italià no existeix, almenys en aquesta forma:⁶

- (16) Cosa hai messo su __ ?

Aquests cinc arguments ens demostren que, efectivament, no es tracta d'un únic constituent sinó d'un element adverbial i d'un SN objecte que són independents entre si. Cal preguntar-nos ara quin és l'estatus d'aquests adverbis. Hi hauria dues possibilitats: una fóra considerar-los un argument del verb, un SAdv, com a (9b), i l'altra pensar que es tracta d'una partícula d'alguna manera unida al verb, com a (9c).

Recordem l'estructura que proposàvem a (9b):

- (9b) [V. V [sAdv ADV] SN]]

D'arguments a favor de (9b) en tenim. N'hi ha prou a observar que tots els verbs que formen part de les construccions de (2)-(8) són verbs que subcategoritzen un element preposicional que indica lloc (de direcció o de posició). En alguns casos, com mettere, la presència lèxica d'aquest argument és obligatòria:

- (17) *Ho messo il libro __.

Altres vegades pot ser sobreentès pel context discursiu o per raons pragmàtiques:

- (18) a. Vado a cena da Claudia. Vorrei portare un po' di vino.
b. (Già da Claudia) Tieni, ho portato del vino.

Es podria pensar, doncs, que aquest element adverbial ocupa precisament la posició del complement de lloc, perquè, a més a més, en general no pot aparèixer un altre SP amb el mateix valor, com es pot veure a (19), si no és que s'usa l'adverbi amb un valor pleonàstic com a (20):

- (19) a. ??Metti su il caffè sul fuoco.
b. ??Manda giù il boccone allo stomaco.

- (20) a. I veneziani vanno sempre su in montagna.
b. L'ho visto giù in cantina.

En alguns casos sembla possible però en realitat es tracta de dos complements amb valor diferent:

- (21) a. Tira fuori (Dir.) una pentola dall'armadio (Or.)
b. Non è venuta fuori (Dir.) da quella crisi (Or.)

Però hi ha altres proves que ens fan rebutjar aquesta hipòtesi. Una estructura com la de (9b) violaria el Principi d'Adjacència del Cas perquè entre l'assignador (el verb) i el SN marcat amb Cas hi hauria un altre element. És cert que l'italià permet la presència d'un adverbi entre els dos elements, però aquest adverbi no pot realitzar cap dels papers- θ exigits pel verb. Vegem els exemples de (22), on el SN objecte pot rebre Cas perquè l'element del mig no és exigut lèxicament:⁶

- (22) a. Con Lorenzo beviamo sempre (del) vino buono.
b. Quella sua amica ti racconterà con voce tragica
le sue solite disgrazie.
c. Maria dice in continuazione le stesse cose.

En els nostres casos, en canvi, ja hem vist que l'adverbi correspon a l'argument locatiu demanat pel verb i, per tant, l'assignació de Cas es bloquejaria.

Una segona evidència contra (9b) és que no es pot canviar l'ordre dels elements. Normalment l'ordre dels complements en italià és primer el SN objecte i després els complements preposicionals, cosa que es justifica precisament pel Principi d'Adjacència del Cas. És veritat, però, que de vegades, sobretot si el SP és un adverbí, l'ordre pot invertir-se tal com es veu a (23)-(24):

- (23) a. Porta su le tue cose.
b. Metti fuori le scarpe.

(24) a. Porta le tue cose su.
b. Metti le scarpe fuori.

Potser l'ordre adverbi - SN quan l'adverbi és en una posició argumental es pot explicar per una regla estilística que canvia l'ordre i que s'aplica per raons d'eufonia o de *pesantor* ("heaviness") del SN (*pesantor* relativa a la *lleugeresa* de l'adverbi). A les nostres construccions mai no és possible l'ordre de (24) amb una lectura idiomàtica:

- (25) a. *Metti { il caffè } su.
          { pancia   }
          { casa   }
b. *Tira { una pentola grande } fuori.
          { questo argomento }
c. *Butta { quel boccone } giù.
          { la pasta   }

Sembla, doncs, que la relació entre el verb i la partícula és molt més forta de la que existeix entre un verb i un seu argument. Hi ha altres proves que ho confirmen.

A diferència del que passa en els casos en què hi ha un veritable argument, aquests adverbis no es poden sotmetre a cap tipus de moviment: ni la interrogació ni la dislocació:

- (26) a. *Dove hai messo il caffè? -Su.
b. *Dove hai tirato la pentola? -Fuori.

- (27) a. Dove porto le mie cose? -Su.
b. Dove metto le scarpe? -Fuori.

- (28) a. *Su, ho messo il caffè.
b. *Fuori, ho tirato la pentola.

- (29) a. Su, ho portato le mie cose.
b. Fuori, devi mettere le scarpe.

I, finalment, a diferència dels veritables arguments, aquests "complements" no poden ser pronominalitzats:

- (30) a. *Ci ho messo il caffè (su).
b. *Ci ho tirato la pentola (fuori).

- (31) a. Su, ci porteremo le tue cose, cara. Le mie resteranno qui sotto.
b. Fuori, metteci due piantine, così l'ingresso sarà più allegro.

Podem concloure, per tant, que els adverbis dels exemples de (2)-(8) no són el nucli de cap SAdv. (o SP) que tingui com a complement el SN, però no són tampoc un argument del verb en el sentit estricte del terme. Sembla, més aviat, que formin conjuntament amb el verb una única unitat lèxica complexa.

Aquesta és justament l'anàlisi que proposem a (9c), que repetim a continuació per facilitar la lectura:

(9c) [v. [v V ADV] SN]

Amb aquesta estructura es poden explicar tots els fets que hem vist fins ara: quan el verb és transitiu el SN apareix com l'objecte d'un verb complex i, per tant, pot rebre Cas sense violar la Condició d'Adyacència i pot pronominalitzar amb un clític d'acusatiu. El fet que la partícula estigui unida al verb gairebé com si fos un sufix explica la seva immobilitat, la impossibilitat de formar una preposició articulada en el cas de su i la impossibilitat de pronominalitzar. A més, com veurem més endavant, es pot considerar que també en aquesta posició pot "omplir" un dels "forats" de la graella- θ del verb, és a dir, la necessitat del verb de tenir un complement de lloc que no pot aparèixer una altra vegada com a SP.

Però, a més de tot això, les dades semàntiques ens condueixen a la mateixa conclusió. En la major part dels casos, la unió d'aquests dos elements presenta unes característiques que fan que se'ls pugui considerar una unitat semàntica. En primer lloc, el significat pot ser generalment expressat per una unitat lèxica simple:

(32) venire su = crescere
venire giù = cadere
tirare giù = abbassare
venire fuori = uscire

Quan l'estructura és transitiva, el tipus d'objecte que poden portar no és el mateix que el que pot portar el verb tot sol:

(33) a. mettere su { casa / un disco / pancia
                          { *libri / *una tovaglia / *le lenzuola
b. mettere { una casa su (sulla collina)
                          { un disco su (sullo scaffale)
                          { la pancia su (sulla sabbia)
                          { un libro su (sulla libreria)
                          { una tovaglia su (sul tavolo)
                          { le lenzuola su (sul letto)

Concloem, doncs, que l'adverbi que es troba en aquestes estructures forma part, junt amb el verb, d'una única unitat lèxica complexa.

4.2.1. KAYNE (1984c): LES CONSTRUCCIONS AMB PARTÍCULA DE L'ANGLÈS

En aquest punt voldríem fer referència al treball de Kayne (1984) sobre les partícules de l'anglès. En primer lloc s'ha de dir que hi ha una diferència clara entre les construccions amb partícula de l'anglès i les italianes. Mentre que l'anglès permet que l'objecte aparegui entre el verb i la partícula, en italià aquesta possibilitat no hi és:

- (40) a. John looked the information up.
b. John looked up the information.
(Kayne (1984c, p.1))

- (41) a. *Gianni ha messo il caffè su.
b. Gianni ha messo su il caffè.

Sembla, doncs, que l'anglès i l'italià són, en aquest aspectes, substancialment diferents. Ara no podem presentar amb detall tota l'argumentació que dóna Kayne per justificar que l'anàlisi de les estructures de (40) és la que es veu a (42):

- (42) a. ... V [SN Prt]
b. ... V [[e]_i Prt] SN_i

El que en aquests moments ens interessa del seu treball són els contraarguments que ell dóna per a l'anglès a una anàlisi com la que nosaltres proposem per a l'italià. Segons Kayne, una anàlisi on el verb i la partícula s'han unit per formar una única unitat lèxica no

és una anàlisi correcta per a l'anglès. Per a l'italià, en canvi, ens sembla que els seus contraarguments no són vàlids.

En primer lloc, segons Kayne, una anàlisi com la de (9c), que reproduïm novament per agilitzar la lectura

(9c) [_v · [_v V ADV] SN]

no és possible perquè altrament no s'explicaria per quin motiu els morfemes flexius s'afegeixen al verb i no al complex verbal:

- (43) a. *Gianni [mette su+rà] il caffè.
b. Gianni [mette+rà su] il caffè.

Però aquest argument es pot rebatre fàcilment. En efecte, hi ha molts casos de noms compostos que tenen la flexió interna:

- (44) mezzaluna - mezzeluna - *mezzaluna
cassaforte - casseforti - cassaforti
capostazione - capistazione
divano letto - divani letto

A més, en els casos de *reestructuració*, en el sentit de Rizzi, els morfemes flexius i els clítics s'uneixen al primer element de la forma complexa:

- (45) a. Gianni [gli voleva parlare]
b. *Gianni [gli vole- parlare+va]

- (46) Gianni ha detto di [voler+la leggere]

En segon lloc, Kayne rebutja aquesta estructura perquè contràriament no s'explicaria la impossibilitat de les construccions angleses de tenir un objecte pronominal⁷; en italià, però, és perfectament possible:

(47) *John looked up it. (Kayne (1984c, p.31))

(48) a. Portati dietro questo.
Portatelo dietro.

b. Tira fuori questo.
Tiralolo fuori.

c. Questa notizia ha tirato su lui, ma non me.

En anglès, les construccions amb partícula no admeten una oració reduïda (*small clause*) a la posició del complement (Kayne (1984c, p.31)):

(49) */? They're trying to make out John a liar.

En italià, en canvi, no ens sembla impossible:

(50) a. La pillola devi mandarla giù intera.

b. La roba se l'è portata dietro sporca.

I si el subjecte superficial dels verbs ergatius neix a la posició d'objecte, tenim també els exemples de (51):

(51) a. Il bambino veniva su troppo viziato.

b. Ne è venuta fuori un po' malmessa.

Finalment, Kayne observa que en anglès, quan una partícula està realment unida al verb formant una unitat lèxica, és a dir, quan es deriva morfològicament, no es pot afegir cap modificador de la partícula; quan no formen una única unitat, és possible el modificador:

(52) a. ?John looked right up the information.

b. *John right upended the rocking chair.

(Kayne (1984c, p.32))

En italià generalment també és impossible en els nostres casos, encara que de vegades el resultat no és absolutament estrany; probablement és factible quan la lexicalització encara no s'ha fixat del tot:

- (53) a. *Gianni ha messo molto su casa.
b. *Gianni ha tirato molto fuori una pentola.
c. *Gianni si è portato proprio dietro le chiavi.

- (54) a. ?Quella storia mi ha buttato molto/proprio giù.
b. ??/* Tira molto/proprio su le tapparelle.

Aquesta gradació està relacionada amb la possibilitat d'aquestes estructures d'admetre l'ús intensificador de l'adverbi mitjançant la seva repetició:⁹

- (55) a. *Gianni ha messo su su casa.
b. *Gianni si è portato dietro dietro le chiavi.
c. *Tira fuori fuori una pentola.
d. ?Quella storia mi ha buttato giù giù.
e. ??/*Tira su su le tapparelle.

Concloem, doncs, que l'anàlisi que hem presentat, és a dir, la representada a (9c), on el verb i l'adverbi formen una unitat lèxica complexa, és essencialment correcta i que els problemes que exposa Kayne per a una estructura aparentment similar de l'anglès no es poden estendre a l'italià. D'això es pot deduir que es tracta efectivament d'una similitud només aparent i que en realitat són estructures amb propietats diferents.

4.1.3. NIVELL D'APLICACIÓ DE LA REGLA

Admès que l'estructura de les construccions que estudiem és la de (9c), que repetim a (56),

(56) [_v·[_v V Adv.] SN]

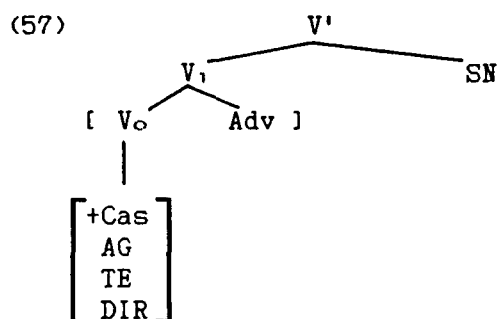
cal decidir a quin nivell de la gramàtica es produeix la unió del verb i l'adverbi en una unitat lèxica complexa.

No es pot suposar que la regla d'unió actuï a l'estructura-S o encara més tard perquè moltes de les propietats sintàctiques deriven precisament d'aquesta estructura.⁹

Si, com suggereix Chomsky (1981) per a les expressions idiomàtiques, la regla s'aplica a l'estructura-P, se'ns presenten diversos problemes. En primer lloc, no es pot justificar el significat idiosincràtic de les construccions. En segon lloc, se sap que l'ordre bàsic de l'italià és V - SN - Adv. Si la regla ha d'unir V i Adv. cal que primer s'apliqui una regla de moviment que traslladi l'adverbi al costat del verb, o bé el SN després de l'adverbi. En qualsevol cas, es tractaria d'una regla absolutament *ad-hoc* que s'aplicaria en pocs casos i, a més, sense cap justificació sintàctica.

Sembla més aviat que sigui el lèxic el nivell adequat per a donar compte d'aquest fenomen. Les característiques altament idiosincràtiques de la construcció ens fan pensar que en el lèxic ja es troba com un sol element. I, de fet, aquesta és la solució que Stowell (1981) proposa per als casos de l'anglès que presenten el mateix ordre que els italians.

Pel que fa la teoria del Cas i la teoria temàtica, no hi ha cap problema si es pensa que els trets del verb simple, que seria el nucli de la forma complexa, es filtren (*percolate*) quan no poden ser assignats internament. En una estructura com la de (57), on la ramificació sota V_i és una anàlisi lèxica, V_o fa filtrar el tret [+Cas] fins a V_i i V_i l'assigna al SN que regeix:

O bé, alternativament, si prenem la definició de recció 1 de c-comandament d'Aoun - Sportiche (1982), el Cas (i el paper- θ) es podrà assignar directament perquè no hi ha cap projecció màxima entre V_0 i SN que impedeixi la recció.

Quant als papers- θ , el Direccional pot assignar-se a l'adverbi i els altres dos es *promouen*: Tema fins a V_1 , que l'assigna al SN, i l'Agent pujarà fins a SV des d'on s'assignarà al subjecte. Cal remarcar que l'assignació de papers- θ dintre d'una forma complexa és possible en una teoria com, per exemple, la que proposa Roeper (1984). Seria un cas similar, encara que no idèntic, al dels sufixos agentius que ell analitza:

(58) [_N [_v gioca-] + tore] (*da Gianni)
                     AG₁   AG₁   AG₁

El sufix -tore porta un índex temàtic d'Agent que es lliga amb l'Agent demanat per l'arrel verbal. És impossible tenir un complement da+SN perquè la preposició da també té aquest índex i, per tant, es violaria el Criteri- θ :¹⁰ el paper- θ Agent exigít pel verb estaria lligat a dos arguments. Si estenem aquesta argumentació als nostres exemples, es pot explicar per què no hi pot haver un altre SP amb el mateix valor:

(59) [_v [_v [_v metterel su] [il caffè]] (*sul fuoco)
                     DIR₁   DIR₁   DIR₁

L'aparició de dos arguments (amb papers- θ idèntics) per a omplir un únic "forat" de la graella- θ del verb fa que es violi el Criteri- θ .

4.2. ELS PREDICATS COMPLEXOS

4.2.1. LA NOCIÓ DE "PREDICAT COMPLEX"

Entenem per *predicat complex* aquella estructura en què un verb i un objecte formen una unitat sintàctica i semàntica. Són exemples de predicats complexos els que veiem a (1):''

- (1) a. donar cops a SN
donar bufetades a SN
- b. fer petons a SN
fer carícies a SN
- c. tenir odi a SN
tenir estimació a SN

Els exemples de (1), que havien estat analitzats com casos de "descomposició lèxica", estan relacionats amb verbs simples que tenen la mateixa arrel del nom objecte: colpejar, bufetejar, petonejar, acariciar, odiar i estimar. En general els objectes apareixen sense cap determinant ni complement i, si no, normalment es perd aquest sentit d'unitat lèxica, sobretot si el determinant és definit. Possiblement se'ls podria considerar N o N' en lloc de SN.

Considerem els exemples següents:

- (2) a. En Joan donava cops a la taula.
  - b. L'àvia feia petons a la criatura.
  - c. L'Snoopy té odi als gats.
-
- (3) a. En Joan colpeja la taula.
  - b. L'àvia petoneja la criatura.
  - c. L'Snoopy odia els gats.

El SN que fa d'OD a la versió amb tres arguments (exemples de (2)) i que queda inclòs dintre del verb de l'altra és un Tema. Observem que el Tema de (2) és el que dona contingut lèxic al verb de (3). Els verbs que apareixen a (2) pertanyen a una classe força limitada de verbs amb un contingut semàntic molt feble, de manera que l'OD és l'element que dona el valor real al predicat. Són verbs que formen una llista poc àmplia i gairebé idèntica en totes les llengües. Observem els exemples següents.

- (4) a. Fer petons
- b. Dar besos
- c. Dare baci
- d. Faire la bise
- e. Give kisses

- (5) a. Tenir somnis
- b. Tener sueños
- c. Fare/avere sogni
- d. Faire rêves
- e. Have dreams

- (6) a. Fer passejades
- b. Dar paseos
- c. Fare passeggiate
- d. Faire promenades
- e. Take walks

Els verbs més usuals que apareixen en aquestes construccions són donar, fer, tenir, etc., verbs que presenten un ventall molt ampli d'interpretacions semàntiques, segons els altres elements del predicat.

Paral·lelament al que havíem proposat per a les construccions italianes amb partícules, la hipòtesi que defensarem per als predicats complexos consisteix a considerar que el verb i el nom objecte formen una peça lèxica complexa.¹² En aquest cas, el SN quedaria unit al verb

i el SP seria, de fet, un objecte que portaria la preposició per no violar el Filtre de Cas i que rebria el paper- θ de tot el predicat complex. D'aquesta manera quedaria explicada la relació lèxica, sintàctica i semàntica entre les dues estructures. Cal trobar, però, arguments a favor d'aquesta proposta.

Abans de justificar la nostra anàlisi, voldríem exposar molt breument dues de les propostes que podríem considerar tradicionals dintre de la GGT. Evidentment, al llarg d'aquests anys se n'han fet moltes altres i de molt interessants, però les limitacions del present treball no ens permeten de donar una visió exhaustiva dels tractaments d'aquestes construccions.¹³ Les dues propostes que exposarem són les de Jackendoff (1974) i la de Chomsky (1981).

Jackendoff (1974) proposa l'existència d'una regla interpretativa, la *Complex Predicate Rule* que combina la interpretació del verb i la del SN objecte en un "verb complex". Aquesta regla valdria tant per als predicats complexos del tipus de (7) com per a les "expressions semi-idiomàtiques" de (8):

(7) John put the blame on Bill for the accident.

- (8) a. take a walk (=to walk)
b. take a shower (=to shower)
c. have a dream (=to dream)
d. make a fuss (=to fuss)

Posteriorment, Chomsky (1981) parla de regles idiomàtiques per als casos del tipus take advantage of, kick the bucket, etc. en què el significat de l'expressió no és el de la suma dels significats dels elements que la componen (expressions semànticament opaques). Aquesta mena de regles les defineix així (nota 94, p.146):

"(...) we may think of an idiom rule for an idiom with a verbal head as a rule adding the string $\alpha V \gamma$ to the phrase marker of each terminal string $\alpha \beta \gamma$, where β is the idiom, now

understanding a phrase marker to be a set of strings. As a matter of execution, we might assume that the idiom rule assigns special features to the verb which, at the LF level, will determine the meaning of the idiom."

Pel que fa a la subcategorització i als papers- θ , considera que el complement del verb en una expressió idiomàtica és un no-argument subcategoritzat pel nucli i que rep el paper- θ de "quasi-argument" --representat gràficament per "#"--. La regla idiomàtica convertirà la seqüència V+SN en un ítem lèxic derivat i permetrà que tot junt assigni paper- θ a l'objecte (vg. Chomsky (1981, p.37)):

(9) [take advantage of] Bill
          └───┬───┘   └───┬───┘
          p- θ #   p- θ

Aquesta regla haurà d'actuar al nivell de l'estructura-P perquè, segons Chomsky, és l'únic nivell en què trobem sempre els idioms d'una manera no discontinua i és l'únic estadi que tenen tots els idioms (poden aparèixer també en estructura-S i en FL, però sempre i quan apareguin també en estructura-P).¹⁴

Tot i que en els casos que estudiem aquí no hi ha opacitat semàntica, és interessant la idea suggerida per Chomsky de la regla que uneix el verb i l'OD per formar un predicat complex que assigna paper- θ a l'altre complement. Això recull la relació entre la forma complexa i la simple (donar cops - colpejar) i alhora permet de tractar d'una manera similar els casos en què, pels motius que sigui (llacunes lèxiques, etc.), tenim només la forma complexa amb un N que té arguments, però no existeix el verb simple corresponent (tenir por - *porir - *porar - *porejar).

4.2.2. ESTRUCTURA BASICA

Ja hem dit abans que en aquests casos de construccions amb predicats complexos és el nom l'element que aporta el contingut semàntic, és el que podríem dir "el nucli semàntic" del predicat. I hi ha arguments sintàctics que demostren que la unió entre el verb i l'objecte en aquests casos és molt més forta que en els casos de verbs transitius normals. És a dir, mentre que les frases amb verbs transitius normals tindrien una estructura com (10a), els predicats complexos s'analitzarien com (10b):

- (10) a. [_{SV}[_V·[_V V] [_{SN} SN]] ...]
b. [_{SV}[_V·[_V + (S)N] ...] ...]

El fet que aquest SN vagi gairebé sempre sense determinant fa que la construcció passiva no es pugui admetre:

- (11) a. La Maria va donar cops a la taula.
b. *Cops van ser donats a la taula per la Maria.

Això, però, no els diferencia dels altres predicats amb ODs sense determinant, perquè el subjecte de la passiva sempre n'ha de portar:

- (12) a. El govern xilè ha assassinat homes innocents.
b. *Homes innocents han estat assassinats pel govern xilè.

Un argument que demostra la diferència entre els SNs d'aquestes construccions i els SNs objectes directes dels mateixos verbs en estructures no "idiomatitzades" ens el dona la coordinació: no és possible coordinar aquestes dues menes d'objectes ni coordinar estructures elidint el verb:

- (13) a. ??En Pere va donar llibres i cops a la Maria.
b. ??En Joan va fer pastissos i petons a la Maria.
- (14) a. ??En Pere va donar llibres a la Maria i en Joan
cops.
b. ??En Pere va fer un pastís a la Maria i en Joan
petons.
- (15) a. ?En Pere va donar llibres a la Maria i cops a
la Teresa.
b. ?En Pere va fer un pastís a la Maria i petons
a la Teresa.
- (16) a. ??En Pere va donar llibres a la Maria i en Joan
cops a la Teresa.
b. ??En Pere va fer un pastís a la Maria i en Joan
petons a la Teresa.

Aquesta impossibilitat de coordinar-los indica que es tracta de complements diferents.

D'altra banda, la formació d'interrogatives també és més difícil d'acceptar en aquests casos quan l'element interrogat --i, per tant, desplaçat del seu lloc originari al costat del verb-- és el SN:

- (76) a. Què va donar en Joan a la Maria?
-llibres
-??cops
- b. Què va fer en Joan a la Maria?
-pastissos
-??petons
- c. ??Què va donar en Joan a la taula?
-*cops

A (17a) i (17b) la pregunta és possible perquè s'espera una resposta com la primera, però no és bona si es pretén d'obtenir la segona resposta. A (17c), on no seria possible cap altra resposta, ja no es pot acceptar la pregunta.

Un altre argument és el de les construccions clivellades. Aquestes estructures són possibles quan la relació V - SN és la relació habitual entre un verb transitiu i el seu OD; en els nostres casos el resultat és força dubtós. Comparem (18) i (19):

- (18) a. Són dics, el que fan els castors.
b. és una casa, el que en Joan té a la costa.
c. és un ram de flors, el que en Joan m'ha donat.

- (19) a. ??Són petons, el que en Joan fa (a la Maria).
b. ??Són somnis, el que en Joan ha tingut.
c. ??Són cops, el que en Joan ha donat (a la taula).

A (19), on els dos elements del predicat complex apareixen separats, tenim unes seqüències que, si bé no es pot dir que siguin agramaticals, sí que són molt menys acceptables en relació a les de (18).

Finalment, els predicats complexos tampoc no admeten el que Ruwet (1983) anomena "construccions *faciles*", on l'OD d'un verb transitiu incrustat apareix com a subjecte de ser fàcil:

- (20) a. Aquests llibres, són fàcils de llegir [el].
b. Els amics d'en Pere, són fàcils de convèncer [el].
c. Alguns polítics, són fàcils de corrompre [el].

- (21) a. ??Petons, són fàcils de fer [el] (a la Maria)
b. ??Somnis, són fàcils de tenir [el].
c. ??Cops, són fàcils de donar [el] (a la taula)

Ruwet discuteix estructures com les nostres però també altres menes d'expressions idiomàtiques semànticament opaques i més lexicalitzades que aquestes. El baix grau de gramaticalitat d'aquestes estructures en passiva, amb és fàcil, etc. el relaciona amb l'autonomia referencial que ha de tenir el nom que apareix al davant de la frase i que aquí no té.

Fins ara hem presentat una sèrie d'arguments que evidenciaven el lligam estret entre el verb i el nom de la posició d'objecte i que ens permetien de considerar que formaven, tots dos, una unitat lèxica complexa. Però hi ha un altre tipus d'arguments que mostren que el SP que segueix la forma complexa no és un complement exclusivament del verb simple sinó que cal analitzar-lo com l'objecte de la forma complexa.

D'una banda, sembla clar que aquests complements no són subcategoritzats pel verb de la frase. Observem els exemples següents:

- (22) a. En Joan va donar cops a la Maria.
b. En Joan va donar un llibre a la Maria.
- (23) a. En Pere va fer petons a la Maria.
b. En Pere va fer un pastís a/per a la Maria.
- (24) a. En Lluís té odi a la Teresa.
b. *En Lluís té una casa a la Teresa.

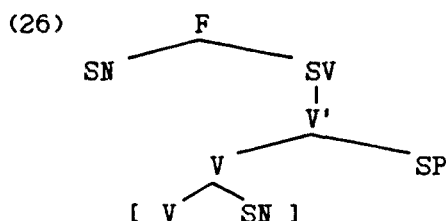
Donar, a (22), admet un complement a+SN en qualsevol de les dues versions. Fer, a (23), també pot portar un a+SN tant si és un verb transitiu normal (com a (23b)), com si forma part d'un predicat complex (com a (23a)); però en el primer cas el complement és un beneficiu (observem l'alternança a/per a) i, per tant, un complement no regit. El verb tenir, a (24), no admet un complement amb la preposició a (no locatiu) quan no és en una forma complexa.

D'altra banda, si el nom que fa d'objecte està relacionat amb un verb intransitiu, la forma complexa no tindrà complement encara que el seu verb, en les construccions no-complexes, en porti. El verb donar, per exemple, demana un SP a+SN, objecte indirecte, però quan forma un predicat complex amb un nom intransitiu, aquest argument no apareix:

- (25) a. Van donar un llibre al seu germà.
b. Van anar a donar tombs Ø.

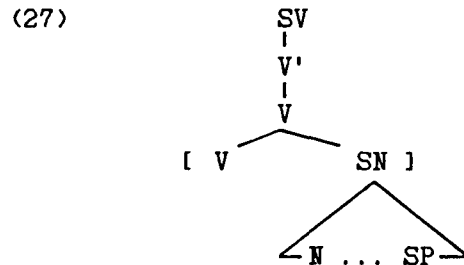
D'això es desprèn que el SP, fins i tot en el cas de donar, no és un complement exigít per aquest verb sinó per la forma complexa.

Podríem suposar, com a hipòtesi, que el SP és el complement objecte de la forma verbal complexa. L'aparició de la preposició s'explicaria per la teoria del Cas (vg. §4.3.). Això voldria dir que l'anàlisi dels predicats complexos seria la de (26):

on el SP seria un element exigít per la forma verbal complexa, podríem dir que per la unió de les dues graelles-Ø, la del verb i la del nom deverbal. Més endavant veurem de quina manera es pot formalitzar aquesta idea.

Però hi hauria encara una altra alternativa a la nostra anàlisi. És evident que hi ha una relació molt estreta entre el SP i el derivat: el SP esdevé el SN objecte del verb corresponent al derivat quan la frase té la forma no complexa (colpejar SN) i, a més, hem dit que generalment són complements que el verb no demana (o fins i tot no admet) en circumstàncies normals. Això ens podria fer pensar en una anàlisi absolutament diferent de la que proposàvem a (26): considerar que en realitat són complements del SN, com es representa al diagrama de (27):

A (27) el derivat i el complement preposicional formen un sol constituent, la qual cosa explicaria per què --en el cas extrem en què es pugui moure el nom-- el SP també s'ha de moure:¹⁵

- (28) a. ?Aquell cop tan fort a la taula va ser donat per en Pere.
b. ??Aquell cop tan fort va ser donat a la taula per en Pere.

és de remarcar que, quan el nom porta un determinant (especialment si és definit), és possible una construcció amb un pronom relatiu correferent amb tot el SN, inclòs el SP:

- (29) [El brodat al llençol]_i que_i va fer la Teresa és més bonic que el PRO_i que va fer la Maria.

Però també és possible que el relatiu es refereixi només al nom i al determinant, excloent el SP:

- (30) [El brodat]_i que_i la Teresa va fer al llençol és més bonic que el PRO_i que va fer a les tovalles.

I, en qualsevol cas, el sintagma pot ser representat per una categoria buida (PRO).

Però ja hem dit repetidament que una de les característiques dels predicats complexos és que el (S)N no porta determinant. Possiblement els casos amb SNs amb determinants definits no es poden analitzar com a formes complexes. Guéron (1986, p.2) afirma que en francès un SN només pot formar part d'un predicat complex si no té

determinant. Si en té s'interpreta com un constituent referencial i per a formar part d'un predicat complex cal que sigui no-referencial.¹⁶ Els exemples de (28)-(30), doncs, no ens donen cap argument a favor de l'estructura (27).

Aquesta estructura, en canvi, pot donar compte de la relació semàntica entre el nom i el SP. Pensem que és justament el nom que posa les restriccions seleccionals al SP, i no el verb:

- (31) a. En Pere feia petons { a la nena.
  { !a la lluna.
      b. En Pere feia fotografies { a la nena.
  { a la lluna.
      c. En Pere feia brodats { a la nena.
  { !a la lluna.
  { a la camisa.

Aquí és evident que és el nom l'element que imposa restriccions al nom del SP: tot i que el verb és sempre el mateix, la mena de complement que admet no és la mateixa en tots els casos. És, per tant, un problema entre el nom i el SP.

Però hi ha arguments que ens fan rebutjar (27). Observem les dades següents:

- (32) a. En Joan feia petons a la nena.
      b. En Joan li feia petons (a la nena).
      c. ?En Joan en feia a la nena (petons).
      d. En Joan li'n (n'hi) feia (petons, a la nena)
      e. *En Joan en feia (petons a la nena)
- (33) a. En Joan temia agressions al seu pare.
      b. *En Joan li temia agressions (al seu pare).
      c. ?En Joan en temia al seu pare (agressions).
      d. *En Joan li'n (n'hi) temia (agressions,
          al seu pare).
      e. En Joan en temia (agressions al seu pare).

Si totes dues frases, (32a) i (33a), tinguessin la mateixa estructura, no seria possible explicar la situació gairebé complementària dels exemples de (32) i (33). En efecte, a (33), on el SP és indubtablement un complement nominal, no és possible que el SP pronominalitzi (exemples (33b,d)) i, en canvi, és possible tant la pronominalització del nom sol (exemples (33c)) com la de tot el SN (SP inclòs) (exemple (33e)). Contràriament, a (32) el SP pot pronominalitzar (exemples (32b,d)), però no es pot pronominalitzar tot el suposat SN en un sol pronom (exemples (32e)).

El fet que en qualsevol dels dos casos sigui una mica estranya la substitució del nom objecte pel clíctic en (exemples (c)) podria estar relacionada amb alguna mena de restricció lligada a l'assignació de paper- θ per part dels noms. A (33) l'objecte és un derivat que assigna paper- θ al seu propi objecte (el complement preposicional) i, com demostrarem, a (32) el nom participa en l'assignació de paper- θ a l'objecte de la forma complexa. És possible que calgui una certa adjacència entre l'assignador i el receptor. Comparem-ho amb l'exemple de (34), on el nom no assigna (probablement) cap paper- θ al complement: ara la pronominalització del nom és perfectament factible:

- (34) a. En Joan va comprar jerseis a ratlles.
b. En Joan en va comprar a ratlles (i en Pau a quadrets).

Caldria també estudiar la diferència en aquest sentit entre els complements preposicionals amb de i els que porten a, perquè sembla que aquesta restricció només és vàlida per als darrers, però ara no podem aprofundir més en aquesta qüestió.¹⁷

Tot i que l'acceptabilitat de (32c) sigui una mica dubtosa, la gramaticalitat de (32d) crea un problema a la nostra anàlisi que considera el verb i el nom com una única peça lèxica complexa. La possibilitat de pronominalitzar una part d'aquesta peça lèxica contrasta amb els resultats agramaticals d'aplicar el mateix procés als altres

mots compostos. Com diuen Cabré - Rigau (1986, p.153), els compostos són "illes anafòriques" (els exemples són de Cabré -Rigau):

- (35) a. *Aquí hi ha un [molí d'aigua] que brolla abundosament.
b. *Necessito un [obrellaunes] perquè en tinc dues.
c. *En Pere és [llenguallarg] i en Joan ho és de cama.

és possible que el procés de formació dels mots compostos de (35) i el que origina els nostres predicats complexos hagi de ser d'alguna manera diferent. El cas que podria ser més semblant als nostres és el de (35b), on el mot compost té un primer component verbal (obre) i un segon component nominal (llaunes), que és l'OD del verb. El resultat, però, no és un verb --com en els predicats complexos-- sinó un nom. La forma verbal, en aquests casos, és invariable i no es pot conjugar.

Hi ha altres mots compostos formats per un element verbal i un de nominal que són verbs. Curiosament, en aquests casos el nom (objecte) precedeix la forma verbal, ordre insòlit en llengües com el català. Tampoc aquí no és possible la pronominalització de l'element nominal:

- (36) *Els rius s'aiguabarregen en aquest punt, però uns metres més amunt aquest en té més que aquell.

A part de l'argument de les illes anafòriques, la agramaticalitat de (36) també es podria explicar pel fet que només pot pronominalitzar amb en un SN que neixi a la posició d'objecte, que no és la posició d'aigua a la forma complexa aiguabarregar-se.

D'altra banda, observem que els elements nominals dels compostos pròpiament dits possiblement no reben Cas ni l'absorbeixen de la forma verbal. Aquest Cas és assignat pel compost al complement directe de tot el conjunt. Com veiem a (37), l'OD de la forma composta no porta preposició (no la necessita perquè ja rep Cas), contràriament

del que passava amb els predicats complexos ((37a) i (37b) són de Cabré - Rigau (1986, p.143)): ¹⁰

- (37) a. Aquelles paraules van sangglaçar la Maria.
- b. El cavall va peucalcigar en Pere.
- c. El paisatge ha ullprés els turistes americans.

Es podria pensar que perquè un argument pugui pronominalitzar amb en cal que rebi alguna mena de Cas. Si els objectes de les formes complexes de (35b) i (37) no en reben (com ho demostra, a (37), la manca de preposició de l'objecte del compost) no poden pronominalitzar. ¹⁰ El fet que en els predicats complexos l'element nominal rebi Cas (el complement del conjunt és un SP) podria justificar la pronominalització. Notem que són tres casos diferents: els mots del tipus obrellaunes són noms formats per una arrel verbal més un nom; corglaçar exemplifica els verbs compostos amb un primer element nominal (l'objecte) i un de verbal. Donar cops i els altres elements que formen predicats complexos són verbs formats per un verb i un nom objecte que ocupa la posició pròpia de l'objecte. És potser per això que manté algunes de les característiques dels objectes.

4.3. UNA SOLUCIÓ LÈXICA UNITÀRIA

A l'apartat anterior hem donat arguments que ens permeten d'afirmar que el comportament sintàctic dels predicats complexos és molt semblant al de les construccions italianes amb partícula. L'anàlisi que hem proposat per a cada una de les construccions reflecteix aquesta similitud:

- (1) a. [∘ · [∘ V + Adv.] SN]
b. [∘ · [∘ V + SN] prep SN]

D'altra banda, hem de notar que semànticament també hi ha una coincidència. En tots dos casos l'element que s'uneix al verb està privat d'allò que Ruwet anomenava *autonomia referencial*. En el cas dels adverbis no es pot parlar de referència sinó de deixi: el valor deíctic que normalment tenen aquests adverbis s'ha perdut a les construccions complexes. Vegem ara com es poden formalitzar totes aquestes intuïcions i com ha de ser la regla que uneixi el verb amb l'altre element.

4.3.1. FORMALITZACIÓ DE LA REGLA

Suposem que aquesta característica semàntica dels complements units al verb sigui un tret de selecció-s (en la terminologia de Grimshaw (1979) o de Pesetsky (1982)) lligat a un paper-θ de l'entrada lèxica del verb, tal i com proposàvem al capítol 3. Anomenarem aquest tret *proprietat-μ*. Les entrades dels verbs mettere i fer seran les de (2):

(2)	METERE	FER
	$\left[\begin{array}{c} +V \\ \dots \\ \text{AG, TE, DIR-}\langle\pm\mu\rangle \\ \langle+\mu\rangle \rightarrow \text{su} \end{array} \right]$	$\left[\begin{array}{c} +V \\ \dots \\ \text{AG, TE-}\langle\pm\mu\rangle \end{array} \right]$

Si l'estructura-P és una projecció de les propietats lèxiques dels elements, en el cas de mettere, quan per al Direccional es triï el tret $\langle-\mu\rangle$, aquest argument tindrà la forma d'un SP o bé podrà ser qualsevol adverbi que indiqui direcció. Si el tret triat és $\langle+\mu\rangle$, haurà de ser per força la partícula su. I aquesta és una propietat absolutament imprevisible que, per tant, s'ha d'expressar a l'entrada lèxica. Pel que fa a fer, si el Tema es lliga a $\langle-\mu\rangle$, aquest argument podrà ser qualsevol SN. Si és $\langle+\mu\rangle$, en canvi, el ventall de possibilitats és molt més petit. A (2) no hem assenyalat res, però, o bé hi ha una llista de tots els noms que admet, o bé --i això sembla possible, com veurem més endavant-- s'especificaran les propietats compartides per tots aquests noms.

Per a tenir la forma complexa que nosaltres proposem, havíem dit que cal aplicar una regla que uneixi el verb amb l'adverbi o el nom. Aquesta regla pot ser una regla productiva com les que usa la Morfologia Lèxica, o una regla de redundància similar a les de Jackendoff (1975). Si fos una regla productiva, en el lexicó existiria només una entrada per al verb simple i la forma complexa es formaria afegint-hi l'altre element. Encara que en el cas dels adverbis es pogués arribar a comparar amb una sufixació, sembla molt més difícil d'acceptar-ho per als casos dels predicats complexos. A més, el caràcter idiosincràtic d'aquestes construccions i la seva escassa productivitat ens fan pensar que és millor tenir una entrada lèxica per a cada forma, una per a la simple i una altra per a la complexa. La regla podria tenir una forma com la de (3):

$$(3) \quad \left[\begin{array}{c} +V \\ X-\langle+\mu\rangle \end{array} \right] \quad \langle\text{----}\rangle \quad [\vee \text{ VX}]$$

on X és l'argument amb el paper-θ Tema o Direccional. Aquesta regla relacionaria les entrades de (2) --que portariem la especificació "vg. regla 3"-- amb les de les formes complexes de (4):

(4)	METERE	SU	FER	PETONS
	+V +tr. AG TE DIR-<+μ>	[Adv. DIR]	+V +tr. AG TE-<+μ>	[+N AG PAC]
	+V			+V
	+tr.			...
	vg. regla 3		vg. regla 3	

La part superior d'aquestes entrades, òbviament, no és necessària i n'hi ha prou a fer referència a l'entrada de cada un dels element sense repetir-la a la forma complexa. L'hem "escrita" sencera per facilitar l'exposició.

Donat que els predicats complexos són força més productius que les estructures italianes amb l'adverbi i que el seu significat és normalment previsible, es pot pensar en una solució alternativa que doni compte d'aquestes característiques convertint la regla (3) en una regla productiva, és a dir, fent-la unidireccional d'esquerra a dreta. En els casos de locucions més lexicalitzades, la regla hauria de ser bidireccional com a (3). Aquesta segona alternativa ens permetria de distingir els mots compostos de què parlàvem abans, on l'element verbal ha perdut les propietats d'assignar Cas, etc. i que sovint tenen significat no componencial, dels predicats complexos, en què el verb manté les seves característiques verbals i els dos elements tenen una independència més gran que la dels components d'un compost típic.

4.3.2. TEORIA DEL CAS I TEORIA-θ A LES CONSTRUCCIONS COMPLEXES

Tornem ara a la teoria del Cas i a la teoria-θ. La capacitat del verb complex d'assignar Cas havíem dit que era una conseqüència del caràcter més o menys transitiu del verb simple. A les construccions amb adverbis, si el verb nucli pot assignar Cas, el compost també podrà; altrament el compost també serà intransitiu:

- (5) a. [mettere su] SN (V transitiu)
       [+Cas]   [+Cas]
                   └───┬───┘
                   ↑
       b. [venire fuori] SP (V intransitiu)
       [-Cas]   [-Cas]
                   └───┬───┘
                   ↑

En els predicats complexos el verb és sempre transitiu i per tant té la capacitat d'assignar Cas. Aquest Cas, però, és absorbit pel nom que el segueix, de manera que els altres eventuais complements han d'aparèixer amb preposició:

- (6) a. [donar cops] *(a) SN
       [+Cas]   ↑
                   └───┬───┘
                   ↑
       b. [fer petons] *(a) SN
       [+Cas]   ↑
                   └───┬───┘
                   ↑
- } (Vs intransitius)

Probablement és el mateix que passa amb les parelles de verbs com les de (7):

- (7) recordar SN - recordar-se de SN
       oblidar SN - oblidar-se de SN

El clític se, pel seu caràcter nominal, absorbeix el Cas, com a (6) i diversament del que passa a (5), perquè els adverbis no tenen trets nominals i per tant rebutgen el Cas.

Aquesta anàlisi explicaria per què mettere su o tirar fuori --que són transitius perquè l'adverbi no pren el Cas-- admeten, encara

que sigui marginalment, la passiva, cosa que és impossible amb els predicats complexos del tipus exemplificat a (6):

- (8) a. Il caffè è stato messo su da mia mamma.
b. *La Maria ha estat donada cops per en Joan.

Encara que la Maria neixi a la posició d'objecte, és un complement preposicional perquè el verb és intransitiu i, per tant, no admet la passiva.

Pel que fa a la teoria- θ , ja hem vist com, en el cas de les construccions amb adverbis, aquest rep internament el paper- θ Direccional (o Origen, etc.) i els altres papers- θ són promoguts fins al nus des d'on poden ser assignats als arguments corresponents. Notem que si la forma complexa té propietats idiosincràtiques no derivables de les característiques del verb simple, el fet de tenir una entrada lèxica independent per al verb complex ens permet d'especificar aquestes particularitats. El verb venire, per exemple, demana un subjecte Tema (o Agent),²⁰ però el subjecte de venire su és un Experimentador.

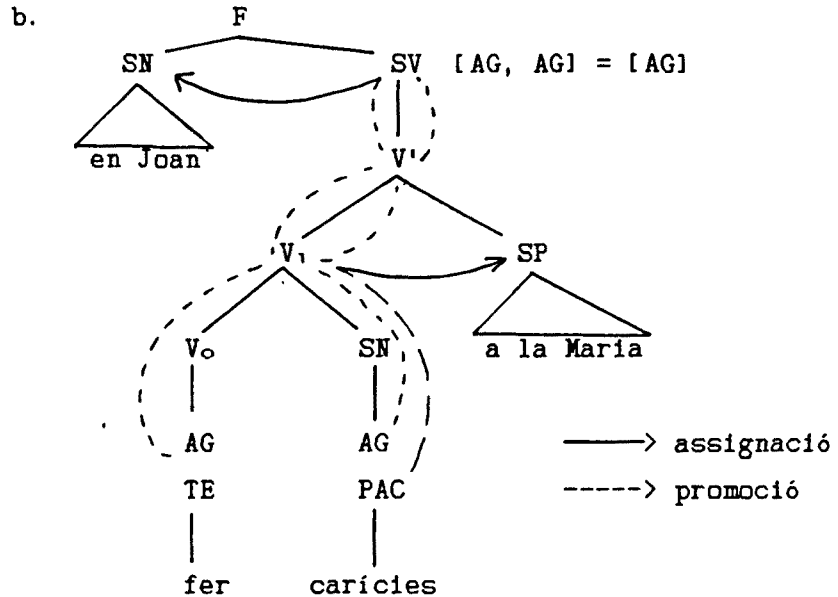
Més interessant és l'assignació de papers- θ dintre dels predicats complexos. Agafem com a base la idea de Jayaseelan (1984), encara que l'estructura que ell assigna a aquestes construccions no sigui ben bé igual. Quan la forma complexa està formada per un verb i un nom amb la capacitat d'assignar papers- θ , és a dir, un derivat verbal o similar, l'estructura- θ del verb complex és la unió dels dos conjunts de papers- θ . Més concretament, Jayaseelan diu (p.16):

"The θ -frame of a phrasal node is the union of the sets of θ -roles promoted from the daughter nodes, where: (i) the daughter nodes are thematically coindexed, (ii) the two sets are comparable; otherwise, it is the set of θ -roles promoted from the predicative daughter node."

Vegem-ne un exemple:

(9) a. En Joan fa carícies a la Maria.

V_0 té dos papers- θ per assignar: el Tema pot assignar-lo al SN adjacent, intern a V_1 . L'Agent no el pot assignar i el promou fins al nus SV des d'on podrà ser assignat al subjecte. El nom intern a V_1 , carícies, pot assignar dos papers- θ , però no en aquest nivell, per tant els promou fins a V_1 , des d'on s'assignarà el Pacient a l'objecte del verb complex. L'Agent de carícies és promogut successivament fins a SV, on se suma a l'altre Agent provinent de fer. El resultat de la suma és Agent i aquest paper- θ és assignat al subjecte, en Joan.

Aquest sistema de "filtrat" de papers- θ explica, a la majoria dels casos, la tria que el verb fa dels noms, és a dir, el fet que tenir sigui el *host verb* d'odi o estimació, i que noms com carícies, cops, etc. s'uneixin a verb com fer o donar. Si els papers- θ dels arguments externs es promouen fins a SV, quan tots dos, el del verb simple i el del nom, arriben a aquest nus s'han de sumar. Si fossin diferents no es podrien sumar i es bloquejaria l'assignació de paper- θ al subjecte de la frase. En aquest sentit dèiem abans que potser no caldria especificar a l'entrada lèxica dels verbs tots els noms amb què pot formar un predicat complex: n'hi ha prou a dir quin paper- θ han d'assignar al subjecte. Així s'explica la agramaticalitat de (10):

- (10) a. *En Joan fa / dóna odi a la Maria.
          [AG]   [EXP]
      b. *En Joan té carícies a la Maria.
          [EXP] [AG]

Notem que en general les diferències entre les llengües són entre els verbs donar i fer, però no amb tenir:²¹

- (11) a. cat. fer petons
      cast. dar besos
      fr. faire la bise
      it. dare baci
      b. cat. tenir odi
      cast. tener odio
      fr. avoir haine
      it. avere odio

D'altra banda, aquesta anàlisi justifica el fet que l'argument extern del verb simple i el del nom hagin de coincidir, és a dir, hagin de tenir el mateix índex referencial. No és possible que el nom aparegui amb un complement subjectiu:

- (12) a. *En Pere (AG) donava cops d'en Joan (AG) a la Maria.
      b. El cop d'en Joan (AG) ha estat molt fort.
      c. En Pere (AG) ens ha explicat els cops d'en Joan (AG) (a la Maria).

Cops pot tenir un complement subjectiu (Agent) quan no forma una unitat amb el verb (vegeu (12b) i (12c)), però no pot si forma part d'un predicat complex, com a (12a).

Finalment, aquesta nostra proposta permet d'explicar per què són possibles frases com la de (13) quan no ho és la de (14):

(13) En Joan té odi a la Maria.

(14) *En Joan té una casa a la Maria.

El verb tenir no admet un SP = a+SN no locatiu, com es veu a (14). Si (13) és bona és perquè tenir_odi és un únic verb amb un complement preposicional exigit per l'estructura argumental d'un dels seus components, el nom, i, per tant, heretat per la forma complexa.

NOTES (capítol 4)

1. Una part d'aquest capítol correspon a una ponència que vam presentar al "XII Incontro Informale di Grammatica Generativa" que es va fer a la Scuola Normale Superiore de Pisa el 7 i 8 de Març de 1986.
2. Un cas semblant en català, però no idèntic, podria ser *estar a sobre a algú*. Cal fer notar, però, que aquesta mena de construccions tan freqüents en italià, són poc habituals en català i en castellà.
3. Hem deixat de banda les construccions amb la partícula *via* (com *buttare via*, *portare via*, *mandare via*, etc), però segurament la nostra anàlisi es podria estendre també a aquests casos.
4. Els exemples seguits d'un asterisc són d'Alisova (1970).
5. Dec aquest argument a G. Cinque (c.p.).
6. Notem, de passada, que això també passa amb certes preposicions com ara *con*: entre la preposició, que assigna el Cas, i el SN que el rep poden aparèixer altres arguments no exigits per la preposició:
  - (i) Mi ha regalato una scattoletta *con* dentro *un anello*.
  - (ii) "(...) si stendeva il Barchetto del Duca (...) *con* al centro, mezzo nascosti nel verde, *le torricelle e i pinnacoli della magna domus* (...)" (G. Bassani: *Il Giardino dei Finzi Contini*)
7. Kayne justifica la agramaticalitat de (47) dient que no segueix el principi (i):
  - (i) "In ... [e]_i X NP_i ..., where NP_i binds [e]_i, NP_i must be at least as heavily weighted as X."
Weightings: heavy NP = 2, ordinary NP = 1, pronoun = 0, particle = 1, *rihgt*+particle = 2." (p.33)
8. Dec aquesta observació a J. Mascaró (c.p.).
9. Amb això exclouem la possibilitat de construir un predicat complex mitjançant una regla de Predicació com la de Williams (1980) que actuï sobre l'estructura-S o sobre la FL.
10. Per a una modificació del Criteri- θ lligada a la qüestió morfològica dels sufixos portadors d'index temàtic, vg. Roeper (1984).
11. Possiblement també caldria tractar com a predicats complexos les construccions com les de (i) i (ii), que tenen un significat no-

componencial o que estan relacionades amb qüestions de "possessió inalienable" (vg. Guéron (1986)):

- (i) tenir gana, tenir fred, tenir son, ...
fer fàstic, fer la guitza, ...
donar peixet, donar la llauna, ...
- (ii) trencar el gel, cremar les naus, perdre el nord, ...

12. Diu Cano Aguilar (1981, pp.48-49):

"En muchos casos, por la vaguedad significativa del verbo, la secuencia de hacer y su objeto adquiere un valor unitario (hasta llegar a formar lexías complejas), sustituible a veces por un solo verbo."

13. Altres propostes sobre l'anàlisi dels predicats complexos, molt interessants i diferents de la nostra, són les de Wierzbicka (1982), Cattell (1983) i Jayaseelan (1984).

14. Per a una dura crítica a aquesta proposta, vg. Ruwet (1983).

15. Observem que en els casos de veritables OIs (complements verbals, per tant) això és impossible:

- (i) Aquell cop tan fort a la taula va ser donat per en Pau.
- (ii) *El llibre a la Maria va ser donat per en Pau.

16. Guéron (1986, p.9) considera que frases com (i)

- (i) Le chien a la rage.

són predicats complexos perquè, tot i que l'OD porta article definit, el SN no té *référence isolée*. Com veurem més endavant, és justament aquesta manca d'independència referencial el que provocarà la formació dels predicats complexos.

Si admetem, seguint Guéron (1986), que l'absència de determinant és indispensable per a la formació d'un predicat complex (tret dels casos com els de (i) o els de la nota 11), les construccions de (ii) no es podran considerar predicats complexos:

- (ii) Va donar dos cops a la porta.
Aquell any havia fet molts brodats.

17. Encara que en aquest treball ens hem centrat en els predicats complexos que porten un complement a+SN, també n'hi ha que introdueixen el complement amb de:

- (i) fer ús de SN
fer menció de SN
fer col·lecció de SN

La tria de la preposició dependrà de les característiques del nom, entre d'altres coses. Vg. el nostre § 6.2.3.

18. Pel que fa a les relacions temàtiques, Cabré - Rigau observen que tant el verb simple com el compost assignen els mateixos papers- θ (Agent i Tema/Pacient) "tot i que el compost ha incorporat l'argu-

ment Tema del verb simple. El Tema del verb de (328c) [= (96b)] és en Pere i no pas peu." (p.147). De tota manera, cal tenir present que la mena d'objecte que pot admetre el verb simple i el verb compost no és la mateixa:

- (i) ??glaçar la Maria
- (ii) ??sangglaçar la sang

L'OD del verb compost correspon al posseïdor de l'objecte del verb simple:

- (iii) glaçar la sang de la Maria

L'element nominal de tots aquests verbs és un nom de possessió inalienable. D'altra banda, l'element verbal té sempre un valor causatiu. Totes dues coses fan que les relacions sintàctiques i semàntiques entre els elements presentin unes complicacions que no es donen en els altres casos. Ara no ens podem aturar en aquest problema, però creiem que un estudi a fons del tema podria aportar força llum a moltes altres qüestions connexes.

19. Si consideréssim que l'element verbal d'aquests compostos és l'arrel verbal (i no la tercera persona singular del present d'indicatiu o de l'imperatiu), es podria suposar que l'arrel verbal sola no té capacitat d'assignar Cas: serien els morfemes pròpiament verbals els que determinarien si la forma en qüestió en pot assignar o no (el morfema del participi, per exemple, no ho permetria).
20. Tot i que sempre s'ha dit que els verbs inacusatius com venir assignen el paper- θ Tema al seu SN, al § 6.4. veurem que els subjectes superficials d'aquests verbs també poden ser Agents.
21. Hi ha alguns casos marginals en què una determinada llengua usa fer quan caldria esperar tenir, però generalment s'admeten totes dues formes. Vegeu, per exemple, les construccions italianes de (i) i (ii):
  - (i) fare un sogno / avere un sogno
  - (ii) fare un infarto / avere un infarto

PART II

CAP A UNA DETERMINACIÓ DELS PAPERS TEMÀTICS:
LES POSICIONS DE SUBJECTE I D'OBJECTE

INTRODUCCIÓ A LA SEGONA PART

A la primera part d'aquest treball hem exposat algunes qüestions sintàctiques relacionades amb la Teoria- θ . Hem estudiat també el contingut semàntic d'aquesta subteoria de la gramàtica i l'hem diferenciada dels altres aspectes semàntics com ara la selecció-s i els trets inherents. En aquesta segona part voldriem aprofundir més en les qüestions semàntiques no tant de la teoria com a conjunt sinó més concretament en el valor de cada paper- θ .

Com ja hem vist, els papers- θ són conceptes bàsics dintre de l'actual model de gramàtica. En els darrers anys s'han fet servir com a justificants de moltes argumentacions. Quan el 1981 Chomsky va introduir aquesta noció a la gramàtica, la distinció entre un paper- θ i un altre semblava una qüestió no gaire important. Com apunta Carlson (1984):

"(...) as far as the syntax in GB is concerned, nothing whatsoever rides on which thematic role is assigned an NP. All that ever really matters is whether or not some thematic role be assigned. So in this sense the thematic roles function effectively as «OK» marks in the theory, or markers of argumenthood." (p.24)

Més endavant, com hem exposat al capítol 3, la necessitat de diferenciar entre un paper- θ i un altre s'ha anat evidenciant cada vegada més, i s'ha arribat a distincions tan subtils com el Tema₁ i el Tema₂ de Rizzi (1985), només per posar un exemple.

No obstant això, les definicions de cada paper- θ continuen essent tan vagues com en els primers anys. Molt sovint l'element decisiu a l'hora d'establir distincions o de formular definicions dels papers- θ és la intuïció. Altres vegades es recorre a una

referència als treballs de Gruber (1965) i de Jackendoff (1972) sense tenir present que algunes de les seves argumentacions (i, per tant, determinacions dels papers- θ) no són aplicables a l'actual model. Finalment, alguna vegada es constata la necessitat de sistematitzar el conjunt de papers- θ , però és sempre una qüestió que "cau fora de l'abast de l'actual estudi". Carlson (1984b), que s'ha interessat per aquest problema, és qui ho exposa amb més claredat:

"Although there remains no generally accepted set of procedures for distinguishing among thematic roles, leaving open such questions as how many there are or what role a given NP in a given sentence may be playing, the very persistence and utility of such constructs makes it reasonable to entertain them seriously, in spite of the lack of precision with which hypotheses about them can be tested." (pp.259-260)

La prudència que es desprèn de les paraules de Carlson haurà de ser la guia del nostre estudi. En efecte, no és senzill conjuminar el valor semàntic dels papers- θ amb la teoria sintàctica en què s'emmarquen. Respectar tots dos aspectes i donar una explicació vàlida de l'abast i del nombre dels papers- θ són dues aspiracions que sovint poden entrar en conflicte. En aquest terreny la precisió és un ideal difícil d'assolir. De tota manera, ens sembla que cal fer un primer pas i intentar una proposta mínimament coherent que treballs posteriors hauran de refinar.

Malauradament, el tema és tan ampli que pretendre aquí de donar compte de totes les possibles relacions temàtiques seria una fita ja des del començament abocada al fracàs o a la superficialitat. Conscients d'aquestes limitacions, restringirem el nostre estudi als papers- θ de les posicions del subjecte i de l'objecte. Els papers- θ dels altres complements (datius, locatius, etc.) seran tractats només de passada i sense la profunditat i l'amplitud que per justícia els pertocaria.

1. CRITERIS PER A LA DEFINICIÓ SEMÀNTICA DELS PAPERS TEMÀTICS

El primer problema amb què ens trobem a l'hora de començar a definir els papers- θ és el de saber quins criteris hem de fer servir per dir que dues relacions semàntiques les considerem diferents o idèntiques. El problema no és senzill i està relacionat tant amb la relació mateixa com amb la mena d'elements que implica.

Aquesta qüestió ja se la va plantejar Fillmore en el seu article del 1971, dintre de la Gramàtica de Casos. El problema és equivalent i les seves solucions --expressades, però, amb una forta dosi de desconfiança--' ens poden ser útils.

El primer criteri que proposa Fillmore és equivalent al segon punt del Criteri- θ en la seva primera versió, és a dir, que en una frase no hi pot haver dos papers- θ idèntics assignats pel mateix element. Si dos papers- θ semblen idèntics cal veure si poden coaparèixer en una mateixa frase. Si és així i no es tracta d'un cas d'incrustació --que el paper- θ sigui assignat per un altre element-- voldrà dir que tenim dos papers- θ diferents i que hi ha d'haver algun tret, en la relació o en els elements que el puguin rebre, que ha de ser diferent.²

Una altra prova que dóna Fillmore per saber si dos papers- θ aparentment diferents són en realitat el mateix és comprovar si es poden coordinar o comparar els dos elements que els rebin. Si és possible probablement els podrem considerar un de sol.

Quan ens trobem amb una relació semàntica aparentment idèntica però que es pot diferenciar per un tret del nom que rep el paper- θ , una altra manera de decidir si el paper- θ és el mateix o no consisteix a comprovar si aquest tret semàntic del nom té repercussions en el seu comportament sintàctic, és a dir, si dos noms que només es distingeixen per aquest tret i pertanyents a sintagmes que hagin de rebre

aquest paper- θ tenen les mateixes propietats sintàctiques o no. Si les propietats són les mateixes, conclourem que es tracta d'un únic paper- θ i que aquest tret no és pertinent, altrament, distingirem dos papers- θ . (Vg. cap.3)

El fet de recórrer a la sintaxi en el moment de diferenciar relacions semàntiques no és una contradicció. Cal tenir en compte que el component semàntic actua després que ha actuat tota la part sintàctica i que, per tant, el que li arriba, el seu *input*, conté tota una informació sintàctica que pot fer servir per a la interpretació semàntica. És cert que les relacions han d'estar definides prèviament, "abans que arribi la frase per interpretar", per dir-ho d'alguna manera, però si aquestes relacions ens han de servir precisament per a interpretar una frase amb tota la informació sintàctica que conté, és lògic anar a la sintaxi a l'hora de decidir si cal distingir dues relacions o no, a l'hora de triar el que és pertinent i el que no ho és. El desdoblament d'un paper- θ en dos, si sintàcticament no té cap correlat, és inútil; possiblement no ens induiria a cap error, però es crearia una casuística interminable. I si, contràriament, unim en un sol paper- θ dues relacions que haurien de ser independents --per criteris sintàctics que responguin a alguna diferència semàntica-- la interpretació pot resultar inadequada.

La tendència inicial quan et poses a treballar en aquest terreny és de diferenciar papers- θ que, vist des de fora, poden semblar idèntics. Si hi ha una justificació sintàctica, nosaltres mantindrem la divisió. La proliferació d'etiquetes diferents per a relacions semàntiques semblants i la similitud de relació entre dues etiquetes diferents l'explicarem, al final del treball, amb una classificació jerarquitzada dels papers- θ , definits amb trets que donaran compte de les similituds i de les diferències i amb la creació de grups de papers- θ que englobin relacions similars (una mena de "hiper-papers temàtics", adaptant la proposta dels "hiper-casos" de Fillmore).³

2. TIPUS SEMÀNTICS DE PREDICATS

Si, com hem dit des del començament, els papers- θ s'assignen a posicions (i no directament als arguments que les ocupen), sembla que una manera adequada d'enfocar l'estudi dels papers- θ és partir precisament d'aquestes posicions que en poden rebre. Per tant, estructurarem el nostre treball basant-nos en les posicions a les quals l'element predicatiu assigna un paper- θ .

Les posicions que rebran un tractament més aprofundit són, com ja hem anunciat abans, la de l'objecte i la del subjecte (tot i que el paper- θ d'aquest argument l'assigna "estructuralment" el SV, ja hem justificat al §2.3. que és el verb el que determina quin ha de ser el paper- θ).

D'altra banda, els papers- θ --o, més concretament, les "graelles temàtiques"-- són propietats lèxiques dels elements amb valor predicatiu, informació que recullen les entrades lèxiques. Són nocions que corresponen als tipus de relació entre un predicat assignador i un argument que ocupa la posició receptora, per tant sembla lògic pensar que cal estudiar les característiques de l'element assignador i del tipus de predicat que forma.

Les propostes que s'han fet sobre els tipus semàntics de predicats són moltes. En aquesta introducció ens limitarem a exposar la hipòtesi que agafarem com a base i més endavant ja s'aniran veient algunes de les dificultats que comporta i algunes de les seves variacions.⁴

Una de les classificacions semàntiques dels predicats més clàssica dintre de la GGT és la de Lakoff (1966).⁵ En aquest article defensa l'existència d'un tret sintàctic [$\pm$ estatiu], atribuït a verbs i a adjectius,⁶ que defineix dues menes de predicats semàntics, els predicats d'acció ([$-$ estatiu]) i els de no-acció ([$+$ estatiu]). Diu

existeix. De fet, aquesta classificació sistematitza les observacions de Lakoff: (2a) i (2c) són els casos possibles que veïem a (1); (2b) és l'excepció possible i (2d) la impossible.

Com ja hem dit, hi ha altres autors que segueixen altres camins a l'hora de classificar semànticament els predicats. Nosaltres seguirem per aquesta via que hem exposat i, quan calgui, ja farem les referències oportunes a les altres hipòtesis.⁹

3. POSICIONS, FUNCIONS GRAMATICALS I PAPERS-θ

Abans d'emprendre l'estudi de cada un dels papers-θ, cal fer unes consideracions teòriques prèvies per justificar algunes de les nostres decisions.

Ja hem dit que els papers-θ s'assignen a posicions estructurals --posicions-θ-- i no directament als elements lèxics que les ocupen. El nivell pertinent per a l'assignació de paper-θ és l'estructura-P. El pas de l'estructura-P a l'estructura-S, mitjançant la regla sintàctica "moveu-α", fa que de vegades alguns arguments que a l'estructura-P ocupaven una posició, a l'estructura-S n'ocupin una altra. (Per a les condicions i el funcionament d'aquest mecanisme remetem al cap.1). El cas més clar és el de la passiva, on un SN objecte profund passa a ocupar la posició del subjecte superficial:

- (3) a. [e] va ser assassinat [_{SN} el president]
b. [_{SN_i} el president] va ser assassinat t_i

Un altre exemple semblant és el de les construccions ergatives, admetent l'anàlisi de Burzio (1981):

- (4) a. [e] han arribat [_{EN} tres trens]
b. [_{EN} tres trens] han arribat t_i

Quan nosaltres estudiem els papers- θ que cada verb (o predicat) pot assignar farem referència a les posicions de l'estructura-P, no a la funció sintàctica dels arguments en estructura-S. Així, per exemple, els papers- θ dels subjectes superficials de les construccions ergatives seran estudiats dintre de l'apartat dedicat als papers- θ de la posició de l'objecte, ja que tradicionalment és aquesta la posició en estructura-P que se'ls atorga en el model GB.

No obstant això, ens sembla que cal discutir una afirmació de Chomsky (1981) que ha estat assumida en la major part dels treballs posteriors en què es parla de papers- θ . Segons Chomsky (1981, pp.42-43), els factors que intervenen en la determinació d'un paper- θ són dos: les propietats lèxiques intrínseques dels nuclis assignadors i les funcions gramaticals dels receptors en estructura-P. De les "propietats lèxiques" no se'n diu res; pel que fa a les funcions gramaticals, Chomsky afirma:

"(...) a property of D-structure, following from the projection principle, is that every θ -role determined obligatorily in the D-structure must be filled by some argument with the appropriate GF [grammatical function], and that each argument must fill exactly one θ -role as determined by its GF." (p.43) (El subratllat és nostre)

Aquesta dependència entre els papers- θ i les funcions gramaticals es manifesta obertament quan s'afirma, per exemple, que l'Agent ha de ser sempre un argument extern (el subjecte) (vg. Williams (1981)). El fet que els SNs de les construccions ergatives hagin de ser Temes i no puguin ser Agents --com s'ha acceptat unànimament-- és una altra conseqüència de l'estret lligam que es pretén d'establir entre posicions o funcions gramaticals i papers- θ .

A nosaltres no ens sembla justificable aquesta assumpció de la proposta de Chomsky. En realitat sembla que s'estiguin barrejant els dos aspectes de la Teoria- θ , el sintàctic i el semàntic. Acceptem que, pel Principi de Projectió, cada paper- θ a l'estructura-P ha de correspondre a algun argument, però no admetem l'especificació de Chomsky "*with the appropriate GP*". Les funcions gramaticals no determinen els papers- θ . En tot cas són les posicions, en tant que posicions- θ , les que exigeixen que se'ls assigni un paper- θ , però no han de demanar necessàriament un determinat paper- θ .

Dels dos factors de què parlava Chomsky que intervenen en la determinació del paper- θ , el primer, les propietats lèxiques intrínseques del nucli, sí que determinarà quin paper- θ pot assignar. L'altre, la funció gramatical del receptor, o la posició que ocupa en estructura-P, només reclamarà l'assignació d'un paper- θ , sense especificar quin.

I amb això no volem negar que hi hagi tendències i possibles generalitzacions ben evidents que relacionin papers- θ amb posicions o funcions. És clar que l'Agent acostuma a ser el subjecte i que el Tema o el Pacient és un objecte. Però aquesta regularitat no ens pot obligar a enquibir-hi forçosament tots els casos. Observem-ne alguns que cauen fora de la norma general i que han estat independentment justificats en alguns dels darrers treballs de gramàtica generativa.

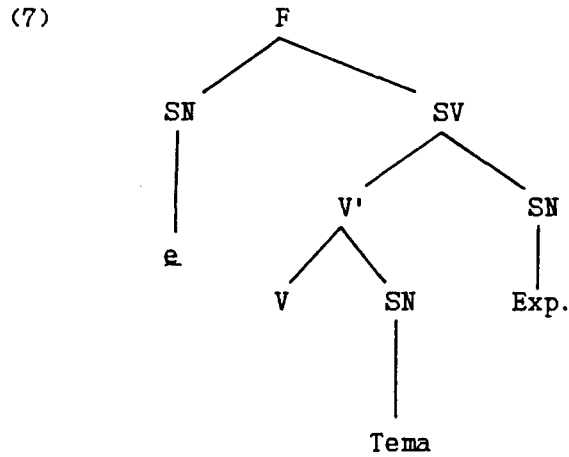
Si fins ara semblava que el paper- θ Experimentador s'assignava exclusivament a la posició del subjecte, era el paper- θ de l'argument extern dels verbs no-actius, paral·lel, doncs, a l'Agent dels predicats d'acció, Belletti - Rizzi (1985) proposen d'atorgar aquest paper- θ als objectes directes de verbs com els de (5) i als objectes indirectes de (6):

(5) L'inflazione { preoccupa } Gianni.
                  { colpisce }
                  { spaventa }

(6) La musica piace a Gianni.

L'estructura-P d'aquestes frases és la de (7):

També Stowell (1985) proposa una estructura semblant per a certes construccions amb verbs psicològics, amb un Experimentador intern a SV, en Cas oblic, que a la FL es trasllada a la posició de subjecte per la regla de *Psych-movement*.

D'altra banda, i pel que fa a l'Agent, tampoc no és cert que sempre aparegui a la posició d'argument extern. Considerem les estructures següents:

(8) a. En Pere va assassinar el president.

AG

b. El president va ser assassinat (per en Pere).

AG

AG

c. El president va ser assassinat.

AG

El verb assassinar conté a la seva graella-θ el paper-θ Agent que, com en la major part dels casos, és assignat a l'argument extern a través del nus SV (vg. (8a)). Quan el verb adopta la forma passiva, el sufix del participi absorbeix el paper-θ extern del verb de manera que la posició de subjecte ja no en pot rebre (i, per tant, pot acollir el SN

Hem presentat només alguns casos de papers- θ suposadament només assignables a la posició de subjecte (argument extern) que poden ser, en realitat, assignats a altres posicions, argumentals o no-argumentals. Que la relació posició - paper- θ no era unívoca era una cosa generalment admesa (la posició del subjecte, per exemple, podia rebre el paper- θ Agent o Experimentador, entre d'altres). Nosaltres hem volgut demostrar que tampoc no és unívoca la relació paper- θ - posició. Per tant, ni tots els subjectes profunds (o superficials) són Agents, ni tots els Agents han de ser forçosament arguments externs (encara que la tendència general en aquest darrer cas vagi més cap a aquesta direcció).

Haviem conclòs en el primer capítol que els papers- θ indiquen, d'una banda, la relació semàntica que s'establia entre l'assignador amb valor predicatiu i l'argument receptor. D'altra banda, en un model en què no apareixien a les entrades lèxiques dels verbs els trets de subcategorització estricta, els papers- θ eren l'*input* de les RCE que projectaven els "buits" (*slots*) argumentals en estructures formals (SN, SP, etc.). Els papers- θ , doncs, a les entrades lèxiques no podran estar "lligats" a una determinada posició (vg. Jaeggli (1984) per a un tractament diferent). Es pot suposar que els papers- θ d'una graella- θ són tots idèntics pel que fa al seu status, o bé que n'hi ha un de marcat com a argument extern (seguint la proposta de Williams (1981)). La posició que ocuparan els arguments marcats amb cada paper- θ es despendrà d'altres subteories de la gramàtica, per exemple, de la Teoria del Cas.

El fet de marcar un paper- θ com a extern dintre d'una entrada lèxica pot ser una qüestió purament idiosincràtica de cada ítem, o bé es poden postular unes regles generals del tipus: "si hi ha un paper- θ Agent, aquest serà l'argument extern". El que no es pot fer és elevar una generalització a la categoria de llei.

La distinció entre papers- θ és una qüestió bàsicament semàntica. En aquesta tasca, el paper de la sintaxi és més de "supervisor" que no pas de "dictador". Fins on sigui possible s'ha

d'intentar mantenir un equilibri i una adequació entre tots dos components, però, concretament en la determinació d'un paper- θ , no es pot partir de concepcions sintàctiques preconcebudes i adaptar-les, bé o malament, a la semàntica. La sintaxi pot ajudar a decidir certs aspectes del problema, però no pot ser la base única sobre la qual s'estableixin les distincions. Com a ideal es podria esperar que l'anàlisi semàntica i la sintàctica fossin un reflex l'una de l'altra.''

NOTES (Introducció a la segona part)

1. Diu Fillmore: "(...) no son como para inspirar una confianza notable (...) pero creo, con todo, que hay cosas que militan en su favor." (p.175). I afegeix: "Los principios de que acabo de hablar son bastante vagos, rara vez conducen a unos resultados dotados de la belleza propia de la falta de ambigüedad, y están siempre sujetos a otros tipos de consideraciones." (p.180)
2. La condició de *Thematic uniqueness* de què parla Carlson (1984b) en certa manera preveu el mateix però vist des d'un altre angle: si no es pot dir que hi ha dos papers- θ diferents, hi ha d'haver dos assignadors diferents:

"(...) thematic roles are among the factors used in discriminating events from one another. Thematic uniqueness forms the basis: if there is a proposed event with, say, two themes, then there are (at least) two events and not one; (...). Thematic uniqueness provides a means of telling how many distinct events you have." (p.274)

Evidentment, això pressuposa exactament el que estem intentant de determinar: quins són, quants són i com es delimiten els papers- θ .
3. Vg. Fillmore (1971), p.195.
4. Altres propostes són les de Lyons (1968), cap.8; Jackendoff (1976), Dik (1978), etc.
5. Una crítica molt interessant a aquesta proposta, com veurem més endavant, és la de Lee (1973).
6. Recordem que la Semàntica Generativa, de la qual Lakoff n'és un aferrissat defensor, considerava V i A com una sola categoria lèxica.
7. Les característiques dels predicats amb el tret sintàctic [-estatiu] són les que ja s'han fet tradicionals en aquesta mena d'estudis: la possibilitat de tenir l'imperatiu, la forma progressiva, adverbis de voluntarietat, substitució pel proSV fer-ho, etc. Les veurem més detalladament en el proper capítol.
8. Potser una de les més interessants i que, tot i que pertany a un marc teòric ben diferent --la Gramàtica Funcional--, s'acosta una mica a la nostra és la de Dik (1978). Ell proposa dos trets, [+dinàmic] i [+control], que defineixen quatre estats de coses: accions ([+D,+C]), processos ([+D,-C]), posicions ([-D,+C]) i estats ([-D,-C]). Vg. Dik (1978), pp.53ss, §3.4.1.
9. En el model proposat per Jaeggli (1984), les entrades lèxiques dels verbs contenen trets de subcategorització estricta. Segons ell, tots els papers- θ d'una entrada lèxica han d'estar "lligats"

(*linked*) a algun argument, tret d'un, el que correspon a l'argument extern. La seva definició de *linking* és:

"By *linking* we mean that theta roles are to be associated with a subcategorization feature" (p.3).

En el model que nosaltres hem adoptat, el de Chomsky (1984), no són presents a les entrades lèxiques els trets de subcategorització, per tant, els papers- θ han d'aparèixer lliures i han de ser altres principis o altres components de la gramàtica els que expliquin l'aparellament i l'estructura formal dels arguments. Entre els mecanismes de què ens servirem s'han de remarcar la Teoria del Cas i les RCE. Probablement també es podria pensar en la possibilitat d'establir una jerarquia temàtica que donés compte, entre d'altres coses, de la tria de l'argument extern.

10. Jaeggli (1984, p.32), en canvi, no accepta que els derivats agentius continguin un paper- θ Agent (no és sintàcticament accessible per al control). Segons ell el sufix *-er* (*-dor* en català) ha d'implicar l'elisió del paper- θ Agent del verb al qual s'adjunta. Per al problema del control i el sufix *-er* vg. també l'argumentació de Roeper (1984, pp.24ss).
11. Dintre d'un altre model gramatical, la Gramàtica Relacional, Rosen (1984) també observa que la relació entre els papers semàntics i les "relacions gramaticals inicials", si bé tendeixen a una certa regularitat, no és en absolut una relació homomòrfica:

"These cross-linguistic discrepancies confirm once again that initial GRs [Grammatical Relations] are not predictable from meanings. From this we must conclude that the initial syntactic level (...) contains essential information which is not recoverable from a representation of meaning alone."
(p.67)

CAPÍTOL 5

ELS PAPERS TEMÀTICS DE LA POSICIÓ DEL SUBJECTE

"Il nous faut avant tout examiner particulièrement le verbe, qui est la base de toutes les fonctions, l'âme de la langue."

(J.P. Brisset)

5.1. AGENTIVITAT I ESTATIVITAT

La determinació del paper- θ del subjecte (o, més en general, de la relació semàntica) ha estat sempre molt condicionada a l'estudi dels diferents tipus de predicat. Les nocions d'agentivitat, estativitat, dinamisme, control, activitat, procés, etc. es barregen constantment fins al punt de crear una confusió i uns encreuament notables. Tot seguit discutirem una de les propostes més tradicionals dintre de la GGT, la de Lakoff, però abans val la pena donar un ràpid cop d'ull al panorama bibliogràfic sobre el tema.

Lyons (1977, p.427), per exemple, parla de *situacions estàtiques* i diu que "se conciben como un existir y no un suceder, como un estado homogéneo, continuo y no cambiante a lo largo de su duración". Un *predicat dinàmic*, en termes de Lyons, és aquell que descriu alguna cosa que s'esdevé "de una manera instantánea o duradera, que no es necesariamente homogénea ni continua, pero puede presentar ciertos contornos temporales, y, como característica más importante, puede o no estar bajo el control de un agente" (p.427). I parla d'*agentivitat* en els casos en què "una entidad animada, X, intencional y responsablemente emplea su propia fuerza o energía para producir un evento o iniciar un proceso".¹

En la teoria de Dik (1978) aquests predicats corresponen a les *accions* i als *processos*, "estats de coses" amb el tret [+dinàmic]. Les accions són els esdeveniments [+controlats], els processos els [-controlats].² Els estats de coses dinàmics són els que, d'una manera o altra, "implican una transición de una situación S_1 a otra situación S_2 " (p.54). Pel que fa al *control* diu que "un estado de cosas es controlado si una de las entidades implicadas en él, el controlador, tiene la capacidad de determinar si ese estado de cosas sucederá o no" (p.54).

Aquestes classificacions corresponen només parcialment a la de Lakoff (1966). D'alguna manera hi ha una correlació entre els predicats dinàmics i els que segons Lakoff tindrien el tret sintàctic [-estatiu] i, per tant, el tret semàntic [+activitat]. Però si, com va dir Fillmore (1968, pp.58-59) i com s'ha repetit sovint, el tret [+activitat] implica l'existència d'un Agent (el que per Dik seria l'element controlador), el paral·lelisme es trenca: els processos són, precisament, [-controlats] encara que siguin [+dinàmics]. La reformulació de la proposta de Lakoff i de la de Fillmore que fa Lee (1973) ja s'acosta molt més a la idea de Dik: la seva classificació amb dos trets, [+agentiu] i [-estàtic], correspon a la de Dik (respectivament [+control] i [+dinamisme]). Els predicats [+agentius, -estàtics] els anomena *activities*; els [-agentius, -estàtics] són els *events*. Els primers són frases dinàmiques amb Agent; els segons frases dinàmiques sense Agents.³

Les proves que utilitza Lakoff per distingir els predicats [-estatius] dels [+estatius], o, el que en la seva proposta és equivalent, els que tenen el tret semàntic [+activitat] dels de [-activitat], s'ha anat repetint al llarg de tota la història de la GGT com un grup d'arguments que formen un sol bloc. La cosa, però, a la vista de la divisió de Lee o de Dik, no és tan clara. Sembla que algunes d'aquestes proves fan referència al dinamisme del predicat, mentre que d'altres impliquen el control de l'acció. I les dues nocions no sempre coincideixen. Vegem-ho més detalladament.

Un dels arguments que Lakoff dona per distingir les dues menes de predicats (estatius i no-estatius) és la substitució de tot el predicat per un proSV (fer-ho, en català). Vegem les frases següents:

- (1) a. En Joan perseguia en Pere però la Maria no volia que ho fes.
- b. *En Joan sabia la resposta però la Maria no volia que ho fes (=saber la resposta).

La diferència entre (1a) i (1b) rau en el fet que només els predicats [-estatiu] admeten la construcció amb fer-ho. Perseguir forma predicats [-estatiu] mentre que saber en forma de [+estatiu]. És cert, en aquest cas, que el predicat [-estatiu] té també un subjecte que controla l'acció, mentre que el que és [+estatiu] té un subjecte no-controlador. Però observem les frases de (2) i de (3):

(2) Els tancs perseguen els soldats per terra i els avions ho feien per l'aire.

(3) *La casa d'en Pere té dues habitacions i la meua també ho fa.

A (2) tenim una frase gramatical amb el proSV fer-ho, per tant, un predicat [-estatiu], però no es pot pas dir que el subjecte sigui controlador: és un SN inanimat que no té capacitat de control.⁴ (1b) és tan agramatical com (3): en aquest cas és el verb i no les característiques del SN subjecte el que, per dir-ho d'alguna manera, crea un "predicat incontrolable". El subjecte de (1b) seria potencialment controlador (és animat), però el verb "no li ho permet". Comparem ara (2) amb (4):

(4) a. *La pilota va trencar el vidre però la pedra no ho va fer.

b. *Les tisores tallaven el cartró i el ganivet no ho feia.

El verb de (4) és [-estatiu] però no permet la substitució pel proSV fer-ho quan té un subjecte inanimat. La diferència entre (2) i (4) és que en el primer cas el subjecte inanimat està personificat i en el segon cas no. Com veurem més endavant, no es tracta de la mateixa mena de subjectes i, possiblement, aquests predicats no seran d'acció sinó estatius.

De tot això sembla que es podria desprendre que el tret [+estatiu] sí que implica [-control] (vg. (1b) i (3)), però que el tret [-estatiu] no implica necessàriament [+control] (vg. (1a) vs.

(4)). La primera suposició, però, no és certa, perquè hi ha verbs [+estatiu] que poden ser controlats:

- (5) a. La Maria es va quedar a casa.
- b. En Joan estava dret davant de la porta.

Els de (5) són exemples del que Dik anomena *posicions* ([-dinamisme], [+control]). Aquestes frases no admeten tampoc les construccions amb fer-ho:

- (6) a. */?? La Maria es va quedar a casa i en Pere també ho va fer.
- b. *En Joan estava dret i en Pere també ho feia.

Podem concloure, doncs, que l'argument de la substitució del predicat pel proSV fer-ho només té relació amb el caràcter [+estatiu] ([-dinàmic], en termes de Dik), independentment de les possibilitats controladores del subjecte (inherents o implicades pel verb).

Un altre dels arguments adduïts per Lakoff que han de demostrar l'existència d'aquestes dues menes de predicats és el que fa referència a l'aspecte progressiu. Només els predicats [-estatiu], diu ell, el poden admetre.⁵ Observem els exemples següents:

- (7) a. En Joan està perseguint en Pere.
  - b. Els tancs estan perseguint els soldats.
  - c. *Les tisores estan tallant el cartró.
- (8) a. *En Joan està sabent la resposta.
  - b. *La casa està tenint dues finestres.
- (9) a. *La Maria s'estava quedant a casa.
  - b. *En Joan estava estant dret davant de la porta.

Paral·lelament al que passava amb el proSV fer-ho, la forma progressiva del verb només l'admeten els predicats [-estatiu], però

independentment de si el subjecte pot o no ser controlador: (7a) i (7b) tenen verbs no-estadius i són gramaticals, però només a (7a) podem dir que el subjecte controla l'acció. (8) i (9), amb verbs estadius, són en qualsevol cas agramaticals.⁶ La agramaticalitat de (7c) demostra que, com apuntàvem abans, el predicat amb el subjecte inanimat s'interpreta com a [+estadiu].

Unes altres proves de Lakoff són la de l'imperatiu i la dels adverbials de voluntarietat i la subordinació a verbs com ordenar. Segons ell, només els verbs marcats com a [-estadius], els que semànticament tenen el tret [+activitat], poden admetre aquestes construccions. Observem el seu comportament en la forma imperativa:

- (10) a. Joan, persegueix en Pere!
b. ! Tancs, perseguiu els soldats!

- (11) a. ! Joan, sàpigues la resposta!
b. ! Casa, tingues dues finestres!

- (12) a. Maria, queda't a casa!
b. Joan, estigues dret davant de la porta!

Només són bones les frases en què hi ha control per part del subjecte, independentment que es tracti d'un predicat estadiu (com a (12)) o no (exemple (10a)). Si el verb no admet un subjecte controlador (com a (11)) o si el subjecte, per les seves característiques, no pot controlar (com a (10b)), el resultat de la forma imperativa és anòmal (marquem aquesta "anomalia" semàntica amb el símbol "!", no les considerem agramaticals perquè podrien ser bones en un context adequat, en un món fantàstic, per exemple).

Si tenim en compte exclusivament el predicat, prescindint del subjecte --que aquí apareix com a vocatiu-- només són rebutjables les frases de (11), que tenen verbs estadius que no permeten mai el control del subjecte.⁷ Però, com ja hem vist, si incloem el subjecte a la nostra anàlisi, la conclusió és que només si és controlador es pot

admetre l'imperatiu, cosa que és del tot lògica si es pensa que, normalment, només es pot donar una ordre a un ésser que la pugui complir i una ordre la realització de la qual, a més, pugui dependre de l'ésser en qüestió.⁶ I això serveix també per a les altres construccions amb complements de voluntarietat o finalitat. Com veurem més endavant, aquests adverbis i la possibilitat de tenir oracions finals està condicionada al paper- θ del subjecte de la principal, paper- θ que dependrà bàsicament del caràcter més o menys controlador que tingui.

D'aquests fets es pot desprendre, com ja hem insinuat abans, que en realitat es tracta de proves que es relacionen amb dues propietats diferents dels predicats. D'una banda, el fet que un predicat admeti el proSV fer-ho i l'aspecte progressiu sembla que vagi lligat al seu caràcter [-estatiu], mentre que les altres proves determinen les possibilitats que té el subjecte d'actuar com a controlador de l'acció o l'esdeveniment expressat pel predicat. I aquestes dues característiques no han de coincidir necessàriament sempre. Hi ha verbs estatus que poden tenir un subjecte controlador si aquest té les característiques semàntiques adequades (és a dir, si és animat); n'és un exemple el verb quedar-se. Hi ha verbs no-estatus que poden tenir un subjecte les característiques semàntiques del qual no li permeten d'actuar com a controlador de l'acció, per exemple, perseguir. I, finalment, hi ha els casos en què sí que coincideixen aquestes dues característiques: els verbs no-estatus amb un subjecte animat i controlador (perseguir), els estatus del tipus quedar-se amb un subjecte inanimat, no-controlador, i els verbs estatus que, independentment dels trets semàntics del subjecte, tenen sempre un subjecte no-controlador (saber).

Pel que fa al caràcter més o menys controlador del subjecte, cal tenir en compte, però, l'observació que ja hem fet abans: només els verbs del tipus saber marquen el seu subjecte com a no-controlador independentment dels trets semàntics del SN que ocupi aquesta posició. Els subjectes d'aquests verbs "no poden" controlar l'esdeveniment expressat pel predicat precisament perquè no és controlable. En els altres casos de subjectes que no controlen, no ho poden fer per

incapacitat pròpia, per les seves característiques semàntiques, no pas perquè el verb no els ho permeti, com es demostra per la possibilitat d'admetre subjectes controladors.

Sembla coherent pensar que, de les dues característiques discutides fins ara, és el tret [$\pm$ control] el que ha de determinar el paper- θ que han de rebre els subjectes. I això perquè és una propietat directament relacionada amb el subjecte, mentre que el caràcter [$\pm$ estatiu] respon només a les característiques del predicat i només es relaciona amb el subjecte marginalment.

Hem vist que la possibilitat d'interpretar el subjecte com a controlador ve determinada per dos factors: a) les característiques intrínseques del verb, i b) les característiques semàntiques del nom, concretament el tret [$\pm$ animat]. Exemples del primer cas els tenim a (13):

- (13) a. En Joan té una casa.
- b. En Joan sap la resposta.

Són verbs estatus que tant si el subjecte és animat com si no ho és, no permeten que se l'interpreti com a controlador. Un altre cas que fins ara no havíem vist és el dels verbs [-estatus] que tampoc no admeten un subjecte controlador, encara que sigui animat:

- (14) a. La Maria està aprenent moltes coses, aquest any.⁹
- b. Les estrelles irradien llum pròpia.
- c. En Joan irradiava felicitat.

Ni els verbs com aprendre, que indiquen un procés, ni els verb com irradiar, en el seu sentit bàsic (només amb subjectes inanimats) o en sentit figurat (amb subjectes animats), no accepten el control per part del subjecte. Tenim, doncs, una altra evidència que no són només els verbs estatus els que poden impedir que un subjecte, animat o no, sigui controlador.

El segon factor que intervé en la determinació del caràcter [$\pm$ controlador] del subjecte és el tret [$\pm$ animat] del SN que ocupa aquesta posició. Si el control ha d'implicar voluntarietat, és evident que només els SNs animats (o humans) podran ser controladors, si els verbs els ho permeten.¹⁰ A (15a) tenim exemples de verbs no-estadius i a (16a) exemples de verbs estadius, tots amb subjectes controladors; a (15b) i a (16b) tenim els mateixos verbs amb subjectes no-controladors:

- (15) a. El policia va maltractar els independentistes.
La Maria va matar el seu home a cops de puny.
- b. La neu va maltractar els camps.
Els disgustos el van matar.

- (16) a. La Teresa va romandre amb els petits.
En Pere jeu tot el dia.
- b. La tauleta de l'àvia va romandre al poble.
"Aquells quatre grans canons d'artilleria que
jeuen abandonats" (DCVB)

El fet que existeixin exemples com els d'(a) a (15) i (16) fa pensar que aquests verbs admeten (o potser demanen) un subjecte controlador.¹¹ Els casos de (b), o bé són personificacions o usos metafòrics, o bé s'ha de sobreentendre un ésser animat que provoca l'esdeveniment o l'acció.

Però com que els papers- θ són assignats pel verb (o pel SV) a una posició i no a un sintagma determinat, en principi, i si no trobem arguments que ho contradiguin, el paper- θ de tots els subjectes de (15) haurà de ser el mateix i el dels subjectes de (16) també. Després ja veurem si es tracta d'un sol paper- θ o de dos de diferents. Sigui com sigui, aquests dos papers- θ (o un de sol, si és el cas) hauran de ser diferents del paper- θ que rebran els subjectes dels verbs que no admeten un subjecte controlador: els de (13) i els de (14).

Abans d'acabar voldríem recollir una observació de de Groot (1983) que ens sembla particularment interessant. De Groot presenta una sèrie de trets semàntics dels predicats molt més àmplia que la que hem utilitzat nosaltres. Ara no entrarem en més detalls, presentarem només la seva suggerència que, però, no desenvolupa. Diu textualment (p.79):

"It is my impression that it is worthwhile (...) to consider not only the relationship between the different states of affairs, but also the relationship between semantic features of states of affairs and the possible semantic functions of arguments and satellites of predicates."

El tret [$\pm$ control], segons ell, només està relacionat amb el "primer argument" del predicat (suposem que es refereix a l'argument extern). Altres trets com [$\pm$ dinàmic] o [$\pm$ momentani] estan relacionats amb tot el predicat i [$\pm$ canvil] amb els arguments "no-primers" (arguments interns).

Els elements que es poden interpretar com a controladors, doncs, que segons ell responen positivament al test de l'imperatiu, només podran ser subjectes, o, més concretament, arguments externs (o no-interns).¹² Això és interessant perquè, com demostrarem en aquest capítol, alguns dels exemples que aquí hem donat de subjectes no-controladors (amb tenir, per exemple) de fet no són subjectes reals sinó que provenen d'una posició interna a SV. La impossibilitat d'aquests predicats de ser controlats podria estar relacionada amb la seva estructura sintàctica: són verbs que neixen amb una posició de subjecte buida. Si l'observació de de Groot s'apliqués a l'estructura-P es podrien explicar fàcilment les característiques semàntiques d'aquests predicats. Però això no vol dir que no hi pugui haver subjectes reals no-controladors.

Aquest lligam entre les propietats sintàctiques i les semàntiques dels predicats ens porten a la conclusió que, si bé el tret que afecta directament el subjecte és [$\pm$ control], cal tenir en

compte també el tipus de predicat. Com que el tret pertinent per als predicats és [±estatiu], basarem la nostra anàlisi a partir de les diferències entre els predicats estatus i els no-estatus.